

Universitat de Lleida

Departament de Filologia Catalana

L'obra lingüística d'Alfons Par

Tesi Doctoral

Universitat de Lleida
Registre General

Número: A001E -228/2003
Data : 28/02/2003 Hora: 11:47:41

Registre d'entrada

M. Salomé Ribes Amorós

L'obra lingüística d'Alfons Par

Director: Dr. Amadeu Viana San Andrés

Tesi doctoral

Departament de Filologia Catalana

Universitat de Lleida

Setembre 2002

*Als meus pares,
i al futur,
que duu els noms de
Laura, Claus i Carola*

Sumari

SUMARI	5
ABREVIATURES	7
1. INTRODUCCIÓ	9
1.1. ASPECTES METODOLÒGICS	12
1.2. FONTS	15
1.3. LA QÜESTIÓ DELS EX-LIBRIS	23
2. PAR, L'HOME I EL SEU CONTEXT	29
2.1. BIOGRAFIA	29
2.2. VIDA ECONÒMICA I SOCIAL	70
2.3. LES INSTITUCIONS	78
3. L'OBRA POLÍTICA, RELIGIOSA I SOCIAL	137
3.1. ESCRITS POLÍTICS	137
3.2. ARTICLES RELIGIOSOS	164
3.3. ARTICLES SOCIALS	173
4. L'OBRA LINGÜÍSTICA	183
4.1. EL CONTEXT LINGÜÍSTIC	183
4.2. ANTINORMISME	229
4.3. <i>SINTAXI CATALANA SEGONS LOS ESCRITS EN PROSA DE BERNAT METGE</i>	355
4.4. RECEPCIÓ	392
4.5. ALTRES ESCRITS LINGÜÍSTICS	403

4.6. RECEPCIÓ	487
4.7. ESTUDIS INÈDITS	566
4.8. CONCLUSIONS	586
5. PAR, CRÍTIC I TRADUCTOR	589
5.1. SHAKESPEARE	589
5.2. RECEPCIÓ	604
5.3. ALTRES ESCRITS SOBRE TEATRE	624
5.4. RESSENYES DIVERSES	632
6. CONCLUSIONS	639
7. TAULA CRONOLÒGICA	643
8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	663
8.1. OBRES GENERALS	663
8.2. OBRA D'ALFONS PAR	689
9. ANNEXOS	695
9.1. ANNEX 1	695
9.2. ANNEX 2	698
9.3. ANNEX 3	703
10. ÍNDEX	707

Abreviatures

AHC- Arxiu Històric de la Ciutat

ALC - Acadèmia de la Llengua Catalana

AOR - Anuari Oficina Romànica

AW - Associació Wagneriana

BAB - Butlletí del Ateneu Barcelonès

BCAB - Boletín del Centro Algodonero de Barcelona

BCEC - Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya

BCRIA - Boletín del Comité Regulador de la Industria Algodonera

BDC - Butlletí de Dialectologia Catalana

BDLC - Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

BFPC - Butlletí del Foment de Pietat Catalana

BGMB - Boletín de la Gaceta Municipal de Barcelona

BRABLB - Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona

BRAE - Boletín de la Real Academia Española

BSAL - Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

CEC - Centre Excursionista de Catalunya

CS - Catalunya Social

DCVB - Diccionari Català-Valencià-Balear

CMP - Col·legi Major de Pedralbes

EUC - Estudis Universitaris Catalans

IEC - Institut d'Estudis Catalans

OR - Oficina Romànica

RALB - Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona

RAE - Real Academia Española

RFE - Revista de Filología Española

RLR - Revue de Linguistique Romane

1. Introducció

Des de fa uns anys sembla haver cobrat vida la idea de dedicar diferents treballs a recuperar estudis de lingüistes catalans que, els primers anys del segle XX, produeixen la seua obra al marge de la cultura oficial, representada per les publicacions que naixen a l'empara de l'Institut d'Estudis Catalans. I, si en un principi, partíem, potser, dels mateixos prejudicis que havien silenciado durant molts anys l'obra dels diferents intel·lectuals allunyats de la normativa establerta —eclipsats, d'altra banda, per la personalitat de Fabra i la seua tasca, tan lloada com indiscutible, de redreçament de la llengua—, l'evolució natural que comporta el procés de creació d'una tesi ens va dur, de seguida, a eixamplar els nostres objectius, i a reconsiderar el concepte d'antinormisme, en general, i l'obra d'un dels "dissidents", en particular.

Efectivament, a principis del segle XX, el desgavell ortogràfic és enorme i la situació de la llengua catalana, des de la Renaixença, és caòtica, a causa dels més de tres segles de decadència que hi han deixat la seua empremta, i de la manca d'acord per establir una codificació ortogràfica que satisfés les expectatives dels homes de lletres de l'època. En aquest context, la puixança del catalanisme polític, la creença dels intel·lectuals noucentistes en la necessitat de la unificació de l'ortografia perquè la llengua catalana esdevingui vehicle apte per a tots els usos, i l'empenta des de la Diputació amb la creació de la Secció d'Estudis Filològics del IEC, aconseguixen que triomfi la campanya lingüística iniciada per *L'Avenç* anys enrere, i que es promulguin les Normes Ortogràfiques de 1913.

Des d'aquest moment, tots els que no s'acullen a la normativa oficial queden relegats. La nostra intenció era aprofundir en els motius que havien dut un grup d'intel·lectuals a no acceptar aquestes Normes, i també volíem endinsar-nos en el període apassionant de fixació de la llengua, perquè es tractava d'una època plena de contradiccions, que ens sorprenia i fascinava alhora. Amb aquest punt de partida ens vam acostar a la figura d'una personalitat rellevant amb una obra important però de la qual no s'havia fet cap estudi en profunditat, Alfons Par, un gramàtic autodidacte que havia decidit fer de

l'antinormisme bandera i que havia publicat la seua obra principal, *Sintaxi segons los escrits en prosa de Bernat Metge* (1923), a Alemanya, perquè no gaudia del suport institucional.

De l'autor i d'aquest llibre en coneixíem poca cosa. Quant al primer, ja vam dedicar el nostre treball d'investigació (1988) a aproximar-nos a la seua biobibliografia, la qual ens va permetre adonar-nos que, a banda de la gramàtica que volíem estudiar, hi havia altres facetes de la vida de Par i altres estudis importants en els quals ens semblava que s'havia d'aprofundir perquè podien contribuir a donar a conèixer una mica millor una època de què s'ha parlat molt, però gairebé en exclusiva des de la banda de la reforma gramatical i lingüística que es va dur a terme. Ens venia de gust aprofundir en l'altra banda, en aquells que han estat considerats "indisciplinats" i, de retruc, "antipatriotes", i de pas contribuir a la revisió del concepte d'antinormisme, buscant en els textos del nostre autor les claus per comprendre les motivacions que impulsen un important grup d'intel·lectuals a mantenir-se fermes en una postura contracorrent.

Amb aquesta idea de fons trobem que el terme 'antinormisme' ha estat qüestionat recentment per altres investigadors que han estudiat, recuperat i valorat l'obra d'altres gramàtics i intel·lectuals de l'època (Barnils, Miquel i Planas, Calveras...) o anteriors (Petit i Aguilar, Febrer i Cardona, Bofarull...), segueixin o no els postulats institucionals. Així doncs, aquesta tesi s'emmarca en un context de recuperació de l'obra de diferents lingüistes —que, al marge o no de l'Institut, presenten unes gramàtiques dignes de ser estudiades—, i de donar a conèixer, en la mesura que sigui possible, un autor que ens ofereix una obra singular a l'època, ja que és un tractat centrat en la sintaxi. I si aquest procés de recuperació de diferents tractats gramaticals es produeix des de fa uns anys, potser és perquè, un cop consolidada la reforma ortogràfica, s'ha arribat a un període de maduresa, en què l'interès dels investigadors es pot centrar en altres aspectes que no siguin necessàriament la codificació i normativització de la llengua.

La *Sintaxi* de Par, en principi, sembla una gramàtica històrica més, com n'hi ha d'altres, perquè està basada en un autor medieval. Tanmateix, és un estudi sintàctic innovador en les lletres catalanes per la manca de tradició sintàctica fins aquell moment, que l'autor

completa amb altres estudis morfològics i, en menor grau, fonètics i ortogràfics, i amb una proposta ortogràfica no formulada en cap manual, però que es dedueix dels seus escrits. A banda de l'estudi de l'obra de Metge, descrivim la resta d'estudis lingüístics de Par —*Curial e Guelfa*, els relatius *qui* i *que*, i diversos escrits de tema medieval—, que amplien la visió de conjunt d'un home que dedica una part important de la seua vida a la investigació lingüística.

Alfons Par no fa propostes per codificar la llengua moderna. Creu que si no s'hagués interromput la tradició, a causa de la Decadència, el català ens hauria pervingut tan precís de forma com la resta de les llengües romàniques. Per tant, no l'interessa tant la unificació ortogràfica, com l'intent desesperat de conservar un model de llengua que per a molts intel·lectuals, especialment per aquells que es mouen en el cercle del IEC, ha quedat totalment desfasat i no serveix per a la construcció d'una llengua moderna, útil per a tots els usos, i nacional.

L'obra de Par té certa repercussió a l'època —tot i que se li retragui el manteniment d'una ortografia tradicional—, i, també, en els darrers anys, en què ha estat revisada parcialment, a la qual cosa ha contribuït, sens dubte, l'aparició d'estudis d'altres personalitats de l'època i la mentalitat preclara de gramàtics actuals, que no han caigut en el tòpic de rebutjar l'obra sense conèixer-la i han trobat que Par havia apuntat alguns encerts. Ens trobem, doncs, davant una obra que, a priori, es presenta força atractiva.

Cal aclarir en aquest punt que, en el llarg recorregut en el procés d'investigació que ha conduït a la redacció d'aquesta tesi, han aparegut escrits de Francesc Feliu i Narcís Iglésias que s'avancen a la reivindicació de la recuperació de la figura de Par, sobretot el primer, que recull en el seu article la correspondència de Par a Miquel i Planas. En aquest sentit, ens satisfà que altres investigadors s'ocupin de la figura de Par, i ens pesa la responsabilitat de la idea llançada per ells de la necessitat de l'estudi de la seua obra.

Com que Par no gaudeix del suport oficial pel caràcter antinormatiu que presenta en totes les seues propostes, no es coneix gairebé res de la seua vida i hem cregut que és fonamental, abans d'endinsar-nos en la descripció lingüística, aproximar-nos als trets biogràfics que configuren el caràcter i l'evolució de l'autor —tenint en compte, a més,

que es dedica al món de les lletres a banda de la seua ocupació principal, el negoci del cotó, i que participa en un gran nombre d'entitats d'especial rellevància a l'època—, per continuar després amb l'exposició de tota l'obra de Par que hem pogut trobar, amb una principal incidència en l'obra lingüística, considerant que els documents escrits són el millor testimoni del pensament del gramàtic i d'un període ric en controvèrsies de les quals va ser, potser, involuntari protagonista.

1.1. Aspectes metodològics

Com que hem volgut donar una visió àmplia de la vida i obra de Par, hem estructurat la tesi en quatre capítols centrals —2, 3, 4 i 5—, que recullen, successivament, el capítol 2 les dades biogràfiques més importants i el context en què Par desenvolupa la seua obra, i els tres següents, l'obra política, religiosa i social, l'obra lingüística, i l'obra crítica i de traducció, en els quals es palesen les tres facetes més importants de la creació de l'autor. Hi hem afegit una taula cronològica, en què al costat de les dades més representatives de la biobibliografia de Par —en principi, només les comprovades documentalment o les facilitades per la filla—, hem adjuntat dos columnes per situar els principals esdeveniments del segle XIX i primers anys del XX en els camps històric i lingüístic, perquè ens ha semblat important contextualitzar tots els estudis que hem consignat. Hem precedit aquests capítols d'una introducció, en què hem inclòs les fonts que ens han facilitat la recerca. I com a epíleg, hi incorporem alguns textos de difícil consulta, recollits en tres annexos.

Hem distribuït els capítols començant per allò que és més proper a l'autor, la seua vida i el context en què es mou, perquè, si en qualsevol persona són una faceta fonamental, en el cas de Par és important per conèixer el marc que l'envolta, la seua formació intel·lectual i les relacions personals que estableix, i que, per tant, condicionen la seua obra. Evidentment, el capítol més extens és el dedicat a l'obra lingüística, però també ens ha semblat interessant ressenyar la resta de textos que Par va publicar, tant els de temàtica política, religiosa i social com els dedicats a Shakespeare, en primer lloc, perquè són representatius del pensament del nostre protagonista; en segon lloc, perquè en la majoria dels seus escrits introdueix idees sobre la seua concepció de la llengua, i

finalment, perquè és molt important entendre el seu pensament polític per comprendre la seua posició davant la llengua i el paper que juga en les diferents institucions de què forma part.

Quant a la distribució interna dels capítols, en general els apartats comencen amb una introducció que tant pot ser una explicació metodològica com una visió general del període o del tema, la qual cosa pot semblar, de vegades, supèrflua o excessiva. La intenció és situar el context exacte, tot i que, alguns cops, això impliqui insistir en aspectes potser ja coneguts. En aquest sentit, resulta paradigmàtic el capítol dedicat a l'obra lingüística, la part central del qual ve precedida per una introducció sobre el context lingüístic, que probablement pugui ser considerat excessivament extens i alhora superficial. L'interès, en aquest cas, per recopilar dades que ja han estat estudiades amb més profunditat rau en la importància d'oferir una visió de conjunt del moment històric, gramatical i cultural, i es compensa amb l'al·lusió als estudis originals, de manera que qui no conegui el període pot fer-se'n una idea i si vol més dades pot consultar-les en les fonts originals. I, evidentment, qui conegui l'època pot prescindir d'aquests apartats.

Altres aspectes a tindre en compte són que, en alguns apartats, hem inclòs també conclusions parcials per donar compte d'aspectes que semblaven massa envitricollats després d'una acumulació de dades, i que hem dedicat un capítol a Par com a crític, especialment de l'obra de Shakespeare, perquè el lingüista va ser un reconegut especialista en l'obra del dramaturg anglès, i hi hem afegit els escrits sobre teatre i les tres ressenyes que Par va dur a terme per una qüestió de separar l'obra pròpia —els capítols precedents—, de l'obra d'altri vista des dels ulls del crític, amb la inclusió, però, de la seua traducció *Lo rei Lear*, que ocuparia una posició intermitja entre la producció de Par i la de Shakespeare.

I per acabar aquest apartat, cal afegir que, hem donat la referència completa de les fonts bibliogràfiques citades la primera vegada, i després, en general, hem emprat el sistema de notació bibliogràfica (AUTOR: any edició, pàgina), encara que, en alguns capítols hem simplificat la notació, prescindint de l'al·lusió a l'autor —sobretot si es tracta d'una sola obra—, o l'hem canviat per la referència al paràgraf (§), en lloc de la pàgina, aclarint-ho a l'inici del capítol. Hi ha referències bibliogràfiques que no apareixen a la

bibliografia final i sí a peu de pàgina, perquè són citades per diferents autors, però no les hem consultat. Quant a les dades biogràfiques a peu de pàgina són bàsicament de la *GEC*, tot i el risc de simplificació que això comporta, que assumim, i pel que fa a les referències lèxiques, ens hem servit del *DCVB* o del *DIEC* per buscar el significat dels mots suspectes de ser arcaïsmes.

En l'aspecte formal, hem respectat l'ortografia original de Par, tot i les evidents contradiccions que apareixen en els seus escrits tant per causa de les diferents etapes per què passa el gramàtic barceloní com per la manca d'un sistema ortogràfic unificat¹. En l'apartat 4.2.5 hem intentat caracteritzar les 'normes' de Par. Les cursives i qualsevol altra notació tipogràfica són, si no és diu el contrari, les originals dels escrits.

Per acabar aquest primer apartat, volem agrair el suport i l'ajut de les persones sense les quals no hauria estat possible dur a terme aquesta tesi. En primer lloc, a Amadeu Viana, que ens va iniciar en el tema i ens va obrir una nova perspectiva d'anàlisi i de reflexió, per la seua confiança en les nostres possibilitats i la seua paciència. També, a tots els qui ens han facilitat aquella dada, de vegades, imprescindible, de vegades, aparentment insignificant, o que ens han assessorat en la consulta d'articles: A. M. Badia i Margarit, Mila Segarra, Joan Solà, Víctor Martínez-Gil, Germà Colón, Joan Miralles, Alfred Agustí, Xavier Macià i, particularment, Joan Julià i Jordi Ginebra. I en un apartat especial, volem destacar l'ajut de la filla d'Alfons Par, Cecília, que ens va obrir les portes de casa seua i ens va recordar la figura del pare i home de família.

Volem agrair, a més, la tasca del personal dels centres on hem passat hores buscant la informació que ens ajudés a donar cos al nostre treball: la Sala de Reserva de la Biblioteca de Catalunya, l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, l'Arxiu d'Història de la Ciutat, l'Ateneu Barcelonès, la Biblioteca Balmes, i sobretot el Col·legi Major de

¹ És així que, només basant-nos en algunes cartes, trobem fins i tot una paraula escrita de tres maneres diferents en el mateix document ('axo', 'axò', 'axó') o altres exemples d'accentuació diversa ('tornàrmeles' / 'enviimeles'; 'comprobació' / 'generalisació'), de morfologia verbal ('llegexi' / 'deixi'), d'adjunció pronominal ('adresar-li' / 'escriureli'), de preposicions ('pera' / 'per a')... Es tracta, però, d'exemples extrets de les cartes de 1906, abans de la reforma ortogràfica del IEC, la qual cosa palesa la necessitat d'unificació.

Pedralbes. I tenint en compte que hem dut a terme la recerca des de Lleida, volem agrair també al SOD de la Biblioteca de la Universitat de Lleida les facilitats que ens ha proporcionat per fer-nos arribar les publicacions que hem necessitat, la rapidesa amb què ha atès les nostres demandes i la col·laboració que sempre ens ha ofert.

Sense, però, la disponibilitat dels qui han posat fil a l'agulla per resoldre els nostres dubtes tècnics, ens hauria estat molt difícil dur a terme aquesta empresa. Per això, volem donar les gràcies a Arboló Monell, Lluís Monell, Rosa M. Roigé, Josep-Enric Teixidó, Ermengol Tolsà, i, especialment, a F. Xavier Ribes, Xavier Noguero i Eulàlia Huguet. Afegim, a banda, que els errors formals o de contingut, que, sens dubte, conté aquesta tesi són únicament responsabilitat de l'autora.

Finalment volem fer extensiu el nostre agraïment a aquells qui, en l'àmbit afectiu, han estat al nostre costat, i a aquells qui, fins i tot sense proposar-s'ho, ens han ajudat, amb les seues idees o la seua empenta, a tirar endavant aquest projecte, i ens han precedit en aquesta aventura d'intentar donar a conèixer una part de la nostra història, durant massa temps injustament oblidada.

1.2. Fonts

La diversitat de temes que hem tractat en aquest treball, a causa de les diferents activitats que va desenvolupar Alfons Par en l'àmbit lingüístic i extralingüístic, ens han dut a recórrer a diverses fonts per tal d'aconseguir que aquest estudi arribés a bon port.

Pel que fa al marc històric, hem buscat, en llibres d'història de Catalunya i de Barcelona, en monografies sobre el tema, i en publicacions (revistes, diaris i butlletins) de l'època, d'una banda, informació general sobre el període que envolta el personatge estudiat i, de l'altra, informació particular sobre l'evolució de la indústria cotonera, la composició dels diferents ajuntaments durant l'època de la Dictadura de Primo de Rivera, i els primers

A banda d'aquestes vacil·lacions, posteriorment Par es mostra prou coherent en l'ús d'un model d'ortografia allunyat de les *Normes* del IEC.

dies de la Guerra Civil, que són els aspectes que estan més relacionats amb la faceta laboral de Par.

Quant al paper del gramàtic en les diferents institucions de què va ser membre, hem seguit les seues passes a través dels diferents butlletins de les entitats a què pertanyia (Centre Excursionista de Catalunya, Ateneu Barcelonès, Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i Foment de Pietat Catalana), i dels anuaris del IEC, de la Institució del Teatre i de l'Oficina Romànica. També hem escorcollat, a la recerca de dades, els monogràfics sobre el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i el Primer Congrés Excursionista Català, el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana (BDLC)* i el *Butlletí de Dialectologia Catalana (BDC)*, i, més superficialment, el *Boletín de la Real Academia Española (BRAE)* i el *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana (BSAL)*. Hi hem descobert escrits menors, però també estudis lingüístics interessants, alhora que hem pogut extraure'n retalls de la vida del lingüista.

Hem consultat, a més, els estatuts de totes les entitats ressenyades, així com documentació del Liceu. Tot i que en algunes ocasions la recerca no ha aportat dades significatives sobre el personatge estudiat², sí que ens ha permès conèixer la filosofia de les agrupacions de què el gramàtic barceloní formava part.

Pel que fa a l'AW, hem trobat informació en publicacions com la *Revista Musical Catalana*, en el monogràfic de Janés³ i en els documents originals que tant la Biblioteca de Catalunya com l'Arxiu Històric de la Ciutat guarden en els seus arxius. Concretament a la Sala de Reserva de la Biblioteca de Catalunya es poden trobar dos capsos que recullen importants mostres de l'activitat de la Wagneriana fins a l'any 1913: papers en blanc amb el logotip de l'Associació, programes d'audicions, concerts i recitals, un butlletí per fer-se soci de l'entitat, invitacions, els estatuts, convocatòries de juntes ordinàries, la presentació del mètode de cant del Mestre Ribera, els programes del Festival del Centenari de Wagner, els preus de les entrades, el menú del dinar

² Per exemple, no hem pogut corroborar, tot i que és una hipòtesi plausible tant per l'extracte familiar de Par com per la seua vocació musical, si Par era soci del Liceu.

³ JANÉS, Alfonsina (1983). *L'obra de Richard Wagner a Barcelona*. Barcelona: Rafael Dalmau.

commemoratiu d'aquest Centenari (en francès) i altres menús d'àpats oferts en honor de mestres que van participar en activitats del centre, entre els quals destaca la "Festa d'honor endreçada an en Joaquim Pena" (05/06/1913), que signa, a més de l'AW, Joan Par. Quant a Alfons Par, hi ha els programes de les dos conferències sobre Shakespeare que va dur a terme el 16 de maig de 1904 i el 25 de juny de 1906, en ambdós casos a tres quarts de deu de la nit.

L'Arxiu Històric de la Ciutat també guarda, en una capsa, originals de l'Associació, amb alguns documents que ja trobàvem a la Biblioteca de Catalunya, com els programes dels concerts del Centenari de Wagner. Algunes de les novetats més importants són els "programes per a posar en circulació partitures completes pera cant i piano, am lletra catalana dels drames lírics de R. WAGNER" que signen Alfons Par, com a president, i Fortiá Vilaseca, com a secretari, referits a *Lohengrin* (18/10/1905) i a *Els mestres cantaires de Nuremberg* (01/07/1906), o els documents posteriors a 1913, entre els quals trobem els programes dels concerts que es duen a terme al Liceu durant la Quaresma de 1922, el 25 i 29 de març i l'1 i el 5 d'abril, protagonitzats per l'orquestra Pau Casals —fundada l'any 1920 pel famós violoncel·lista, amb un Patronat que n'assegurés la independència econòmica mitjançant donacions de protectors, dels quals Par en podria ser un—, dirigida pel Mestre Serge Koussevitzky.

L'Ateneu Barcelonès mereix especial atenció per la biblioteca de què gaudeix. La investigació en aquesta institució ens ha fornït la data exacta en què Par va fer-se'n soci, però sobretot ens ha orientat sobre les publicacions que podria haver consultat a l'època i sobre les lectures que, com a soci de l'entitat, tenia a l'abast i de les quals, de ben segur, va poder treure profit.

I aquesta no és l'única entitat d'on hem pogut extraure informacions valuoses: la Biblioteca de Catalunya i l'Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona han estat sovint llocs que hem visitat buscant les publicacions que necessitàvem. A l'AHC sobretot, hi hem trobat diaris i revistes de l'època, així com el *Boletín de la Gaceta Municipal de Barcelona*, imprescindible per al capítol sobre l'etapa de Par com a regidor, o els butlletins que tenen a veure amb la seua activitat industrial. La BC ha estat, sens dubte, la institució que ens ha proporcionat la bibliografia bàsica de Par, però, a més, la seua

Sala de Reserva guarda alguns manuscrits del lingüista difícils de localitzar, de vegades, perquè es troben sota el nom d'altres protagonistes: Fons Manuel de Montoliu o Epistolari Jaume Massó i Torrents⁴, per exemple. En aquest sentit, cal remarcar que en la Secció de Manuscrits de Miquel i Planas, hi ha documents que semblen de Par, i que hem ressenyat en els capítols corresponents, o ara comentem aquí a tall d'exemple. Així, els fulls que es troben en la capsa 1, núm. 29, fan la impressió d'haver estat escrits per Par, per la lletra, i perquè, fins i tot, hi diu "Alfonso". Caldria investigar-ho més.

Pel que fa a escrits personals, d'una banda, hem hagut de recórrer als escassos papers que, manuscrits la majoria, es troben a l'arxiu de la RABLB, entre els quals hem pogut localitzar algunes notes privades, correspondència de Par com a secretari de l'Acadèmia i papers oficials de secretaria, i el certificat que l'acredita com a nou acadèmic. Per citar aquestes referències dins del treball hem recorregut al sistema (RABLB: data).

De l'altra, ens ha ajudat molt, la troballa, en el Col·legi Major de Pedralbes⁵, de part dels llibres i altres documents que havien pertangut a Par, entre els quals ens han estat molt útils uns quaderns del batxillerat del lingüista, que confirmen que havia estudiat als Jesuïtes, i la publicació *Els Amics d'Europa*, on llegim els dos articles sobre la guerra europea. De llibres o articles, n'hem destacat després els que tenen dedicatòria, o els que conserven apunts manuscrits de Par, i com a document especial, una carpeta amb els resultats estadístics de les seues recerques sobre els relatius, classificats per segles.

Al CMP hi ha molts llibres i documents, malauradament sense classificar. En seleccionem només uns quants, exposant-los *grosso modo* i citant-ne alguns exemples, perquè es vegin els interessos de Par: gramàtiques i tractats de fonètica — *Gramática latina*, *La reconstrucció del llenguatge literari* (1925) de Calveras, *Grammaire de l'ancien provençal* (1921) d'Anglade—; manuals —*Compendio de filosofía, Retórica y poética*, *Geometría y trigonometría*—; llibres per aprendre idiomes —*Método de francés*, *English method*, *Deutsch für Ausländer*—; volums recopilatoris de butlletins i

⁴ De fet, en aquest cas, la informació no és rellevant. Només hi ha una targeta de visita manuscrita el text de la qual és: "Alfons Par felicita coralment a D. J. Massó y Torrents, per haver sigut el·legit soci de la Acadèmia de Bones Lletres, 21-3-902. (Marquem en cursiva el nom imprès.)

memòries —*BDC, RFE, Memorias de la RABLB*, anuari del IEC—; diccionaris —*Aguiló, Webster's, DCVB* (dos volums i fascicles solts)—; novel·les catalanes —*Tirant lo Blanch, Le songe* (1889)—; obres de teatre o assajos sobre el tema—*The fair maid of Perth* (1908), *The essays of Elia* (1911)—; obres de Shakespeare o sobre el dramaturg —*Romeo & Juliet* (1899), *Shakespearean representation, its laws and limits*—; traduccions d'obres de Wagner —*La Walkirya* (1903), *Lohengrin* (1905)—; obres religioses —*Breviarium Romanum, Imitación de Cristo*—; obra pròpia (no hi és pas tota!) —discursos d'entrada a la RABLB (seu i de Montoliu), *Representaciones shakespearianas en España* (quatre exemplars del volum I), *Examen de consciencia catalanista* i *Miscelánea dedicada a Mn. Alcover*—; discursos de recepció a la RABLB —Casades i Gramatxes, Elías de Molins, Carreras i Candi, Barnils—; llibres de Miquel i Planas —*Els cent aforismes del bibliòfil, La llegenda del llibreter assassí de Barcelona*—; col·leccions —Nova Biblioteca Catalana, Obra del Cançoner Popular de Catalunya—; llibres 'curiosos' —*Mon système: 15 minutes de travail par jour pour la santé, Scottish clan tartans*—; i la *Revista de Bibliografia Catalana*, a més de mapes i plànols i alguns rebuts o invitacions, per exemple, guardats entre les pàgines dels llibres.

També ens han estat de gran ajut les poques cartes que es conserven del gramàtic i que han estat recollides per diferents investigadors. D'una banda, hi ha les que es poden trobar originàriament a la tesi doctoral de Joan Julià, algunes de les quals han estat reproduïdes posteriorment en dos publicacions. Es tracta concretament de deu cartes de Par: quatre a Antoni M. Alcover —JULIÀ, J. (2000). *L'inici de la lingüística catalana: Bernhard Schädel, Mn. Antoni M. Alcover i l'Institut d'Estudis Catalans. Una aproximació epistolar, 1904-1925*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes / Publicacions de l'Abadia de Montserrat—, dos a Manuel de Montoliu —JULIÀ, J. (1986b). *Mossèn Antoni M. Alcover i l'Obra del Diccionari a la llum dels epistolaris de Barnils, Griera i*

⁵ Devem aquesta informació al Dr. Jordi Ginebra, al qual li agraïm que ens l'hagi facilitat.

Montoliu. Tarragona: Diputació Provincial⁶—, quatre a Josep Pijoan, secretari del IEC —JULIÀ, J. (1986a). *L'inici de la lingüística catalana. Una aproximació epistolar 1904-1925*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona—. També són interessants dos cartes més en què es parla de Par, una de Montoliu a Ramon Miquel i Planas (JULIÀ: 2000, 359-360), i una altra de Pere Barnils a Montoliu (JULIÀ: 1986b, 321).

Francesc Feliu i Narcís Iglésias són dos investigadors gràcies als quals també hem pogut apropar-nos a la correspondència de Par: en el primer cas es tracta de cartes adreçades a Miquel i Planas, i publicades sota el títol "Contribució a l'estudi d'Alfons Par. Epistolari amb Ramon Miquel i Planas" (1987). *ELLC*, XXXIV. *Miscel·lània Germà Colón*, 7 (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 159-184). En el segon cas, molt més recent, Iglésias, en *L'obra lingüística de Josep Calveras Santacana* de 2001 (Tesi doctoral, Universitat de Girona), no solament introdueix la correspondència de Par a Calveras, sinó que també, mitjançant altres documents epistolars, històrics i lingüístics ofereix una visió global del primer terç del segle XX⁷.

Gràcies a tota aquesta relació epistolar coneixem alguns dels viatges de Par, l'actualitat de les entitats on treballa o, a voltes, el seu delicat estat de salut; ens endinsem en reflexions sobre temes lingüístics o personals; seguim la seua feina a l'Ajuntament de Barcelona; apreciem la seua relació amb altres estudiosos de l'època; i, finalment, tenim una visió dels seus projectes i de la seua manera de treballar. Volem remarcar aquí la importància que la consulta d'aquestes cartes ha representat per a l'elaboració de la nostra tesi, ja que gràcies a la correspondència recollida, encara que no faci referència directa a Par, podem conèixer millor els punts de vista dels remitents i els comentaris (de vegades, visceral) que sorgeixen i que permeten establir un entrellat de relacions que ens ajuden a endinsar-nos en una època de convulsions i incerteses.

Quant a la resta de la informació personal, Cecília, una de les filles de Par, ens n'ha ofert abastament, però la relació tan propera i el fet de ser fruit del record d'una infantesa ja

⁶ Aquestes cartes les vam consultar també al Fons Manuel de Montoliu de la Biblioteca de Catalunya, Secció de Manuscrits, Barcelona, 1924-25.

⁷ A la tesi d'Iglésias devem la troballa dels articles de Par publicats a *Catalunya Social* (v. 3.2.2).

llunyana, ens permet capir una visió del gramàtic, bàsicament, subjectiva i molt fragmentada, sobretot pel que fa a aspectes ideològics. Per la filla reafirmem trets del caràcter del pare que ja havíem intuït en llegir part de la seua obra, però també coneixem aspectes personals com les dates de la celebració de la seua boda o les del naixement dels seus fills.

Tanmateix, el gruix del treball està constituït per l'estudi de l'obra lingüística d'Alfons Par, per la qual cosa la major part de les fonts que hem consultat giren al voltant d'obres gramaticals o d'escrius sobre la situació de la llengua al segle XIX i al primer terç del segle XX. En aquest sentit, la base de la recerca s'ha centrat en l'estudi dels llibres a què Par fa referència en la seua *Sintaxi* o en *Curial e Guèlfa*, els quals han estat, de vegades, difícils de trobar⁸; en articles i treballs fets tant a principis de segle com posteriorment, però que tenen com a marc la reflexió sobre aquella època; i en publicacions posteriors en què buscàvem la recepció de l'obra de Par en altres monografies i tractats.

Aquesta part, precisament, no pretén ésser exhaustiva, perquè en molts llibres on es tracten aspectes sintàctics hi ha la possibilitat que es faci una petita referència a Par, de vegades gairebé insignificant per la seua repercussió científica —ja que en alguns casos apareix esmentat, però únicament per rebatre'n alguna teoria—, però important per l'abast que ateny la seua obra. Hem de remarcar en aquest punt el seguiment de les gramàtiques històriques posteriors a Par i l'obra d'altres autors com Solà, que en els seus *Estudis de sintaxi catalana*⁹ dedica molts dels seus comentaris a comparar les aportacions dels diferents gramàtics —entre els quals destaca la figura de Par—, a aspectes conflictius de sintaxi catalana que Solà analitza.

Pel que fa al capítol sobre el sistema lingüístic emprat per Par, hem recorregut als seus escrits, buscant de primera mà si era coherent en l'aplicació de les descripcions que ell

⁸ Hem hagut de recórrer a les biblioteques de les universitats de Castilla-La Mancha i de Bamberg (Baviera, RF Alemanya) per localitzar obres de caràcter gairebé únic a causa de la seua antiguitat i especificitat: respectivament, DARMESTETER, A. (1897). *Cours de grammaire historique de la langue française. Quatrième partie: Syntaxe*. París: Librairie Ch. Delagrave; JEANJAQUET, J. (1894). *Recherches sur l'origine de la conjonction "que" et des formes romanes équivalentes*. París / Leipzig / Neuchâtel: H. Welter / G. Fock / Librairie Attinger Frères.

⁹ SOLÀ, Joan (1972-1973). *Estudis de sintaxi catalana*. 2 volums. Barcelona: Edicions 62. 3a ed. 1980.

mateix aportava. Però hem consultat, alhora, les diferents normes i regles editades per l'Acadèmia de Bones Lletres, l'Acadèmia de la Llengua Catalana i l'Institut d'Estudis Catalans. També ens ha estat molt útil, entre altres, el llibre de Mila Segarra *Història de l'ortografia catalana* (1985b)¹⁰. Amb totes aquestes dades hem intentat afitar el codi gramatical del lingüista, però no ha estat una tasca fàcil a causa dels nombrosos canvis i vacil·lacions que es produeixen en els seus escrits, tant diacrònicament com sincrònica.

Un dels vessants importants en la vida del nostre gramàtic és la seua faceta de crític i traductor. En aquest sentit, hem resseguit la seua bibliografia sobre Shakespeare, i també les referències i comentaris a l'obra de Par sobre el dramaturg anglès que han aportat altres autors, centrant-nos especialment en l'obra de Ramon Esquerra *Shakespeare a Catalunya* (1937)¹¹.

Un altre vessant que podria haver estat molt fructífer hagués pogut ser el món de l'edició. L'any 1933¹² va aparèixer una versió de *Curial e Guelfa*¹³, editada conjuntament per Miquel i Planas i Par, amb la qual va iniciar-se una col·laboració que malauradament va acabar abans que altres projectes editorials prenguessin forma. Així vam resseguir els *Ensayos de bibliofilia reunidos y publicados con motivo de los XXV años de vida editorial del autor* (1929)¹⁴ de Miquel i Planas, i altres obres de l'editor a la recerca de projectes editorials dels dos col·legues.

I relacionat amb el bibliòfil també ens ha interessat el món dels ex-libris, mitjançant un dels seus col·laboradors en el disseny de portades i d'ex-libris, el dibuixant de reconegut prestigi Josep Triadó i Mayol. La investigació en el significat de l'ex-libris de Par, fet

¹⁰ Barcelona: Empúries.

¹¹ Barcelona: Publicacions de la Institució del Teatre.

¹² Sobre la data de publicació, v. el capítol dedicat a l'edició del volum esmentat, v. 4.5.9.

¹³ PAR, A. (1932a). *Curial e Guelfa. Text del XV^{en} segle reproduhit novament del Codex de la Biblioteca Nacional de Madrid per R. Miquel y Planas ab estudis y notes del mateix y de Anfòs Par*. Barcelona: Biblioteca Catalana.

¹⁴ Barcelona: Casa Miquel-Rius.

per l'artista, ens ha dut a la tesi doctoral de Yebra¹⁵, que descriu amb detall aquest petit exemple de manifestació artística.

Ara bé, la principal font d'on han sorgit la major part de les informacions que hem utilitzat són els escrits de Par que, directament o indirecta, ens forneixen les seues idees, el seu pensament i la seua concepció lingüística. Gràcies a l'aprofundiment en l'estudi de la seua obra i de tot allò que l'envolta hem pogut comprendre millor una època oberta a la polèmica, rica en controvèrsies i de gran importància per a l'esdevenidor de la llengua catalana; i hem pogut acostar-nos a un moment privilegiat des del punt de vista de la codificació ortogràfica i del que això significa per a molts estudiosos que manifesten obertament el seu desacord davant la postura oficial.

Finalment, seguint els passos de Par, hem escorcollat llibreries de vell buscant gramàtiques i tractats lingüístics de l'època per a la nostra biblioteca particular, i ens dol no haver tingut èxit a l'hora de trobar la *Sintaxi*¹⁶, document bàsic per al nostre treball que va servir d'excusa per iniciar aquesta recerca i que ha estat un dels llibres de capçalera que ens ha acompanyat durant tot aquest temps. Aquesta gramàtica i els altres escrits lingüístics de Par han estat la font principal que ha alimentat bona part d'aquestes pàgines, però, malauradament, de la majoria només n'hem pogut emprar una versió fotocopiada.

1.3. La qüestió dels ex-libris

Un apartat especial el configuren dos ex-libris que hem tingut a l'abast i que, en principi, pertanyien a Par. D'una banda, n'hi ha un model sense data¹⁷ que ens va regalar Cecília Par, filla del lingüista, que medeix 44 x 44 mm, amb el fons de color crema estampat amb ocre i negre, i que mostra una mena de corona envoltada de flors amb dos àngels

¹⁵ YEBRA, Joan-Lluís de (1986). *Els Ex-libris dibuixats per Josep Triadó y Mayol*. Tesi doctoral dirigida per Santiago Alcolea. Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona.

¹⁶ PAR, A.(1923). *Sintaxi Catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge*. Halle: Verlag von Max Niemeyer.

¹⁷ En guardem cinc exemplars al nostre arxiu particular.

un dels quals llegeix, on consta l'única llegenda "Ex-libris Alfons Par". La signatura de l'autor és il·legible a causa de les reduïdes dimensions del disseny.

La nostra satisfacció per aquest valuós regal trontolla, però, quan, no trobem cap referència d'aquest ex-libris en els llibres de Par i, en canvi, entre els llibres de la família dipositats en el CMP, hi ha un manual escolar¹⁸ que duu aquest ex-libris, amb la signatura infantil a la primera pàgina: A. Par Balcells. Malgrat, doncs, la nostra confiança en el gest de Cecília Par, sembla clar que aquest ex-libris era d'un fill del lingüista¹⁹, la qual cosa n'explicaria el disseny amb motius infantils.

Un original de l'altre ex-libris, aquest sí prou documentat en llibres del lingüista, es conserva dins la col·lecció de gravats de la Sala de Reserva de la Biblioteca de Catalunya. Es tracta de l'ex-libris núm. 97 de Josep Triadó i Mayol²⁰, datat l'any 1906, de 120 x 56 mm²¹, en negre sobre fons blanc, amb el lema "ex libris Alfons Par: el llibre fa l'home", que en la fitxa de la Biblioteca duu la descripció: "Gran plat damunt una foguera formada per llibres. Dins el plat figures humanes amb llibres i a la part superior emblema masònic".

Aquesta descripció ens va permetre, d'una banda, apropar-nos a l'interessant camp de la il·lustració de principis del segle XX²² i, de l'altra, iniciar una tímida aproximació al món de la francmaçoneria, ja que la hipòtesi que Par tingués relació amb aquesta societat secreta ens obria una nova línia d'investigació, al mateix temps que ens

¹⁸ El llibre és: *Anthologie française II* (1935), de P. et A. M. Trepât. Barcelona: José Bosch.

¹⁹ Sens dubte, es tracta del setè fill del lingüista, Alfons, nascut l'any 1922.

²⁰ Josep Triadó (1870-1929) esdevingué un dels il·lustradors més importants de començament de segle i col·laborà intensament amb Miquel i Planas en el camp de la bibliofília. Excel·lí en el camp dels ex-libris, dels quals en va fer 275, els primers dels quals va reunir l'any 1906 en una de les curiositats de la bibliofília modernista, el *Primer llibre d'ex-libris d'en J. Triadó, text d'en Ramon Miquel y Planas*. Barcelona: Imp. Elzeviriana.

A banda d'aquest ex-libris, la vinculació amb Par ve donada perquè l'any 1928 Triadó dissenya la portada del Boletín del Comité Algodonero, decisió en què segurament Par va tindre molt de pes, i l'any 1929 fa la portada de l'edició de Miquel i Planas i Par del *Curial e Güelfa* (1932a).

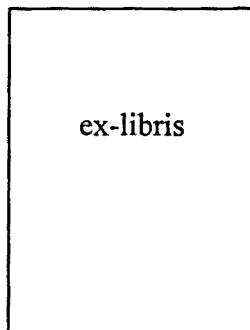
²¹ Entre els llibres de Par del CMP n'hi ha reproduccions exactes, però de dimensions més reduïdes: 59 x 22 mm.

²² A més del llibre esmentat en la nota anterior, vam consultar també MIQUEL I PLANAS, Ramon (1905). *Los Ex libris y su actual florecimiento en España: con LXXIV ilustraciones reproduciendo ejemplares antiguos españoles y extranjeros y modernos de Triadó, Riquer, Diéguez, Cornet, Renart y otros*. Barcelona: Tip. Salvat.

resultava difícil d'imaginar que un catòlic convençut i militant com ell adoptés els postulats francmaçònics. Efectivament, la lectura de monogràfics sobre el tema²³, en què es destaca el laïcisme —especialment, l'anticatolicisme— i el pensament polític liberal dels seus practicants ens reafirma en la nostra hipòtesi sobre la impossibilitat de la possible filiació maçònica del lingüista.

I aquesta intuïció es veu confirmada amb la lectura d'una tesi doctoral dedicada als ex-libris de Triadó, en què trobem la descripció del de Par. Aquest ex-libris està classificat amb les següents dades (YEBRA: 1986, 257):

95. Alfons PAR i TUSQUETS (Barcelona, 1879-1936)

el llibre // fa l'home / ex libris / ALFONS / PAR [lema]

1905/06 [data execució]

119 x 57 mm

Ploma a una tinta

Triadó // 97 [signatura i número d'obra]

Composició professional al·legòrica de la lectura selectiva.

Yebra inclou, a més les referències a les publicacions on també apareix catalogat l'ex-libris:

CT²⁴ núm. 93

CS²⁵ núm. 90

²³ Hem consultat dos llibres sobre la maçoneria a Catalunya, que no ens han aportat noves dades sobre Alfons Par, però sí que ens han permès conèixer una mica millor el funcionament de les lògies catalanes: SÁNCHEZ I FERRÉ, P. (1985). *La lògia Lealtad, un exemple de maçoneria catalana (1869-1939)*. Barcelona: Alta Fulla; i, SÁNCHEZ I FERRÉ, P. (1993). *La Maçoneria en la societat catalana del segle XX: 1900-1947*. Barcelona: Edicions 62.

²⁴ Catàleg Triadó: *Edición completa de los exlibris compuestos y dibujados por el artista*. Barcelona, 1916-1924, XI series (AHC).

²⁵ Catàleg Salom: SALOM, María Victoria. "José Triadó Mayol", a *Estudios Pro Arte* 7 i 8. Barcelona, julio -diciembre 1976, p. 6-23 (AHC).

MAC²⁶ núm. 244

BC²⁷ full 28, núm. 8331

Per l'interès del tema, reproduïm tota la descripció de l'ex-libris de Par de l'autor de la tesi, el qual, en un apartat del seu treball, destaca que la majoria dels comitents interessats per l'exlibris treballen en professions liberals relacionades amb el món literari i les arts plàstiques i decoratives. El primer grup inclou des d'escriptors, editors i impressors fins a llibreters i bibliòfils (YEBRA: 1986, 10):

"La fórmula *nihil obstat quoniam imprimatur* amb què els censors eclesiàstics donaven el vist-i-plau per a l'edició d'un llibre, ha estat transformada en aquest cas en un foc purificador encès per la mà del possessor de l'ex-libris: el filòleg, musicòleg, polític i comerciant catòlic Alfons Par.

La composició, tancada pels extrems verticals amb uns textos ressaltats per l'ornamentació vegetal externa, connecta el mot *ex-libris* i el nom del posseïdor amb la part superior, on apareix el sol —la llum— amb el símbol de Déu i un llibre obert a l'interior. El que uneix Alfons Par i Déu és, en aquesta marca, el llibre —«el llibre fa l'home», diu la llegenda—, però el correcte camí que ha de seguir passa forçosament per la selecció acurada de les lectures, solament unes poques el podran dur cap a Déu, les altres cal destruir-les o purificar-les, com van fer el capellà i el barber amb la biblioteca del Quixot.

Tant el sentit selectiu dels llibres com la presència de Déu són dues clares referències a la personalitat d'Alfons Par. D'una banda, els llibres que llegeixen les figures al·ludeixen, potser a l'interès del possessor per l'obra shakespeariana i, de l'altra, la presència de Déu, motiu fonamental en l'ex-libris, també és reflecteix a la seva intensa vida religiosa que el portà a ésser un dels membres més actius del Foment de Pietat Catalana.

²⁶ Catàleg MAC: Biblioteca dels Museus d'Art de Catalunya, col·leccions "A. de Riquer" i "J. Triadó".

²⁷ Catàleg BC: Biblioteca de Catalunya, col·lecció "F. J. Miracle". Sala de Reserva.

L'ex-libris, però, també ofereix una segona lectura, que ratifica el que acabem d'exposar. Si dividim el conjunt horitzontalment per la línia que dibuixa la vora de la caldera, observarem que separem la composició en dues parts il·luminades respectivament pel sol —Déu—, a dalt, que també il·lumina les tenebres del fons, i el foc, a baix; de manera que a la part inferior es destaca la foguera de llibres encesa per la petita flama que sorgeix del medalló que emmarca els textos, i la superior és constituïda per un conjunt de figures que, disposades en forma de triangle o piràmide, són superades per una altra coronada de llorer amb el símbol diví esmentat.

En resum, l'al·legoria de la lectura, la lectura selectiva, és el tema tractat per Triadó en aquest ex-libris professional²⁸ d'Alfons Par" (YEBRA: 1986, 258).

Com es pot constatar, doncs, després d'aquesta descripció tan acurada, la relació amb la maçoneria sembla que s'esvaeixi totalment. Tanmateix, tot i el nostre escepticisme respecte del tema, la línia encetada pels descriptors de la Biblioteca de Catalunya sobre la possible vinculació de l'ex-libris de Par amb la maçoneria queda oberta.

²⁸ Yebra (1986, 258) qualifica aquest ex-libris com a 'professional', tot i que Par es dedica a les lletres de manera amateur.

2. Par, l'home i el seu context

2.1. Biografia

2.1.1. Apunts biogràfics

Alfons Par, que signa les seues obres com Anfòs, Anfós o Alfonso²⁹, neix un dia de juliol de 1879³⁰, a Barcelona, en el si d'una família burgesa d'industrials, comerciants i lletrats.

És fill d'Ildefons Par i Pérez i de Dolors Tusquets i Maignon i és el setè de vuit germans. Joan, Antoni, Manel, Montserrat, Pilar, Ildefons i Ramon són els noms dels altres, encara que només n'arriben a l'edat adulta cinc, perquè Montserrat, Pilar i Ildefons moren aviat.

²⁹ Par només signa com a Alfons el primer article sobre *Shakespeare* publicat per l'Associació Wagneriana l'any 1908, i així és conegut en la seua vida privada, ja que tant en les cartes com en qualsevol manifestació escrita de l'autor —per exemple, la llista de participants en el Primer Congrés de Llengua Catalana, els documents de les entitats en què participa o fins i tot els seus ex-libris— hi apareix reiteradament el nom Alfons. En canvi, sens dubte pel regust medievalitzant del nom i per la seua contínua defensa de la literatura de l'Edat Mitjana, la majoria dels articles i els llibres escrits en català els signa com a Anfòs —amb vacil·lacions en l'ús d'aquest nom, perquè tant trobem Anfòs com Anfós—, i els escrits en castellà els signa en castellà, Alfonso.

Fins i tot, de vegades se l'anomena Ildefonso o Ildefons, com, per exemple, en algun dels seus quaderns escolars (v. 2.1.2), o en una de les notícies recollides en el *Bulletí* de l'Acadèmia de Bones Lletres, en què es diu "El Académico numerario don Ildefonso Par ha hecho donativo de su obra «Contribución a la Bibliografía Española de Shakespeare»" (*BRALB* XIV, 308), o a l'*Anuari de la Institució del Teatre*, on consta que "Alfons Par i Tusquets era fill de l'il·lustre jurisconsult dels mateixos nom i cognom" (*Anuari del curs 1936-37*. Barcelona, 1938, p. 211), tot i que el pare és conegut per Ildefons.

A tall anecdòtic, en una de les *Converses* de Fabra —(*Converses filològiques*. Volum II, 1984. Barcelona: Edhasa, p. 449, conversa núm. 495)—, apareix la qüestió de la correcció d'aquest nom en els següents termes: "Cal dir en català *Alfons* o *Anfós*? —ens preguntava fa dies un lector d'aquestes converses. És clar que pot dir-se *Anfós*, sobretot referint-se als monarques catalano-aragonesos, però la majoria preferiran avui, amb raó, *Alfons*, més acostat a la forma originària. Compareu el francès *Alphonse*, l'italià *Alfonso*". Era el mateix Par qui ho preguntava? O un dels lectors de la *Sintaxi* —signada amb la forma medieval— que, encuriós pel nom de l'autor a causa de la publicació recent del llibre —la conversa és del 23 de desembre de 1923—, volia saber l'opinió de Fabra al respecte? O senzillament una casualitat? En tot cas, ens sembla una curiositat digna de ser mencionada.

La família del seu pare prové de Martorell. El seu avi, Pau Par, fou un militar il·lustre que va defensar el pont de Molins de Rei contra els francesos, va ser repudiat pel rei i, més tard, rehabilitat³¹. I en l'escrit "El Convent de fra Menors Caputxins de Martorell"³², de Fèlix Duran i Canyameres³³, apareixen alguns noms de possibles avantpassats del nostre lingüista, segons es desprèn de la dedicatòria de l'article, que es troba al CMP: "A la família Par en agraïment a les facilitats donades per a escriure aquest article. L'autor, 25-X-1928".

Les referències de què parlem són la de mossèn Vicens Par que, el 20 de juliol de 1664, apareix, com a beneficiat de Martorell, nomenat pel prior de Sant Genís de Rocafort per tractar de la fundació del convent amb els PP Caputxins (DURAN: 1928, 3). I més endavant es diu que el Pare Jaume de Cornellà, Ministre Provincial, va arribar el 17 de juliol de 1686 i prengué possessió d'una casa del Dr. Raimond Par (fill de Francesc Par i Gerònima Vultor), que fou nomenat hereu malgrat tenir un germà més gran de nom Francesc, i que morí sense descendència deixant sos béns al seu germà Josep. L'autor de l'article agraeix les dades extretes del manuscrit "Llibre de notes fet per mi Joaquim Par", en possessió del Sr. Joan Par, "el qual l'ha posat amablement a la nostra disposició" (DURAN: 1928, 5), les quals indiquen que estem efectivament davant d'avantpassats del protagonista d'aquest estudi, tot i que no coneixem la relació exacta d'aquests personatges amb ell.

Ildefons Par, pare d'Alfons, nascut l'any 1826, fou un conegut jurista i polític que, al llarg de la seua vida, ocupà nombrosos càrrecs d'importància com els de secretari de la Universitat de Barcelona (1854), degà del Col·legi d'Advocats (1887), president de la Societat Econòmica d'Amics del País (1890) i vocal de la Junta de la Caixa d'Estalvis.

³⁰ No es pot determinar el dia exacte perquè, entre d'altres papers, els seus fills van cremar el Llibre de Família, i Cecília, la filla que molt amablement ens ha donat la major part de la informació recollida en aquest capítol, no ho pot recordar exactament.

³¹ Segons conversa amb Cecília, al Museu de Martorell poden trobar-se referències d'aquest familiar.

³² DURAN, F. (1928). "El convent de fra Menors Caputxins de Martorell", extret de *Franciscalia*. Barcelona: Editorial Franciscana.

³³ Fèlix Duran i Cañameras (Barcelona 1889 — 1972) Historiador, llicenciat en dret i doctor en història. Col·laborà en revistes jurídiques i històriques i en la premsa diària. Prengué una part molt activa en les tasques del Centre Excursionista de Catalunya, en l'Acadèmia de Jurisprudència, en el Col·legi de Doctors i en la Unió Democràtica de Catalunya, de la qual fou president.

Des de molt jove, s'afilià al partit liberal i ocupà diversos càrrecs polítics: regidor i alcalde de Barcelona (1860; 1874; 1881-84), diputat provincial (1864-66; 1868-70; 1871)³⁴. La seua aportació al camp del dret fou remarcable. Publicà *Redención de los censos enfiteúticos* (1867) i *Laudemios* (1889).

Segons Elías de Molíns, autor del *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*, en què es basa la informació extreta de l'enciclopèdia Espasa on he buscat les referències al pare d'Alfons, Ildefons Par era un home de temperament enèrgic i de caràcter independent que no vinculà el seu criteri jurídic als interessos polítics. Va adoptar les idees filosòfiques dels enciclopedistes francesos, la qual cosa va influir en la seua conducta sempre democràtica, en contraposició a les seues tendències d'ordre i autoritat. En les seus llibres es declara partidari de l'extinció del cens emfitèutic per redempció i nega el dret directe del senyor al lluíisme. Per a l'autor del *Diccionario* la manca d'ambicions i l'equanimitat d'Ildefons Par feren que no tingués enemics.

Dolors Tusquets, mare d'Alfons, provenia també d'una família acomodada amb membres il·lustres en el camp artístic. Un germà seu, Ramon Tusquets³⁵, es formà com a pintor a Madrid i anà a Roma (1865) on s'establí i conegué Marià Fortuny, l'enterrament del qual pintà en un oli que és la seua obra mestra (1874)³⁶.

No tenim gaire informació sobre els germans d'Alfons, però el gran, Joan, va ser important en la vida del lingüista, perquè van treballar plegats en l'empresa de cotó que aquell posseïa. I el segon, Antoni, era un notari amb algunes publicacions reconegudes com *Estudio jurídico sobre la Institución de la Mejora* (1891)³⁷, i amb inquietuds

³⁴ He seguit la datació que dona l'enciclopèdia ESPASA. El *Diccionario Biográfico Albertí* dona dates diferents.

³⁵ Al CMP hi ha un exemplar de la conferència pronunciada per Francesco Turchi a l'Ateneo de Madrid la tarda de l'11 de novembre de 1912 sobre aquest il·lustre membre de la família: *Ramon Tusquets e il suo tempo* (Roma: Tipografia Ulpiano). L'exemplar està signat per l'autor amb la dedicatòria "Omaggio deli autore". Desconeixem si algun dels Par hi va assistir.

³⁶ La vida de Ramon Tusquets manté un cert paral·lelisme amb la de Par ja que també es va dedicar al comerç. Ara bé, contràriament al gramàtic, ho va fer fins a la mort del seu pare, moment que significà per a l'artista la possibilitat de materialitzar la seua vocació com a pintor.

³⁷ Barcelona: Tipografia La Academia de Viuda é Hijos de E. Ullastres y C^a.

catalanistes, segons es podria deduir de la seua participació en el cicle de conferències sobre l'Estatut, que es dugueren a terme durant el curs 1932-1933, i que publica l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya³⁸. En la seua dissertació, el 13 de març de 1933, afirma que parlarà, "sense altre mereixement que la meua antiguitat en el Notariat", sobre "la llei de més transcendència que s'ha dictat per a l'esdevenidor de Catalunya", amb l'objectiu de relacionar l'Estatut amb la seua professió (PAR, Antoni: 1933, 131).

Una de les conclusions que extrau referida al tema lingüístic és que sembla impossible "que s'hagi hagut d'arribar a l'any 31 del segle XX per a veure consagrat amb l'Estatut el rudimentari principi que és necessari que Notari i atorgant s'entenguin i comprenguin per parlar el mateix idioma" (PAR, Antoni: 1933, 144).

No és d'estranyar, doncs, que a Alfons Par, que creix en un ambient familiar burgès, amant de les arts i amb un fort sentit de la justícia i la tradició, li siguin tramesos alguns d'aquests valors i compagini sense cap dificultat els negocis amb el conreu intel·lectual:

"Par, junt amb un dels seus germans, es dedicà al món dels negocis; però això no li impedí de continuar l'alta ascendència intel·lectual del seu progenitor, i així, al costat de les seves activitats mercantils, prestà constant atenció al conreu de les lletres" (AIT: 1936-1937, 212).

De la joventesa de Par poques coses sabem, excepte que treballa en una gramàtica lul·liana (v. 4.7.1) i que, com a qüestió més puntual, entra al Centre Excursionista de Catalunya (CEC) als 17 anys, demostrant un gran amor per l'excursionisme i la muntanya. Par és molt aficionat a caminar i sempre mantindrà una actitud hostil envers el mar i la plana.

L'any 1901, als 22 anys, presenta els seus primers articles al CEC, que apareixen en el Butlletí de l'entitat l'any següent, i es converteix en soci fundador de l'Associació

³⁸ PAR, Antoni (1933). "El Notariat i l'Autonomia de Catalunya", a *Conferències sobre l'Estatut de Catalunya*. Barcelona: Casacuberta & Coll, p. 131-150. (El volum que hem consultat es troba a la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès.)

Wagneriana, entitat de la qual més tard serà president, i que recull una altra de les seues principals afeccions: la música, sobretot, la de Wagner. Ara bé, no li agraden ni els gramòfons, "música embotellada", en diu, ni la ràdio, "estupenda per a poder-la tancar", segons ell³⁹.

El seu estat de salut no és del tot bo. L'any 1904 pateix una greu malaltia que l'allunya del treball durant dos anys i queda bastant delicat, com explica a Mn. Alcover: "A tot axo una greu malaltia m'allunyà del trevall. Passaren dos anys. Avuy ja quasi bò; m'he mirat lo fet, y he temut no sia molta feyna mal dirigida" (Carta de Par a Alcover: 10/10/1906, *apud* JULIÀ: 2000, 100), i "Ademes (y crec es lo pitjor) he estat y continu encare (anc que menys) essent molt delicat y no puc cansarme gens" (Carta de Par a Alcover: 24/10/1906, *apud* JULIÀ: 2000, 101).

L'any 1926 en dos cartes a Calveras —números 126 i 127— torna a parlar del seu estat de salut: en la primera, excusa, suposadament, la interrupció de la relació epistolar, "Mon silenci prové d'haver estat malalt. Ara, ja mellor, començ a reprendre mes tasques habituals" (Carta de Par a Calveras: 27/03/1926, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 621), i la segona, és la primera vegada, que sapiguem, que menciona la causa d'una malaltia, "estich malalt d'una entero-colitis y'l metge m'ha prescrit repòs absolut" (Carta de Par a Calveras: 30/07/1926, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 621).

Posteriorment, l'any 1927, dimiteix com a secretari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres (RABLB) també per motius de salut (v. 2.3.7).

La RABLB, l'Oficina Romànica, l'Ateneu Barcelonès i la Institució del Teatre són altres entitats on col·labora el gramàtic barceloní, i aquest fet demostra que Par és un home del seu temps, que participa en el món cultural, a partir de diverses institucions que treballen per la reconstrucció del país.

L'any 1909, l'Institut d'Estudis Catalans li encomana que viatgi a la Gran Bretanya i intenti establir relacions entre les principals entitats d'aquell país i l'Institut. Par manté

³⁹ Informació donada en la conversa amb la filla.

correspondència amb Josep Pijoan, secretari de la Institució, des de Londres, Oban, Inverness (19 i 31 d'agost i 3 de setembre) i cita Edimburg com a ciutat on també ha estat. Pel que sembla, les relacions entre el IEC i Par són, en aquest moment, excel·lents. Més tard, però, les posicions s'extremaran i l'allunyament serà inevitable. Par mantindrà tota la vida una postura contrària a les Normes del IEC, encara que, curiosament, diu a la seua filla que ella ha d'aprendre "l'estil" de Fabra, i que les institucions de què forma part les van adoptant paulatinament.

L'any 1912, a l'edat de 33 anys, es casa amb Montserrat Balcells i Bohigas i, d'aquesta unió neixen nou fills: Carles (1913)⁴⁰, Cecília (1914)⁴¹, Guillem (1916), Ferran —que mor molt petit— (1917), Mercè (1918), Josep (1920), Alfons (1922), Miquel (1925) i Marta (1928).

El primer domicili familiar està situat al carrer Canuda, 26, al bellmig del centre històric de Barcelona. L'any 1921, quan mor Dolors Tusquets, la mare de Par, es traslladen a l'Eixample, al carrer Rosselló, 231, que, actualment, encara es conserva com a domicili de dos fills, Cecília i Guillem, i la vídua de Josep⁴². A més, posseeixen una casa a Cerdanyola, on van a passar les vacances de Pasqua i bona part de l'estiu.

Quant al caràcter⁴³ és un home que posseeix alguns dels trets que havien caracteritzat el seu pare. És molt treballador, com es veu per la quantitat d'estudis que duu a terme al marge de les seues ocupacions com a comerciant, s'enfada molt si el destorben mentre està concentrat en la seua feina ("no volia que ningú entrés al despatx, ni tan sols que el netegés") i no admet gens de soroll quan està treballant. És parlador i amb molt sentit de l'humor, amant dels esports (jugava a tennis i participava regularment en les activitats del CEC), distret ("de vegades a les excursions es perdia"), dialogant ("a casa s'admetien

⁴⁰ Entre parèntesis, les dates de naixement, que m'ha facilitat Cecília Par.

⁴¹ Cecília Par m'ha donat la informació biogràfica referent al seu pare. Com que es basa en el record, algunes dades, que especifico mitjançant notes, no poden comprovar-se documentalment.

⁴² Aquestes dades són de 1988 i, per tant, han pogut variar.

⁴³ De totes les dades donades per la filla, aquestes són, per motius obvis, les més subjectives. Entre parèntesis, els comentaris literals que fa la filla.

totes les opinions"), amb una vida familiar intensa ("quan li ho permetien les seues ocupacions"), i no té enemics ("tothom m'estima, deia ell").

No està afiliat a cap partit polític, però col·labora amb la Dictadura de Primo de Rivera com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona amb càrrec de president de la Comissió d'Hisenda, perquè era vocal associat (v. 2.3.11.2). En la seua conferència "La Hacienda Municipal"⁴⁴ recorda que el seu nomenament és degut a circumstàncies extraordinàries: "los que formamos parte del Ayuntamiento no debemos el nombramiento a nadie, no se nos pidió qué opinábamos, no nos dieron las gracias, ni nos las darán" (PAR: 1924b, 1814).

És molt catòlic ("cada dia oïa missa a les vuit del matí") i compra un cinema de la plaça Urquinaona i un quiosc a la plaça Universitat per oferir distraccions "decents", en paraules literals de Cecília, als joves. De la crema d'esglésies i convents feta durant els primers dies de la Guerra Civil afirma: "pobra canalla, no saben lo que fan", també en paraules de Cecília. Fins i tot destina part dels seus diners a publicacions religioses:

"Li voldria parlar d'una correcció de V. en lo *Vita Christi*, d'un projecte de traducció meua del *Kempis*, d'una edició feta a despeses meves del Missal Complert en català" (Carta a Miquel i Planas: 20/12/1918, *apud* FELIU: 1997, 169-170).

Tot i que les creences religioses emmarquen la seua vida, i així, per exemple, expressa el seu condol per la mort de la mare de Miquel i Planas amb paraules de resignació cristiana (v. 2.1.3.3), de vegades, es permet literaturitzar sobre la transcendència, "som de niçaga divina: ens espera un verm, mes volem Déu"⁴⁵, o pot també demostrar la seua religiositat amb algun toc d'humor, com fa en aquests fragments:

⁴⁴ PAR, A. (1924b). "La hacienda municipal". *Diario de Barcelona*, 20, 21, 22, 23, 26, 27 i 28 de febrer de 1924.

⁴⁵ PAR, A. (1916c). *Vida de Guillem Shakespeare segons les millors biografies angleses i compte habut dels darrers documents desarxivats*. Barcelona: Llibreria Verdaguer, p. 1.

"y que Deu y lo literat intransigent me perdonin, si he comès tort contra la vera essència de ma llengua amada."⁴⁶

"no sin encomendarme a Dios, para que a mí me depare buenos críticos y a ti mucha curiosidad y más paciencia."⁴⁷

És membre, i n'arriba a ser secretari, del Foment de Pietat Catalana, institució destinada a editar en català llibres religiosos a uns preus assequibles (v. 2.3.8), i en molts dels seus treballs deixa ben clara la seua religiositat, de vegades fins i tot tenyida de la consciència de formar part d'una minoria privilegiada:

"Som en la coyuntura d'una reconquesta catòlica llarga y difícil per una minoria selecta."⁴⁸

La seua concepció del catalanisme és ben particular. D'una banda, se sent molt català, participa en el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, juntament amb els seus germans Joan i Antoni i altres personalitats de l'època, té una obra important en català i sobre el català, participa en les institucions catalanes i, quan se l'acusa d'haver traït la causa catalana, se sent molt ferit (v. 3.1.2.1), però, de l'altra, es mostra desenganyat per la política en general i pels polítics catalans en particular i publica un *Examen de consciència catalanista* desconcertant on apareixen idees imperialistes:

"D'altra banda lo poble que no arriba a texirse íntimament una organització propia que respongui y sostingui ahora un ideal colectiu troba sovint lo repós, y adhuch la prosperitat material sots lo domini d'un altre" (PAR: 1934, 7),

i es queixa de la confusió entre separatisme i catalanisme. A propòsit d'aquest escrit, conscient de la repercussió de les seues paraules, diu a la seua filla: "Ara els catalans s'enfadaran molt".

⁴⁶ PAR, A. (1912). *Lo rei Lear. Tragedia de Guillem Shakespeare feelment arromançada en estil de catalana prosa per Anfós Par. Ab notes explicatives dels mellors comentaristes anglesos y estudis crítics del traductor*. Barcelona: Associació Wagneriana, p. XV.

⁴⁷ PAR, A. (1936). *Representaciones shakespearianas en España*. 2 volums. Barcelona: Biblioteca Balmes, p. 13.

⁴⁸ PAR, A. (1934). *Examen de consciència catalanista*. Separata de *La Revista*, desembre de 1933, p. 16.

A causa de la seua professió i de la passió que sent per conèixer coses noves, i també gràcies a una posició econòmica acomodada, viatja moltíssim: als Estats Units, Alemanya, Itàlia, França, Gran Bretanya, Estat espanyol⁴⁹. Coneix, també, Catalunya i, dintre de Barcelona, és molt aficionat a recórrer les llibreries de vell, a la recerca de tot tipus de publicacions, sobretot de Shakespeare.

La vida de Par acaba la tarda del 26 d'agost de 1936, quan membres d'un sindicat el van a buscar al seu despatx del carrer del Bruc. Té, doncs, en aquella data, 57 anys. Possiblement els seus captors segueixen el 'ritual' descrit, des de l'òrbita franquista, per Caballé y Clos:

"29/07/36- He aquí la 'fórmula' más corriente del llamado pillaje y asalto. Ocupando potente automóvil, una cuadrilla de hombres bien armados y generalmente provistos de credenciales acreditándoles como agentes de algún organismo más o menos 'oficial', se presentaba en casa de personas honradas...De allí, 'un paseo' a los altos de la Rabassada o a la carretera de Moncada."⁵⁰

Segons la versió de la seua filla, el maten perquè és president del Centre Cotoner i, com a tal, pot importar cotó, cosa que un sindicat no permet per tal de perjudicar-ne un altre⁵¹. Dins del caos generalitzat dels primers dies de la guerra i de les lluites intestines entre els partits i sindicats per veure qui deté el poder, els de la FAI —tot i que ell és d'una manera de pensar molt diferent—, intenten salvar-lo, però Par és afusellat, juntament amb altres ciutadans, a la Rabassada, i dut al dipòsit judicial instal·lat a l'Hospital Clínic, on una infermera el reconeix i el separa de la resta de cadàvers. D'aquesta manera, els amics i familiars que el busquen poden trobar-lo al dia següent.

⁴⁹ Al CMP hi ha la *Guia itineraria de las serras de Collsacabra, de la Magdalena y altres contraforts de la regió pyrenaica* (1898), un plànol de València i un de Nova Orleans, un llibre de Walter Scott amb una anotació manuscrita de Par, signada amb la referència "Palma, 14 de febrer de 1911", i el programa del Park Lane Hotel de Londres *Shakespeare's London*, la primera de les sèries dedicades a descriure la vida de l'autor anglès a Londres (11-17 de novembre de 1935). Tots aquests exemples són mostres del diferent tipus de sortides que Par protagonitzava.

⁵⁰ CABALLÉ Y CLOS, Tomás (1939). *Barcelona roja. Dietario de la Revolución*. Barcelona: Ed. Librería Argentina.

⁵¹ Cecília Par ens esmenta el nom dels sindicats implicats, però, la impossibilitat de contrastar la informació ens fa mantenir una postura prudent al respecte.

Al *Diari de Barcelona* del dia 27 apareix la breu notícia en què es comenten les últimes baixes motivades pel conflicte:

"En 24 hores han ingressat de 25 a 27 cossos a l'Hospital Clínic. Continua encara trobant-se cadàvers per les afores de la ciutat."⁵²

Als altres diaris del dia 27 que hem consultat⁵³ no hi ha cap referència a aquestes morts. Ben al contrari —i aquesta notícia també apareix al *Brusi*—, les cròniques del dia (i també les notícies dels dies 28 i 29) afirmen que el comissari d'Ordre Públic manifesta als periodistes que no hi ha res de nou, que la tranquil·litat és absoluta⁵⁴. Aquesta aparent contradicció no és d'estranyar però, si es té en compte que alguns membres de sindicats actuen de manera no oficial i que fets com la detenció de Par es produeixen tot sovint en aquests dies turbulents, sense que això representi cap novetat. *La Vanguardia*, en canvi, recull la iniciativa d'unes personalitats angleses, encaminada a "detener el fusilamiento de paisanos no combatientes", i la mateixa notícia apareix en el resum de les notícies dels altres diaris que fa *La Veu de Catalunya* el dia següent⁵⁵.

On sí que apareix ressenyada la mort de Par, a tall d'homenatge i en un to elegíac, és en un breu resum biogràfic que li dedica la Institució del Teatre, uns mesos més tard, en què es glossa la seua personalitat i obra:

"En l'aiguabarreig dels primers mesos que seguiren el trasbals públic de juliol de l'any passat, Alfons Par i Tusquets hi va ésser misteriosament engolit el dia 26 d'agost; la vida d'aquell home d'estudi, d'aquell honrat menestral del comerç de Barcelona, d'aquell ciutadà que tantes vegades havia treballat generosament per la cultura de la pàtria, fou truncada brutalment" (*AIT*: 1936-37, 212).

També el BRABL recull la mort de Par, tot i que la situa al setembre de 1936, potser per la confusió dels moments (v. 4.7.12).

⁵² *Diari de Barcelona*, 27/08/1936, 12.

⁵³ *La Vanguardia* i *La Veu de Catalunya*.

⁵⁴ *Solidaritat Obrera* no recull ni la notícia dels cadàvers ni la nota de Comissaria General.

⁵⁵ *La Vanguardia*, 27/08/1936, 2, i *La Veu de Catalunya*, 28/08/1936, 2.

En un ambient de por i d'incertesa, després de la mort d'Alfons, la família es trasllada a la casa de Cerdanyola i dos dels fills van a Hamburg, on Carles, el germà gran, havia estudiat Química. Més tard, Cecília va a Sant Sebastià i Josep s'incorpora al front.

Alfons Par no és l'únic membre de la família que mor a la Guerra. El seu germà, Joan, i cunyada els afusellen el febrer de 1937; el fill gran de Par, Carles, mor al bombardeig de l'Hospital de Còrdova, l'1 d'abril de 1937, i una altra filla mor el 21 de maig de 1937 a causa d'un apèndix que els metges no poden curar per llur dedicació als ferits de guerra.

Quant als membres de la família Par que no moren durant el conflicte, alguns es queden a Barcelona durant l'etapa franquista i continuen dedicant-se a l'activitat industrial. Fins i tot, el germà petit d'Alfons, Ramon, accedeix al govern de l'Ajuntament de Barcelona en les primeres eleccions municipals que es produeixen després de la guerra, el novembre de 1948, juntament amb altres empresaris destacats de la burgesia catalana⁵⁶. Més tard, el novembre de 1954, participa com a president de la Cambra d'Indústria en una comissió de dirigents de les entitats econòmiques barcelonines creada per presentar les aspiracions dels empresaris catalans a la primera autoritat provincial, el governador Acedo, però són criticats per l'oposició política i per analistes més independents, perquè es tracta de demandes exclusivament centrades en qüestions de caràcter econòmic, allunyades de reivindicacions nacionals o lingüístiques (RIQUER / CULLA: 1989, 213).

Després de la mort d'Alfons Par, algunes de les seues obres són cedides a la Institució del Teatre i la resta queden en mans de la seua viuda fins al seu decés l'any 1985. Aleshores, la major part passen a la Biblioteca de Catalunya⁵⁷ i al fill Alfons, capellà de l'Opus Dei a la Universitat de Munic, i les altres se les reparteixen entre la resta dels fills. Des de fa uns quants anys, i sense que els responsables del centre, en sàpiguen donar raó, el CMP, també de l'Obra, és el dipositari d'una part del fons bibliogràfic de Par —malauradament, no la més important, però sí almenys significativa— (v. 1.2).

⁵⁶ RIQUER, Borja de (1989). *Història de Catalunya. El franquisme i la transició democràtica (1939-1988)* VII. Barcelona: Edicions 62, 208.

⁵⁷ N'és un exemple el *Exàmen de la tragedia intitulada Hamlet, escrita en inglés por Guillermo Shakespeare, y traducida al castellano por Inarco Celenio, poeta árcade* (1800) —Madrid: Imprenta de

Quant a papers, cartes i documents no editats, els fills els destrueixen, perquè desconeixen el valor històric i lingüístic que poden tenir. Com hem comentat a l'apartat de fonts, només hem trobat algunes notes esparses a la RABLB i un conjunt de cartes, publicades per Joan Julià, Francesc Feliu i Narcís Iglésias (v. 1.2).

2.1.2. Formació

Alfons Par duu a terme els seus estudis primaris i el batxillerat al Col·legi del Sagrat Cor de Jesús de Barcelona, segons es desprèn dels quaderns manuscrits i perfectament enquadernats que es conserven al CMP. A partir d'aquests quaderns, tots escrits en castellà, podem seguir algunes de les assignatures que el gramàtic cursava: hi ha quaderns de vacances dels anys 1889⁵⁸ (grec: conjugació i anàlisi), 1890 (llatí, traducció; grec, conjugació verbal), 1891 (traducció de les definicions de figures i tropes), 1892 (retòrica, aritmètica), i 1893 i 1894 (apunts de filosofia)⁵⁹, a més d'un llibret del curs 1892-1893 amb exercicis d'aritmètica i àlgebra resolts per l'alumne⁶⁰.

I com a curiositat, a la Sala de Reserva de la Biblioteca de Catalunya també es poden admirar dos treballs enquadernats de l'etapa escolar del lingüista. Són els *Quadros de Historia Natural de Ildefonso Par* (P. Cornadó, encuadernador), de gran mida (500 x 345 mm) i sense data, que recullen quinze quadres sinòptics de botànica i deu de mineralogia, el volum I (ms. 3990), i dos quadres de 'Preliminares' i trenta-nou de zoologia, el segon (ms. 3991). Duen, també, el V. B. ('vistiplau') de Joaquim M.

la viuda de Ibarra—, que va ser donat pel germans Par, segons hi consta i es troba ara a l'Arxiu fotogràfic Miquel i Planas, que es pot consultar a la Sala de Reserva de la BC.

⁵⁸ L'any 1889, Alfons Par té deu anys.

⁵⁹ En el cas dels quaderns de 1893 i 1894 hi diu respectivament: 'Alfonso Par Tusquets, alumno de 1er. Año de Filosofía del Sagrado Corazón de Jesús' i 'Ildefonso Par Tusquets, alumno de la clase de Filosofía, curso 2°'.

Apareix aquí, com en el quadern esmentat a la nota 3, una vacil·lació en la qüestió del nom. Es tracta, sens dubte, del mateix Alfons, que en moments determinats és conegut com Ildefons, no se sap si en homenatge al seu pare o al seu germà mort. Anys més tard, també apareix el nom d'Ildefons Par per referir-se al nostre home al CEC o al BRABL, per exemple.

⁶⁰ *Problemas de aritmética y álgebra*, resueltos por Ildefonso Par Tusquets (1892-1893). Barcelona: Librería de A. J. Bastinos.

Barnola, S. I.⁶¹, i són un donatiu de Ramon de Casanova. Del pare Barnola en parla positivament un exalumne seu: "I, ja que hem parlat del pare Moreu, serà bo de consignar que era un dels professors que ens estimàvem més. En un concurs de simpatia s'haurien endut el premi ell i el Pare Barnola"⁶².

Durant els primers anys del segle XX, els jesuïtes tenen un pes molt important en la cultura catalana. El pare Casanovas, "qui es l'*amo* del foment", dirà Par més endavant, (Carta a Montoliu: 22/05/1925, *apud* JULIÀ: 1986b, 323), és un destacat membre de la comunitat que, compromès amb el catolicisme i el catalanisme, serà un dels principals impulsors del Foment de Pietat Catalana, i crearà la Biblioteca Balmes i, de retruc, l'Oficina Romànica, entitats en què Par participarà activament (v. 2.3.8 i 2.3.9). La base intel·lectual en què recolza l'ideologia catalanista d'aquest orde religiós és l'Acadèmia Catalanista, integrada dins la Congregació Mariana, que havia reintroduït a Barcelona un altre jesuïta, Lluís Ignasi Fiter, l'any 1886.

L'ideari de la Congregació Mariana destaca pel "mestratge inqüestionat de Torras i Bages, l'assumpció conservadora justificadora de determinats comportaments en el present, la recerca de models del XIX, la mitificació de Ramon Llull, la prioritat pels temes religiosos, medievals i folklòrics, la promoció dels poetes sacerdots (des de Costa i Llobera fins a Antoni Navarro o Josep Paradedà), o la compaginació entre uns valors tradicionals i uns altres de ciutadans que es van incorporant de mica en mica" (AULET: 1986, 34, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 18). L'Acadèmia Catalanista naix paral·lelament amb la Congregació de la mà del pare Fiter, i alguns dels intel·lectuals que prenen part en les sessions d'estudi de la llengua i la cultura catalanes de l'entitat, Carner, López-Picó, Bofill i Mates... es convertiran en màxims representants del Noucentisme.

⁶¹ Joaquim M. Barnola i Escrivà de Romani (Barcelona 1870 — 1925) Botànic i jesuïta. Fou professor de ciències naturals a Barcelona i a Oriola, i membre (1904) de la Institució Catalana d'Història Natural, de la qual fou dues vegades president (1913-16 i 1918-21). Publicà alguns llibres de botànica en català i castellà, i traduí al castellà la quinzena edició del *Lehrbuch der Botanik für Hochschulen* d'Eduard Strasburger (1923), de qui havia estat deixeble a Bonn.

⁶² DE NADAL, Joaquim M. (1965) *Memòries. Vuitanta anys de sinceritat i de silenci*. Barcelona: Aedos, p. 33-34. Aquest llibre també és recomanable per conèixer com eren les jornades d'estudis als jesuïtes (p. 24-38).

No sabem si el nostre lingüista va ser congregant o no, però l'ideari que acabem d'exposar li escau d'allò més, i, també, cal remarcar que López-Picó, per exemple, era amic seu. És probable que es coneguessin en aquest context, però, encara que no fos així, les implicacions que es deriven del fet que el pare Fiter organitzés una bona part de la joventut barcelonina en els principis catòlics, que els actes de congregació es fessin tots els diumenges i festes de precepte a la capella del Col·legi dels Jesuïtes, que les obligacions dels congregants no es concretessin només a assistir als actes dels diumenges, sinó que també haguessin de prendre part en seccions de tipus social, de caritat, apostòliques o culturals⁶³, afegides a la coincidència dels noms dels amics de Par que freqüentaven l'entitat i a l'ideari suara exposat, fan que sembli raonable pensar que part de les pautes religioses, culturals i socials de Par es fonamenten en la congregació i en els jesuïtes i, fins i tot, potser, en l'Acadèmia Catalanista.

La mort del seu pare, l'any 1894, quan té 15 anys, obliga Par a deixar els estudis⁶⁴ per dedicar-se a la indústria del cotó ajudant el seu germà. Des de molt jove, però, manifesta un gran interès per la lectura i, malgrat el handicap que representa aquest fet luctuós, continua tota la vida immers en el món de les lletres, ocupant-hi el seu lleure. Això, però, no suposa cap sacrifici per a aquest home, que pensa que la màxima il·lusió que pot tindre una persona és la dedicació a allò que li agrada.

En el món de les lletres aviat descobreix dos grans passions: Shakespeare, a la traducció i estudi del qual dedica bona part del seu temps, i els clàssics catalans. Aquestes aficions conformen part del seu autoaprenentatge, de manera que, en el primer cas, l'interès per la vida i l'obra del dramaturg anglès i el seguiment de les diferents edicions i traduccions que hom ha fet dels seus drames, d'una banda, li comporten l'estudi de tot allò que hom ha dit sobre ell. Par, en els seus assajos, demostra conèixer no solament la

⁶³ En el llibre de Nadal (1965) s'hi pot trobar també l'impacte del pare Fiter i de la Congregació Mariana a Barcelona, les vetllades al Liceu o les diversions dels joves en l'època de Par des del punt de vista d'algú que les ha viscut personalment. Nadal era, a més, tinent d'alcalde de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, quan es va produir el cop d'estat de Primo de Rivera, per la qual cosa explica en primera persona, i des d'una òptica diferent a la de Par, com va ser la destitució dels càrrecs electes, i la constitució del nou Ajuntament el dia 1d'octubre de 1923 (v. també 2.3.11.2).

bibliografia completa de Shakespeare, sinó també les diferents versions i adaptacions dels autors més reputats, les opinions de crítics contemporanis i posteriors al dramaturg, les representacions i traduccions de les seues obres, almenys a Espanya, i el context en què es desenvolupa el teatre elisabetià: història, literatura anglesa, indumentària, escenografia...

Entre els noms que apareixen en les obres de Par referides a Shakespeare —que evidencien una gran erudició per part del lingüista—, i que pertanyen majoritàriament a l'escola romàntica, hi ha crítics literaris (Dryden, Coleridge, Carlyle), filòsofs i pensadors (Fichte, Taine, Plató, Voltaire, Goethe, Lull, Schopenhauer), escriptors i autors dramàtics (Ben Jonson, Rowe, Ruskin, Tolstoi, Zola, Pérez Galdós, Guimerà, Ibsen), traductors (Schlegel, Moratín, Cebrià de Montoliu), l'escenògraf de la cort (Ífigo Jones), biògrafs del dramaturg (Rowe, Malone, Halliwell-Phillips, Hazlitt, i, sobretot, Sidney Lee), poetes (Pope, Mn. Cinto, Novalis), historiadors (Wallace, Stropes, Feuillerat). Entre els especialistes contemporanis en Shakespeare compta amb la col·laboració de Mr. P. A. Daniel, "membre il·lustre de la *New Shakspeare Society* de Londres, qui publicà, per compte d'aquesta, les superbes edicions facsimiles in-quarto de nostra tragedia" (PAR: 1912, XI), i Furnivall (v. 2.1.3). I també, esmenta altres artistes no relacionats amb les lletres com els pintors Miquel Àngel i Rafael, i els músics Wagner —un dels altres *leit motiv* de Par— i Strauss.

Pel que fa a erudits espanyols, a *Shakespeare en la literatura española*⁶⁵ manifesta que està content de reconèixer en crítics anteriors idees que s'anticipen a les seues i de "proclamar que hace tiempo existe una tradición shakespeariana entre nuestros literatos, y de que las opiniones de algunos de ellos no tenían nada que envidiar, en las épocas en que fueron emitidas, a las de los críticos de las demás naciones latinas" (PAR: 1935a II, 245). Entre els que esmenta en l'estudi d'on procedeixen aquestes paraules—de vegades, però, per contradir-los—, hi ha Blanco-White, Bergnes de las Casas, Orellana, Milà i

⁶⁴ Cecília Par creu recordar que, a més del batxillerat, va fer el primer curs d'enginyeria, cosa que pot resultar sorprenent si tenim en compte l'edat que té quan comença a treballar, 15 anys. Realment era molt jove, però, a l'època hi havia altres estudiants que iniciaven els seus estudis universitaris als 14 anys.

⁶⁵ PAR, A. (1935a). *Shakespeare en la literatura española*. 2 volums. Barcelona: Biblioteca Balmes.

Fontanals, Menéndez y Pelayo, Benavente, Alcalá-Galiano, Ortega y Gasset, Canalejas, Miquel i Badia, Mañé i Flaquer, Sánchez de Castro, Revilla, Navarro Lamarca i Böhl de Faber, entre altres.

D'altra banda, la traducció que fa de *King Lear* el fa aprofundir en el model de llengua més adient per adaptar-se a l'anglès de l'època en què es va escriure l'obra, que, segons la seua opinió, és el model dels clàssics medievals catalans, la qual cosa implica que Par examina les obres d'aquests autors, buscant-hi la versió més fidedigna: "La traducció doncs no serà en català absolutament antic, mes ne conservarà sens dupte lo caracter, encaixant ab l'original. Pot comprendre si una cosa axis es dificil y els tips que m'he fets de regirar les obres d'en Llull, J. Martorell, Jaume el Conqueridor, Muntaner, etc. Curial etc." (Carta a Alcover: 24/10/06, *apud* JULIÀ: 2000, 101-102)⁶⁶.

I en *Lo rey Lear* no solament es preocupa de la llengua en general sinó que recorre a especialistes catalans per al lèxic específic. Així, Agustí Massana⁶⁷, fundador de l'Escola Massana, que llegà a la ciutat de Barcelona una important biblioteca sobre temes d'indumentària i d'arts sumptuàries, l'assessora en la part d'indumentària; Emili Tarré, ornitòleg que aplegà la millor col·lecció d'ocells de Catalunya, en els nombrosos noms d'ornitologia; Joan Cadevall, botànic i geògraf, autor de la *Flora de Catalunya* (1913-37), en els noms de plantes; i el Dr. P. Verdós l'il·lustra sobre el procés patològic del protagonista (PAR: 1912, XIV). Confia també en Mateu Obrador per fer-li una consulta sobre tractaments, i en Bofarull per a les escenes de bufons, folls i joglars (Carta a Alcover: 24/10/1906, *apud* JULIÀ: 2000, 102). Igualment, busca en textos teatrals catalans fórmules de salutació catalanes en "la forma castiça, ensemps que vulgar", tot i que no hi troba solució satisfactòria:

"Ni en lo *Misteri d'Elche*, publicat per Milà y Fontanals; ni en lo *Mascaron*, reproduït per Prosper Bofarull; ni en les *Consuetes de la Catedral de Menorca*; ni en les comedies bilingües de B. Torres Naharro; ni aduc en *L'hom enamorat e la*

⁶⁶ V. també 4.2.4.1.

⁶⁷ Par el defineix com "lo mellor coneixedor y coleccionador d'indumentaria de Barcelona", i assegura que "està a ma disposició pera tot lo referent a trajos" (Carta a Alcover: 24/10/1906, *apud* JULIÀ: 2000, 102).

dona satisfeta, de Domingo Mascó (per no esmentar més que'ls mesquins fonaments d'un teatre que l'influència del castellà occí abans de naixer), es possible trobar-hi als que formules excessivament literaries ben allunyades del llenguatge corrent, qui es lo qui precisament caldria pera la traducció exacta de les salutacions de Shakespeare. M'he hagut de refiar, doncs, en aquest punt, de mon sol instint" (PAR: 1912, XV).

Hem volgut ressenyar aquest fragment perquè palesa la meticulositat de Par en la seua recerca de solucions als problemes que li planteja l'intent de conservar fidelment els trets característics del dramaturg. És evident, doncs, que la seua formació en aquest camp és autodidàctica: llegeix tot el que s'ha publicat o es publica sobre el tema, moltes vegades després d'adquirir-ne volums que encarrega a Londres o que troba en llibreries de vell, de manera que, al final, la seua col·lecció d'obres de Shakespeare i sobre Shakespeare és una de les més importants; consulta personalment, si pot, els especialistes en l'autor i en temes que hi tenen relació en un moment o altre; i, es deixa dur per la intuïció en els casos en què no hi ha una solució que el convenci. Ell mateix assenyala:

"Por su trabazón y su proceso ilativo, no cabrá duda al lector de que mis ideas shakespearianas son fruto de asiduos estudios personales y de largas meditaciones" (PAR: 1935a II, 245).

Reprement el tema de les passions de Par, hem dit que una era Shakespeare, i l'altra els clàssics catalans. L'interès que li desperten la literatura i el model de llengua catalana medievals el condueix a publicar diversos articles i treballs lingüístics, i a mantenir una postura decididament contrària a la llengua "moderna" propugnada per Fabra i el IEC. Par admira i respecta Alcover i per aquest motiu li demana consell sobre una gramàtica lul·liana que ha començat a confegir, finalment inèdita (v. 4.7.1): "lo molt valuós que per a mi sera son parer, y'l dupte que tinc sobre la conveniencia de tirar avant una tasca filològia m'encoratjen a escriureli" (Carta: 24/10/1906, *apud* JULIÀ: 2000, 101).

Però no és aquesta l'única referència gramatical i filosòfica del lingüista. En alguns dels seus escrits Par deixa constància dels autors en qui s'ha emmirallat, com és el cas dels

homes de la Renaixença, entre els quals: "No recuerdo, hablando de filología románica, a nadie comparado con Martí de Aixelà⁶⁸, Balmes⁶⁹, Javier, Llorens⁷⁰, representantes de una Escuela que trascendió fuera de aquí, a todos los pueblos europeos. Tampoco veo ningún Torres y Bages; en filología románica, ojeo los grandes autores alemanes y franceses y en ellos, como autores catalanes, se menciona únicamente a Bastero y al gran Milá y Fontanals". I continua: "En Gramática catalana no pueden los trabajos actuales compararse con la de Forteza, de Mallorca, en la parte fonética y morfológica⁷¹". Clou la seua lloança dels homes que han contribuït a "enaltecer los caracteres propios de nuestra tierra", afirmant "en Literatura, recordamos a Pons y Gallarza, Picó y Campamar, y al gran Mariano Aguiló, del cual es además el único trabajo léxico verdaderamente sólido aquí publicado"⁷².

Aquests són, doncs, alguns dels autors catalans en qui Par basa els seus coneixements gramaticals, als quals cal afegir Balari i el pare Nonell. Hi ha després, els romanistes espanyols i estrangers, que li forneixen dades que aprofita sobretot en els seus estudis diacrònics, especialment en la *Sintaxi*, "concebuda y desenrotllada en conformitat fidel ab les obres mestres de la moderna filología romànica" (PAR: 1923, VI): Wilhelm Meyer-Lübke, Friedrich Diez, Arsène Darmesteter, K. Nyrop, Édouard Bourciez, Ferdinand Brunot, Joseph Anglade, Jules Jeanjaquet, P. Clairin, Du Cange, L. Laurand, Eduardo Benot, Andrés Bello, Ramón Menéndez Pidal, Gaston París, Pau Meyer i Federico Hanssen.

⁶⁸ Ramon Martí d'Eixalà (1807 — 1857) i el seu deixeble F. Xavier Llorens (1820-1872) foren els representants més importants de l'anomenada Escola de Barcelona. Menéndez y Pelayo i Milà i Fontanals foren deixebles de Llorens.

⁶⁹ Jaume Balmes (1810 — 1848) fou el cap d'una escola apològica catalana fundada per Rubió i Ors, Tomàs Aguiló, Josep M. Quadrado i per altres.

⁷⁰ La transcripció del text oral pot haver jugat una mala passada al periodista que escriví, 'Javier' i 'Llorens' separats per una coma.

⁷¹ Aquesta mateixa sentència la dona Alcover al "Pròleg a la Gramática de la lengua catalana de Tomàs Forteza", dins FORTEZA (1915), p. V-LXXXVII: "cap d'ells [els gramàtics catalans] ha deixat el Mestre Forteza darrera ni li és arribat, això és, no n'hi ha cap que haja escrita una *Fonètica* ni una *Morfologia* de la nostra llengua, superior o igual a la del Mestre mallorquí" (ALCOVER: 1915, LXXI).

⁷² PAR, A. (1924c). "De Catalanisme". *BDLC* XIII, gener-abril 1924, p. 238-240. Per una qüestió de contingut, esmentem aquest article amb la referència '1924c', tenint en compte, però, que aquest mateix text es pot llegir a PAR: 1924b, 1814.

Par (1923, VI) admet en el pròleg de la *Sintaxi* que el mètode que segueix en aquesta obra és el de Meyer-Lübke (v. 4.3.3). El lingüista autodidacte coneix personalment el romanista suís en una trobada amb ocasió d'un viatge de l'erudit a Barcelona, i aquest li lloa l'obra i després s'estén en consideracions sobre la lingüística actual:

"me llohà molt la sintaxi y especialment la part catalana de les «Notes lingüístiques»; parlant del estat dels estudis filologichs arreu del mon, se declarà naturalment partidari de la escola tradicional seva, y nò dels geògrafs ni dels fonetistes experimentals y m'aconsellà que'm dediquès especialment a la Sintaxi, treballanhi y perfeccionantme" (Carta a Montoliu: 22/05/1925, *apud* JULIÀ: 1986b, 323).

En aquesta mateixa carta a Montoliu, que és a Buenos Aires, Par també explica al seu amic que acaba de sortir "lo volùm d'En Meyer-Lübke sobre'l català⁷³", qu'espera per cert qui'l traduherà del alamaný. Jo'm friso per llegirlo. Mossen Griera diu que contè grans disbarats, mes no'n faig cas, puix com sabeu ara es la moda d'En Jud⁷⁴ y en cambi lo pobre Meyer-Lübke no la té bona".

Posteriorment, en el seu *Examen de consciencia catalanista*, es mostra desenganyat respecte que la llengua pugui ser un factor que pel seu propi pes sigui determinant en la consecució del nacionalisme, i la seua reflexió serveix per repassar alguns moments clau de la seua formació lingüística. Par (1934, 9-11) parteix, en un principi, de les teories lingüístiques postulades pels gramàtics de l'escola romàntica (Schlegel, Diez, Balari, Aguiló, Milà, Forteza i Nonell), segons els quals cada llengua és "un producte natural y fatal de cada raça, com lo magraner fa magranes y lo taronger taronges", però llavors, buscant "lo perquè de nostres fonemes y sintagmes" i "llur relació ab nosaltres, personalment y social considerats", es pregunta per què el llatí evoluciona diferent "al

⁷³ Es refereix a *Das Katalanische* (1925).

⁷⁴ Jakob Jud (1882 — 1952) Romanista suís. Autor de l'*Atlas Lingüístic i Etnogràfic d'Itàlia i la Suïssa meridional*, dirigit per ell en col·laboració amb Jaberg. Va crear la revista *Vox Romanica* i la col·lecció d'annexos *Romanica Helvetica*. (Aquest resum biogràfic està extret d'un capítol especialment dedicat a la figura del gramàtic a COROMINES, Joan (1971). *Lleures i converses d'un filòleg*. 3a ed. Barcelona: Club editor, p. 381-393.) En paraules de Meyer-Lübke, deu tractar-se d'un geògraf.

metres en contacte ab los diversos llenguatges autòctons de la Romania" i "quines lleys havien enformat cada una de les reaccions lingüístiques".

Par no troba resposta en cap "dels més grans filolechs": Schuchardt, Meyer-Lübke, Menéndez Pidal, Bello, Cuervo, Ascoli, Gillieron, Jud i Spitzer, tot i que valora els estudis evolutius i comparatius de les llengües que han dut a terme, de manera que "los materials qu'anaven classificant y escatint permeten considerar l'esforç filològic a ran del romanticisme com un dels més disciplinats y genials portats a cap per la humanitat". Tanmateix, i confirmant aquesta manca de resposta als seus interrogants, conclou:

"en definitiva, del enorme treball analític de la lingüística moderna no es estat possible deduirne una síntesi, ni bastir un cos de doctrina. Tot son detalls, estudis comparatius, materials escatits, regirats y polvorisats fins a conèixerlos intimament; mes ratlles de conjunt y reconstrucció orgànica cap. En realitat la lingüística està cayent ja en descredit; com a ciencia transcendent ha fracassat. Resten ses admirables descripcions, sa connexença objectiva de les llengües; en açò no passarà may ni será rectificada; mes no'ns explica res, ni'ns diu un sol perquè. Al contrari, nos ha provada la formació gratuita y desconeguda dels llenguatges. ¡Que n'estem de lluny dels gramàtics filosòfics, com En Benot, y dels normalistes apriorístics! (PAR: 1934, 11-12).

Buscant encara una teoria lingüística que pugui resoldre les seues inquietuds, Par introdueix, tot seguit, la fonètica experimental, exemplificada per Barnils, i l'idealisme alemany, i es mostra escèptic sobre la possibilitat que arribin a donar compte dels fenòmens per als quals necessita resposta. Quant als alemanys, que "cerquen ara explicacions socials y sentimentals", assenyala que Vossler donà dos conferències a la Universitat de Barcelona sobre el tema i que Lerch, que trobà en el Congrés de Dijon (v. 2.3.10), "vol humanisar la Lingüística arrancantla del mare-magnum de les explicacions fonètiques y relacionantla ab los efectes y passions personals" (PAR: 1934, 11-12).

Com es pot observar resseguint tots aquests noms, Par, malgrat no haver fet estudis especialitzats sobre lingüística o filologia, i gaudir, per tant, d'una formació autodidàctica, se'ns mostra com un home perfectament informat de la tradició

lingüística a casa nostra, i s'emmarca en el corrent del comparatisme, perfectament associat a l'interès per l'historicisme del moment. Mascaró⁷⁵ explica el triomf de l'escola dels neogramàtics⁷⁶ a començaments de segle en la "conjunció feliç entre l'interès intern per la llengua, fruit de la Renaixença, i l'interès extern, resultat de l'existència de la lingüística romànica a l'estranger", i delimita l'element comparatiu de l'escola com el que facilita el naixement de la lingüística romànica, i, de retruc, "el trasbalsament dels mètodes i de l'activitat de l'escola a casa nostra". Aquesta seria la raó de l'arrelament d'aquesta escola a Catalunya, i del fracàs d'altres (MASCARÓ: 1984, 27).

Per la metodologia que empra, podem considerar-lo deixeble de Meyer-Lübke, però, com hem vist en la carta a Montoliu suara esmentada, i en les reflexions que duu a terme en els articles comentats, coneix prou bé els diferents corrents lingüístics que deriven d'aquella escola, encara que no en sigui necessàriament seguidor. És el cas de Jud, de qui Coromines opina que "fundà una nova escola, de principis basats en la combinació eclèctica i en el domini magistral de tots els mètodes posats a prova per la lingüística. En ell es combinà la influència de totes les tendències i de tots els corifeus d'escola". I afegeix que Jud recull els mètodes dels millors dels neogramàtics, com Meyer-Lübke, sense acceptar-ne les limitacions, i rep també influències de Bally o Vossler, encara que estiguin allunyats del seu camp de treball habitual (COROMINES: 1971, 385-386).

O el cas de l'idealisme lingüístic, que "troba a la Catalunya noucentista del moment una terra adobada gràcies a l'expansió que hi ha del pensament nacionalista". Introduït dins la cultura catalana per Carles Riba i Manuel de Montoliu, aquest darrer tradueix el 1917 el llibre de Vossler *Positivismisme i idealisme en la ciència del llenguatge* (1904), i dedica al filòleg uns articles de premsa arran de la visita que fa a Catalunya⁷⁷. No és estrany que Par, amic de Montoliu, vulgui conèixer aquesta nova tendència i esmenti les dos

⁷⁵ MASCARÓ, Joan (1984). "Gabriel Ferrater i la tradició lingüística catalana". *Els Marges*, 31, p. 21-28.

⁷⁶ Ferrater considera incorrecte emprar el nom de neogramàtics per anomenar els *Junggrammatiker*, ja que el terme que defineix aquests "joves gramàtics" no és més que una broma d'estudiants, i, per tant, referir-s'hi d'una altra manera és donar contingut a una expressió que no la té. V. FERRATER, Gabriel (1981). *Sobre el llenguatge*. Barcelona: Quaderns Crema, p. 156.

conferències a la Universitat de Barcelona de l'alemany. I, encara que, com en els altres exemples que menciona en el seu *Examen de consciència catalanista*, s'hi mostri reticent i no manifesti cap entusiasme per cap corrent concret en la seua recerca del lligam entre llengua i poble⁷⁸, creiem que en alguns fragments dels seus estudis s'hi aprecia la influència de l'idealisme alemany (v. 4.2.4.2.).

Par és un home molt culte, que coneix bastants idiomes, que llegeix moltíssim i que no deixa mai d'estudiar pel seu compte. A Mn. Alcover li diu: "Ma coneixensa de l'anglès me permetè aprofitarme dels magnífics treballs de'n John Webster⁷⁹ sobre tot y altres", i li explica que en el vocabulari de Llull que vol fer també hi afegirà, entre altres, el mot corresponent en grec (Carta: 10/10/1906, *apud* JULIÀ: 2000, 100). En una altra carta afegeix: "M'he fet molts tips d'estudiar gramàtica anglesa" (Carta: 24/10/1906, *apud* JULIÀ: 2000, 101). I, més tard, a Montoliu: "Estich estudiant llatí ab un bon mestre. Ja veyeu que no dormo" (Carta: 22/05/1925, *apud* JULIÀ: 1986b, 323). També, tradueix de l'alemany: "encloch la lletra alemanya que'm donareu ab sa traducció" (RABLB: 19/04/29), i en la seua *Sintaxi* dóna molts exemples del domini —o almenys d'un coneixement teòric— d'altres llengües: francès, italià, provençal, i en menor grau, portuguès, sard i romanès.

Els exemples, en aquesta última obra són nombrosos (v. també 4.3.6): "Remarcarem qu'ab noms de pahisos Metge usa 'en' y ab los de ciutats 'a', talment com lo francès modern" (1923, § 704 I α), "Perdèrem en català (com en provençal) lo derivat corresponent de 'cum' (1923, § 713), "Metge usa 'pas' (de 'passum'), tan generalitzat y tan usat en francès (1923, § 783), "En italià y català l'espandiment del 'de' es més considerable qu'en francès" (1923, § 807), "L'anglès rebla encara aytal caràcter de complement adverbial, metent l'infinitiu llatí en gerundi" (1923, § 811), "L'anglès segueix lo llatí: 'he wishes you to come'. L'espandiment que'l 'infinitiu ab accusatiu ha

⁷⁷ MONTROYA, Brauli (1990). "Coneixement i conreu de la Lingüística General als Països Catalans (1857-1937)". *Zeitschrift für Katalanistik*, 3, p. 103-115.

⁷⁸ Per a més informació sobre l'idealisme alemany, v. ARNAL I BELLA, Antoni (1992). "Algunes notes entorn de "La reconstrucció del llenguatge literari català", de Josep Calveras". *Miscel·lània Jordi Carbonell*, 3. ELLC, XXIV. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 257-277.

assolit en les diverses regions romàniques no es parió; lo francès, per exemple, mostra migrada parçitat, y en cambi, les llengües ibèriques hi són liberals assats" (1923, § 812), "En italià tenen 'quasi che', y en provençal 'quais que'" (1923, § 940), "'Cuius' tingué derivació directa en castellà, portuguès y sàrt" (1923, § 981).

Pel que fa al mètode de treball que segueix, segons es desprèn de comentaris que fa en algun article⁸⁰ i en les cartes, és un home molt pacient, "fiu pacientes investigacions personals en dit arxiu" (PAR: 1930d, 173), i meticulós, "no hi ha res dit de lleugeresa sino que tot es estat avans rigurosament comprovat". A més, dedica tots els seus esforços a les tasques de què s'encarrega, "Tot axò li dic pera que compregui ab quina feyna me prenc les coses, mes la questió no es ferne moltes sino ben fetes", i li agrada treure conclusions, "no sò nat per a fer una feyna passiva d'omplir ab cura y sens acompanyarla d'un altra de generalisació y estudi" (Carta a Alcover: 24/10/1906, *apud* JULIÀ: 2000, 101).

En el seu recorregut cap a la formació sobre aspectes lingüístics, Par és un dels assistents al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906 (v. 2.3.2), de caràcter menys especialitzat que l'altre on ens consta que va participar, el I Congrés de Lingüística Romànica, celebrat a Dijon del 28 al 30 de maig de 1928, al qual va assistir amb Griera com a soci de la Société de Linguistique Romane (v. 2.3.10). Altres associacions lingüístiques o literàries de què va ser membre són l'Ateneu Barcelonès (v. 2.3.5), la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (v. 2.3.7), l'Oficina Romànica (v. 2.3.9) i la Sociedad Menéndez Pelayo⁸¹, segons consta en el *Boletín de la Biblioteca de Menéndez y Pelayo* (enero-marzo 1935, núm. 1)⁸².

⁷⁹ John Webster (Londres ~ 1580 — ~ 1624) Dramaturg anglès. Autor desigual, les seues obres ofereixen alguns moments força reeixits, que en fan un dels principals autors del període elisabetià.

⁸⁰ PAR, A. (1930d). "La desinència –o del indicatiu present". *AOR* III, p. 169-176.

⁸¹ A aquesta entitat no hi hem dedicat un apartat especial en el capítol sobre institucions (2.3), perquè l'única informació de que disposem és aquesta que apuntem breument.

⁸² Santander: Imp. lit y enc. Vda. de F. Fons. En aquest número, que es guarda al CMP, hi ha un escrit de Joaquín Entrambasaguas, un dels amics de Par. I relacionat amb la persona que dona nom a la Sociedad, al CMP també hi ha el llibre: MENÉNDEZ Y PELAYO, M. (1912). *Historia de las ideas estéticas en España*. Madrid: Tipografía de la "Revista de Archivos".

Cal afegir que en algun d'aquests centres, especialment a l'Ateneu, Par, com tots els socis, tenia accés a les publicacions més importants de l'època en diferents camps del saber, ja que tant la biblioteca com l'hemeroteca de l'entitat eren molt completes. Precisament, el manuscrit del *Somni* que Par consulta, "lo mellor y lo més antich", pertany a la Biblioteca de l'Ateneu, i és el text fonamental per a l'estudi sintàctic del lingüista (PAR: 1923, VI).

Entre les moltes revistes que es rebien a l'Ateneu, recollim a l'annex 9.1.2 les de temàtica lingüística i literària, que probablement suscitaven freqüentment l'interès de Par. I afegim també les que es trobaven a l'OR (v. 9.1.1), que completen les publicacions de què Par disposava. No obstant això, en el seu últim estudi, manifesta que "es bochornoso confesarlo, pero es el caso que no se colecciona en la ciudad condal ningún periódico madrileño" (PAR: 1936, 8). I cita com a llocs on ha efectuat la recerca infructuosa l'Arxiu Històric Municipal, l'Ateneu, la Universitat i la Biblioteca de Catalunya, informació que demostra que aquests són llocs habituals on Par busca dades per als seus estudis.

2.1.3. Amics i coneguts

El cercle d'amistats en què Par es mou ve marcat per la seua activitat en les diverses institucions i entitats a què pertany —des de l'excursionisme a la passió per la música i el teatre—; pel món de les lletres —que li permet envoltar-se de bons companys, bàsicament en el camp lingüístic, i conèixer shakespearians il·lustres—; per la seua etapa de regidor a l'Ajuntament de Barcelona—en la seua conferència sobre gestió municipal, manifesta el seu reconeixement i amistat cap a l'alcalde Álvarez de la Campa⁸³—; per les seues creences religioses —el P. Casanovas, en podria ser un exemple—; i per la seua activitat comercial, tot i que no tenim exemples de relacions iniciades a la feina, si no és el cas de regidors, com ell, vocals associats (per exemple

⁸³ La relació de Par amb aquest personatge i amb els que segueixen es troba desenvolupada al llarg de la tesi. Com que en aquest capítol només volem donar una visió de conjunt de les amistats del lingüista, citem solament els noms i la referència superficial dels llocs on s'han pogut iniciar els primers contactes.

Ramon M. Puigmartí, que dimiteix amb ell del càrrec a l'Ajuntament), o de Joan Perpifà, que, a més de ser traductor de Shakespeare, de participar en el Primer Congrés de la Llengua Catalana i d'entrar a la RABLB introduït pel lingüista, fou president de la Cambra de Comerç de Barcelona.

En general, desconeixem en quin moment es gesten les amistats de Par, però, resseguint la seua activitat en les entitats en què participa, podem tenir una idea bastant aproximada de les coneixences que fa i de les afinitats que té. Així, noms com Joaquim Pena, primer president de l'AW, que dissertarà sobre la vida i l'obra de l'amic mort en una conferència homenatge a la Institució del Teatre, Jeroni Zanné, poeta i crític modernista, membre de la primera Junta de l'AW, que emigra a Buenos Aires — "Molts recorts an En Zanné; lo recordo ab plaher", diu a Montoliu (22/05/1925)⁸⁴—, o Lluís Millet, director de l'Orfeó, es troben entre les amistats de Par relacionades amb la seua passió musical, al mateix temps que Montoliu i Alcover són principals col·laboradors de la *Revista Musical Catalana*, butlletí de l'Orfeó.

Pel que fa al CEC, molts dels noms de socis de l'entitat es repeteixen després en l'Acadèmia de Bones Lletres o l'Ateneu, amb la qual cosa es fa difícil saber quin és el lloc on comencen a nàixer les bones relacions entre alguns dels seus membres, però està clar que l'afinitat que suposa compartir vetllades i activitats en dos o tres associacions uneix. Aquest seria el cas de Carreras i Candi, Casades i Gramatxes, Duran i Sanpere i d'Eduard Toda, amb qui Par també comparteix amiat, antinormisme i passió pels manuscrits de Poblet, i al qual dedica, juntament amb Miquel i Planas, l'edició del *Curial e Guelfa*: "Al excelentíssim Senyor D. Eduart Toda y Güell, President de l'Academia de Bones Lletres de Barcelona. Homenatge dels editors R.M.P. - A.P" (PAR: 1932a, VII)⁸⁵.

Tampoc no remetem al capítol on apareixen aquests personatges, per la interrelació que es dona en algunes ocasions o perquè, per la naturalesa de la descripció que en fem, és prou obvi.

⁸⁴ Com que aquest capítol està basat principalment en cartes el remitent i el destinatari de les quals queda perfectament clar en el text, quan volem citar-ne la procedència, només emprem una referència breu, al·ludint a la data. Si es tracta de publicacions, l'anotació és l'acostumada.

⁸⁵ Aquesta dedicatòria té, segurament, molt a veure amb el fet que els dos editors havien demanat a la institució una subvenció econòmica per dur a terme el projecte de la Biblioteca Catalana i l'autorització

Precisament l'antinormisme és un altre dels eixos importants sobre el qual giren les coneixences de Par. Miquel i Planas, especialment, i Alcover són dos de les personalitats del moment amb qui Par té més relació. Els dediquem un apartat especial. I, justament l'etapa més ortodoxa de Par pel que fa a la seua col·laboració amb el IEC, li reporta també bons amics: Josep Pijoan, secretari del Institut, i Jordi Rubió. En dos de les quatre cartes de què disposem de Par a Pijoan, el nostre protagonista demana al destinatari que saludi a "mon amic Rubió" (19/08/1909), el qual també podria conèixer Par per l'estada que va fer a la Universitat d'Hamburg entre 1911 i 1913 i la recerca que hi dugué a terme sobre manuscrits lul·lians, un dels temes que apassionen Par, el qual, com hem dit reiteradament, durant un temps treballa en la confecció d'una gramàtica lul·liana (v. 4.7.1).

Al capdavant de la direcció de l'Oficina Romànica, al costat de Par i Miquel i Planas (que ja mantenen una relació de fa temps), trobem també Montoliu, Calveras, Griera, Barnils, Josep M. d'Oleza i Francesc B. Moll, personalitats amb qui l'industrial també comparteix dedicació a l'entitat i altres aficions. En el cas de Griera, tots dos van presentar sengles comunicacions al Congrés Excursionista de Lleida (1911), i l'any 1928 tots dos són els únics lingüistes catalans que van al Congrés de Dijon (v. 2.3.10). Quant a Barnils, que viu a prop de Par, com Miquel i Planas⁸⁶, Par l'anomena "lo meu malhaurat⁸⁷ amic Barnils" (1934, 12). Barnils, a més, va coincidir amb Par en la RABLB, ja que en va ser formar part des del 19 de desembre de 1926 com a acadèmic de número, amb la medalla número 20 (*BRABLB* XIII, 144). A Montoliu i a Calveras, també els dediquem un apartat especial en aquest capítol: al primer per l'amistat d'infantesa que l'uneix a Par, i al segon, per les cartes que li adreça Par i que es conserven.

perquè els llibres sortissin amb el segell de la RABLB. Feliu (1997, 165, nota 22) transcriu el text de la proposició presentada per Par a l'Acadèmia el dia 30 de novembre de 1927, relativa al projecte. Tanmateix, això no invalida el fet que, a més, hi havia una relació d'amistat. Par va visitar Toda a Escornalbou, i va ajudar-lo amb els manuscrits de Poblet (v. 3.3.2).

⁸⁶ Barnils viu al carrer Rosselló, 168, 2n 2a; Par, al carrer Rosselló, 231, principal; i Miquel i Planas, al carrer Provença, 185, 4t 2a.

⁸⁷ Havia mort recentment.

Pel tema de Shakespeare, recorre a il·lustres shakespeareans de Londres com P. A. Daniel, "mon bon amic", o Furnivall (PAR: 1912, XI), i no l'importa demanar ajut, per informar-se sobre els aspectes que l'interessen per a la seua traducció, als amics, que poden servir-li per fer noves coneixences: "hauré de recórrer, segons m'han dit, al Sr. Obrador (Mateu) pera ferli una consulta sobre «tractaments»: no'l conec mes l'amic Carner me prometé que m'hi recomanaria. Igualment cerco algun text de escenes de bufons, folls y jutglars y crec qu'aquest punt me l'aclarirà en Bofarull" (Carta a Alcover: 10/10/1906).

Les poques cartes a què hem pogut accedir són els testimonis més clars de la relació que Par estableix amb diferents coetanis, a banda de demostrar l'admiració per personalitats amb qui no tracta tan directament però que admira o amb qui té un tracte professional. Deixant de banda la relació personal amb Montoliu i Miquel i Planas, i la relació entre professional i amistosa amb Alcover i Calveras a què ens referim en apartats a part, en les lletres, s'hi deixa constància d'altres amics o coneguts. Així, diu a Montoliu (22/05/1925) "sóc amic personal d'En Marfà", i "son estats aci successivament En Hilka y en MeyerLübke. Lo primer qui m'havia publicat la Sintaxi, me volgué conèixer, y estiguerem junts en dos o tres ocasions. M'acolli molt bè".

I en l'interior d'alguns articles també descobrim alguns amics de Par, com per exemple, Joaquín de Entrambasaguas, que va dedicar tot un any a buscar per Madrid les dades sobre Shakespeare que el lingüista necessitava: "No tuve más remedio que valerme de solícitos amigos míos, ya que mis viajes a Madrid, si bien me daban ocasión para comprobar datos interesantísimos y orientar la búsqueda, no podían alargarse a muchos meses, como ésta exigía" (PAR: 1936, 8). O en les publicacions de Par que hi ha dipositades en biblioteques i institucions, de vegades, es pot trobar una mostra d'amistat o afecte en forma de dedicatòria de l'autor: "Al Director de *La Revista* l'excels poeta J. M. López Picó, 6-Des-1916" (PAR: 1916c)⁸⁸.

⁸⁸ L'exemplar amb aquesta dedicatòria es troba a la Biblioteca de Catalunya. Es tracta de PAR, A. (1916c). *Vida de Guillem Shakespeare segons les millors biografies angleses i compte habut dels darrers documents desaxrivats*. Barcelona: Llibreria Verdager.

A banda d'aquestes amistats, diguem-ne, més consolidades, i seguint amb els llibres amb dedicatòria, però ara al lingüista, aquests petits apunts manuscrits són també una font per reconèixer, si no amics, almenys coneguts, companys del món de les lletres o personalitats que es manifesten signes de mútua admiració per les respectives obres. Al llarg de la tesi n'apareixen alguns exemples. A continuació en citem d'altres que es troben en llibres o articles al CMP:

- P. Bosch-Gimpera (1925) "La migration des types hispaniques a l'énéolithique et au début de l'Age de Bronze": "A D. Anfós Par amb la consideració del autor"
- Gaston E. Broche (23/10/1927) "Une antique institution d'Oxford": "A M. Alfonso Par, en cordial hommage de Gaston E. Broche"
- Gaston E. Broche (29/08/1928) "Pythéas le massaliote": "A M. Alfonso Par, del Académie des Belles Lettres. Barcelona. Hommage (il·legible) de Gaston E. Broche"
- Benedetto Croce (1930) *Il Boccaccio e Franco Sacchetti*: il·legible
- H. R. Lang (sense data) "Las formas estróficas y términos métricos del *Cancionero de Baena*": "Al eminente literato y filólogo D. Alfons Par y Tusquets en testimonio de mucha admiración"
- Cebrià de Montoliu (06/11/1913) *Walt Whitman, l'home i sa tasca*: "A D. Alfons Par, ab el bon esment de son aff^m amic"
- Allison Peers (1933) "The Term «Romanticism» in Spain": "Sr. Par with (il·legible)"
- Joaquim Pena (1908) *Salomé* (trad. de Pena): "A En Alfons Par ofrena de son amic Joaquim Pena"

- Joaquim Pena (1912) *Elektra* (trad. de Pena): "A N'Alfons Par ofrena d'amistat de J. Pena"
- Lluís Revest (1930) *La llengua valenciana*: "Per N'Alfons Par de la Sociedad Castellonense de Cultura"
- Josep M. Roca (1920) *Ordinacions del Hospital General de la Santa Creu de Barcelona*: "A D. Alfons Par ab tot l'afecte de Joseph Mª Roca"

Par es relaciona amb molts erudits i personalitats de l'època, i en la majoria dels casos no tenim constància del grau d'amistat que els uneix. De ben segur que amb molts hi estableix un contacte estret, però amb molts altres, només una relació professional. Un exemple de relació aparentment més professional que personal potser seria la que manté amb Navarro Tomás, el qual, per al seu treball sobre els relatius⁸⁹, li fa arribar els plecs impresos dels seus encara inèdits *Documentos del Alto Aragón* (PAR: 1931b, 226), la qual cosa pot significar o bé que Par els hi demanés per amistat, o bé que Navarro Tomás els hi facilités perquè coneixia i respectava el seu treball.

2.1.3.1. Antoni M. Alcover

Alfons Par va conèixer Alcover i, a pesar que la relació epistolar entre els dos filòlegs és molt minsa, les quatre cartes que es conserven de Par a Alcover —dos de 1906, una de 1923 i una de 1924—, recollides per Joan Julià (2000)⁹⁰, i la relació que s'hi endevina a partir de les missives, serveixen de fil conductor per repassar els molts punts de contacte que tenien els dos estudiosos.

En una primera aproximació, es pot observar com, malgrat aquests esparsos contactes, la seua relació a través dels anys s'ha intensificat. El tractament de Par a Alcover evoluciona des de la posició d'alumne que demana consell al mestre a una relació de més igualtat. Això queda clar resseguint els encapçalaments i el to que es manté dins el

⁸⁹ PAR, A. (1931b). "«Qui» y «que» en la Península Ibérica, III. (Conclusión). En aragonés". *Revista de Filología Española*, tomo XVIII, p. 225-234.

⁹⁰ Es tracta, en la numeració de Julià, de les cartes núm. 25, 26, 214 i 216.

cos de les cartes. En la primera carta, Par s'adreça a Alcover com a 'Ilm Dr. D. Antoni Mª Alcover Pvre.', i comença 'Ilm. Sr.'. En la segona carta, però, amb un 'Molt Sr. Meu', abandona aquest elevat grau de formalitat i, després, tot i que la relació de Par cap a Alcover sempre és de molt respecte, en les dos darreres cartes deixa entreveure un to lleugerament més cordial, referint-se al canonge com a 'Molt Rt. Mossen Alcover' i 'Molt Rd. Mossen'.

La primera notícia que tenim sobre treballs gramaticals de Par és arran de la primera carta al canonge (10/10/1906)⁹¹, quan s'hi dirigeix demanant-li consell sobre una gramàtica lul·liana que havia començat a redactar feia temps. Par, que és un industrial cotoner molt aficionat als clàssics i un sintactista de formació autodidàctica, exclama: "estic ocupadíssim en altres quefers de la vida material y no em lleu gayre pera esmersarme en questions literaries", i escriu aquesta carta pels volts de la celebració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que presideix Alcover.

Així doncs, els dos lingüistes van coincidir en aquest Congrés, tot i que, evidentment, ho van fer des de posicions molt diferents: Par, com a congressista efectiu; Alcover n'era el president, i l'ànima. De tota manera, i donada la data en què Par escriu la carta, és probable que s'haguessin conegut abans. Potser, el 25 de gener de 1904⁹², en una conferència a l'Ateneu Barcelonès, en què el canonge exposà la idea de convocar un congrés de sintaxi catalana.

Alcover era en aquells moments un home de prestigi reconegut i la carta de Par permet entreveure que comparteix amb el filòleg mallorquí la passió per la sintaxi. L'aprenent de gramàtic des d'una posició d'humilitat davant el mestre—des del punt de vista actual potser excessiva— i reconeixent l'autoritat del canonge, no busca únicament la seua opinió, sinó la seua aprovació: "lo molt valuós que per a mi sera son parer, y'l dupte que tinc sobre la conveniencia de tirar avant una tasca filològica m'encoratjen a escriureli".

⁹¹ La carta no està datada originàriament. La data que donem és la que facilita Julià (2000, 100).

⁹² Alfons Par era soci de l'Ateneu Barcelonès des de febrer de 1904, però és possible que hagués assistit a conferències de tema lingüístic anteriorment, ja que el seu germà gran i company de negocis, Joan, era soci de l'entitat des de 1888, i el seu amic Miquel i Planas, des de 1899.

En la segona carta (24/10/1906) Par insisteix en el seu precari estat de salut, i introdueix una altra de les seues grans passions, Shakespeare, a l'obra del qual dedica bona part del seu temps. Els primers escrits de Par estan basats en el dramaturg, sobre el qual arreplega una extensa bibliografia, pròpia i d'altres autors, entre edicions i traduccions. L'estudiós català sent una profunda admiració per l'autor anglès, a qui qualifica de "el genio dramático mayor que han visto los siglos" (PAR: 1935a, 248), i consagra una part important de la seua vida a llegir tot el que s'escriu sobre ell en les diferents èpoques i escoles literàries, a investigar-ne vida i obra, a fer-ne difusió mitjançant conferències, i, fins i tot, tradueix un dels pilars fonamentals de la producció shakespeariana: *King Lear* (v. 5.1.2).

Alfons Par havia començat aquesta traducció temps enrere. En la carta a Alcover li'n parla, i li explica que és un dels motius que li impideix de col·laborar amb ell en l'Obra del Diccionari. Li comenta, entre altres coses, que la tasca li resulta laboriosa —l'acabarà finalment l'any 1910—, perquè vol conservar el nivell de llengua del començament de la renaixença anglesa (s. XVII), el qual no es correspon al nivell assolit per la llengua moderna, sinó al nivell de llengua de l'edat d'or de les lletres catalanes (s. XIII-XVI), «La traducció doncs no serà en català absolutament antic, mes ne conservarà sens dupte lo carácter, encaixant ab l'original".

A més, afegeix Par a la carta a Alcover, per tal de mantenir-se fidel a l'original, ha de recórrer a especialistes en indumentària, tractaments, escenes de bufons..., i agraeix l'ajut de diferents tècnics per haver-lo aconsellat sobre vocabularis específics d'ornitologia, botànica i medicina, en aquest cas pel procés patològic del protagonista.

Han passat molts anys des de l'última carta de Par a Alcover. El 9 de maig de 1923 el gramàtic barceloní escriu al canonge per indicar-li que acaba de sortir publicada la seua *Sintaxi catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge*, per dir-li que l'editor li'n remetrà un exemplar i per demanar-li que n'inclogui una ressenya en el *BDLC*. La publicació de la *Sintaxi* no compta amb el beneplàcit oficial a causa de l'oposició de l'autor a les Normes del IEC, i així ho insinua Par en la carta a Alcover:

"Com qu'es tan difícil la difusió d'obres axis a casa nostra, es clar que li sabrè grat que vulgui ferne esment en son Butlletí."

La postura de Par, que creu que la normalització ortogràfica és una qüestió secundària, que ja s'hi arribarà sense necessitat d'obligar ningú, l'acosta a Alcover i a altres intel·lectuals antinormistes (v. 4.2.2 i 4.2.4).

A partir d'aquesta carta també sabem que Par i Alcover s'havien trobat l'any 1921, "¿se recorda qu aplegarem junts a Sort fà dos estius?", i que ja van parlar llavors de l'obra que acaba de sortir publicada. Es tracta del darrer viatge d'estudi que Alcover fa a la Península. El treball de camp durà del 26 de juny al 23 de novembre de 1921, i Alcover el desenvolupà, recorrent tot el territori del Principat i del regne de València, amb la col·laboració, entre altres, de Moll. Sort és una de les quaranta-vuit localitats que visiten⁹³.

En l'última carta a Alcover (11-3-1924) Par es permet "d'encloureli una conferencia donada per mi sobre la hisenda municipal Barcelonina. Suposo que V. està enterat que l'autor de la *Sintaxi de Bernat Metge* de cop y volta se vegé, per sort o mellor per disposició providencial, regidor del Ajuntament de Barcelona ab càrrech de President de la Comissió d'hisenda. Açò esdevinguè en Octubre prop-passat"

A partir, doncs, d'aquestes quatre cartes de Par a Alcover hem resseguit una part de la història personal i en el camp de les lletres del gramàtic barceloní, ja que les quatre missives assenyalen moments representatius en la seua vida, que va voler compartir amb el seu mestre. Hi va haver, també, altres moments en què els dos filòlegs van retrobar-se, com per exemple en la participació de tots dos en la *Revista Musical*

⁹³ Per a un resum sobre les sortides filològiques d'Alcover, v. PEREA, M. Pilar (2001), *Els dietaris de les eixides filològiques de mossèn Alcover*, Manacor, Patronat de l'Escola Municipal de Mallorca. Moll parla també de la trobada a Sort en la seua ressenya a la *Sintaxi* de Par (*BDLC* XIII, 99), en què diu: «l'estiu de 1921, trobantme a Sort en memorable viatge d'estudi dialectològich en companyia de Mn. Alcover i Mn. Benajam, una feliu casualitat me feu conèixer personalment i tractar una curta estona En Par».

*Catalana*⁹⁴, de la qual Alcover era principal col·laborador i en la qual Par va parlar de Wagner, una altra de les seues grans passions.

Finalment, Par va participar en una publicació en honor d'Alcover. El 4 de desembre de 1928 l'Oficina Romànica s'adhereix als homenatges projectats a Pompeu Fabra, per la seua contribució a la unificació de la llengua escrita, i a Alcover, pel seu treball en la constitució d'un diccionari general de la llengua catalana (*AOR* II, 377). Concretament, una de les manifestacions a Alcover és la que té lloc amb la publicació d'una *Miscelánea Filològica*, aplec de treballs lingüístics i literaris, entre els quals es troba l'article "Shakespeare y el folklore espanyol" de Par⁹⁵.

A l'*AOR* hi ha una breu recensió de la *Miscelánea filològica*, on es resumeixen els articles que els autors de l'obra han escrit en honor de la publicació del *DCVB*, en què Moll, l'autor del resum, considera que els qui han intervingut en la seua elaboració són "una trentena de professors espanyols i estrangers, entre els quals trobam els noms més il·lustres de la present generació romanística" (*AOR* IV, 306)⁹⁶.

2.1.3.2. Josep Calveras Santacana

La relació epistolar que Par manté amb Calveras és sobretot professional, però en les cartes, publicades per Iglésias (2001, 619-626), s'hi observa un tracte que va més enllà de la simple cortesia, ja que l'industrial, de vegades, s'adreça al jesuïta com a "Molt Rd. P." (26/01/1926), però, d'altres vegades, empra un "Molr Rd. P. y amich" (03/02/1926), un "Molt Rt. Amich" (02/10/1930), o un "Rt. Amich" (13/06/1931).

⁹⁴ Publicació de l'Orfeó Català.

⁹⁵ PAR, A. (1932b). "Shakespeare y el folklore espanyol", en *Miscelánea filològica dedicada a D. Antonio M^o Alcover*, Palma de Mallorca, Círculo de Estudios, p. 461-463.

⁹⁶ Quan apareix aquest recull, Alcover no compta amb el suport de tots aquells que l'havien admirat en un temps passat, a causa de les seues invectives contra els membres de l'Institut. Julià (2000, 355) matisa l'afirmació de Moll i assenyala que només dos lingüistes del Principat hi col·laboren, Par i Barnils. Per això, és més valuosa l'aportació de Par a l'homenatge al mestre, amic i, durant molt temps, company en la posició antinormista.

Moll, en canvi, que també en parla a *Un home de combat* —Palma de Mallorca: Moll (1961)—, però només cita la nacionalitat dels col·laboradors i alguns dels noms més il·lustres, afirma que n'hi ha set de catalans. (1961, 271).

Iglésias reuneix, en total, dotze cartes o targetes de Par, que són una mostra de la relació que s'estableix entre dos col·laboradors de la mateixa entitat, els quals intercanvien punts de vista sobre qüestions que els afecten. En el cas dels dos lingüistes, es palesa en la seua correpondència la inquietud per temes lingüístics, però també emergeixen altres aspectes que ajuden a conèixer una mica millor la personalitat de Par. Així, en la primera carta —s'entén, la primera publicada per Calveras, o el que és igual, en la numeració del jesuïta, la número 124— (26/01/1926), Par demana aclariments sobre el qüestionari de pronoms febles que ha d'omplir a petició del jesuïta: "Respecte a les consultes de pronoms atons, me trobo ab una dificultat: mes respostes y traduccions, ¿han d'esser literàries o coloquials?", i li comenta que "sa observació sobre *elsi* es a la *Morphologie* [de Meyer-Lübke] que jo no tinch; es al Ateneu Barceloní y al Institut d'Estudis Catalans".

En la carta següent, número 125 (03/02/1926), Par ja ha contestat l'enquesta i li fa dos comentaris sobre les respostes: "Les combinacions pronominals poden esser considerades en català com a merament teòriques: coloquialment son sempre evitades, y per açò trobarà algunes de mes respostes ambigues", i "Lo datiu plural femení revesteix a voltes la forma *elsi* (de conformitat ab la forma literaria tònica *los*) y a voltes *lesi*. Jo li he posats exemples de tot", amb la qual cosa es veu la seua voluntat d'ajudar en la interpretació que Calveras pugui fer de les respostes. No es tracta només de contestar un qüestionari, sinó de contribuir amb un opinió fonamentada a l'anàlisi dels resultats.

L'opinió de Par devia comptar prou per a Calveras que la hi demana en altres ocasions, com es dedueix de les respostes de l'industrial, per exemple, en la targeta postal número 128 (07/08/1928), sobre l'opció de 'pontifis' com a forma catalana per a 'pontifex', o en la número 129 (02/10/1930), sobre la conveniència o no de publicar un article de Barnils a l'*AOR*. Les respostes són, respectivament, que "la viabilitat moderna de *pontifis* no depen dels filolechs sino dels literats", i que l'article de Barnils "per son carácter pedagògich, me sembla que no s'adiu al nostre *Anuari*".

I Calveras no solament sol·licita l'opinió de l'industrial, o que li respongui unes enquestes, sinó que en una de les lletres, la número 134, es pot apreciar com, amb la confiança que dóna l'amistat de temps, havia demanat prèviament l'ajut de Par per

aconseguir unes cartes de Teodor Llorente en el fons epistolar Aguiló de la seua propietat. La resposta de Par (06/03/1935) és que "pera trobarles es necessari desfer totes les carpetes y revisar les 3.000 cartes una per una"⁹⁷. Faré aquesta feyna ab molt de gust, pero m'ha de concedir un cert marge de temps prudencial".

La carta següent, la número 135, no està datada —i, per tant, no sabem quant temps triga en la recerca—, però no n'ha degut passar gaire si atenem a les primeres paraules de Par, el qual reprèn el tema de la petició encetat en la carta anterior: "Ja veu si'm plau complaure'l que ja he examinat lo fons epistolar Aguiló, pera extreure'n les lletres d'En Llorente. N'he trobades 13 qu'encloch. Desitjo que me les retorni un cop les tingui copiades y qu'al publicarles esmenti mon nom com a possessor al peu de plana, o allà ahont v. vulgui. Podria posarse Biblioteca Alfons Par o altra cosa semblant"⁹⁸.

En la carta número 126 (27/03/1926), Par passa de ser col·laborador a demanar col·laboració. Ara és ell qui tramet un qüestionari a Calveras, perquè l'interessa "l'ús en la llengua viva de *qui, que*"⁹⁹. En aquest cas, però, com que no es tracta solament de respondre unes preguntes, sino que li encarrega "fer copiar y distribuir entre nos corresponsals les preguntes qu'encloch", comprèn que és una feina feixuga i, per tant, concedeix: "si v. veu que l'amohina massa, retòrnimeles sens empatx".

En altres cartes, Par felicita el jesuïta per algun estudi, segons el seu parer, molt reeixit —i fins i tot li fa saber que pot aprofitar algunes de les idees exposades— (carta núm. 127), o per alguna obra l'autoria de la qual desconeixem (carta núm. 132): "Molt m'ha plagut son treball sobre'ls pronoms atons publicat en *La Paraula Cristiana*. Los materials son interessantíssims y la exposició n'es perfecta. Lo felicito y encoratjo. Hi

⁹⁷ Aquesta xifra, gens negligible, demostra fins a quin punt Par tenia una biblioteca de considerables dimensions: no solament llibres, sinó també documents de procedència diversa que l'industrial va adquirint al llarg de la seua vida, eren un orgull per a aquest amant de les lletres. És una llàstima que s'hagi perdut part del material bibliogràfic que el lingüista va aconseguir reunir, o que el que queda estigui dispers en diferents entitats. Potser caldria que hi hagués un Fons Par aplegat en un únic arxiu.

⁹⁸ Segons Iglésias (2001, 626, nota 167), Calveras compleix la seua part del tracte i quan es publica el volum III de l'Epistolari Llorente, s'especifica que les cartes escrites a Aguiló es conserven en la biblioteca particular de Par.

⁹⁹ Par publica els resultats d'un treball sobre aquests relatius a la *RFE* el 1926, sobre el castellà; el 1929, sobre el català; i el 1931, sobre l'aragonès (v. 4.5.4, 4.5.5, 4.5.6, i 4.5.7).

ha diversos punts qui conformen idees meves y qui'm serviràn de fonament" (30/07/1926); "la gramàtica, que li retorno, me plau força. Hi ha moltes coses dignes d'ésser estudiades y publicades" (16/06/1931).

Par és una persona molt complidora i, quan no pot assistir a una reunió, es disculpa formalment. En aquest recull hi ha tres cartes —número 127, 130 i 134—, motivades, en part, per la justificació de les causes que li han impedit de complir amb el seu deure envers l'entitat: "Me sabé molt de greu no poder concórrer a les dues reunions filològiques habudes en lo Foment¹⁰⁰. Mes, estich malalt d'una entero-colitis" (30/07/1926); "Quan no m'ho esperava, he d'acompanyar avuy a les 6 ½ tarde a casa'l metge un nèn meu, de manera que no crech que'm sia possible concórrer a la junta" (21/10/1930); "Demà me serà impossible concórrer a la sessió, perquè a la matexa hora tinch Academia de Bones Lletres, ab la circumstancia de que se commemoren los 80 anys complerts per En Casades y Gramatxes y no puch faltarhi" (06/03/1935).

Finalment, en la carta número 130 (21/10/1930), Par exposa un parell d'afers econòmics que l'afecten a ell i l'Oficina Romànica. Afirmar, en primer lloc, que "garantia de pagar ptes. 5.000 en cinch mesos any 1931 o 1932 o 1933: no puch donarla, puig equivaldria a pagar". Par, que no especifica per a què són els diners, demostra amb aquests mots que és un home de paraula, i afegeix "Ja la voldria jo pera'ls textos antichs qu'hem de publicar ab En Miquel y Planas", la qual cosa deixa entreveure que un dels principals entrebancs en el projecte per a la publicació de les obres de la Biblioteca Catalana (v. 4.5.9 i 4.7.5), és l'econòmic.

El segon assumpte financer que Par explica a Calveras és que aquest curs no podrà fer "caritat pera l'*Anuari*", i tot just després de fer aquesta afirmació —que ens permet conèixer que la col·laboració de Par amb l'OR no era únicament intel·lectual, sinó també pecuniària—, manté que no s'hi ha compromès mai, que circumstàncies adverses li impedeixen de fer-ho, i que en un futur potser estarà en disposició d'ajudar. Els motius

¹⁰⁰ Segons Iglésias (2001, 621, nota 163), en aquestes reunions s'havia de tractar de la constitució de l'OR.

també els explica: "Aquest any los negocis han estat dolents y la meva familia es a punt d'augmentarse¹⁰¹; en conciencia no puch despendre pera caritats literaries".

2.1.3.3. Ramon Miquel i Planas

Si es pot afirmar que el vincle de l'amistat és més fort com més aficions es comparteixen, sembla que la base de la relació entre Miquel i Planas i Par havia de ser molt estreta, perquè coincideixen en molts punts: són socis del CEC i de l'AB, són acadèmics de la RABLB i codirectors de l'OR, els apassionen la llengua i la literatura i tenen uns punts de vista similars sobre la reforma de l'Institut —a la qual primer donen suport, per passar després a convertir-se en aferrissats antinormistes—, i els uneix, finalment, el projecte de la Biblioteca Catalana, que inicia en solitari el bibliòfil, el qual es veu, més tard, necessitat d'ajut per la manca de suport institucional:

"Per gran sort nostra, l'obra de la «Biblioteca Catalana» ha pogut beneficiarse darrerament d'una cooperació que ultrapassa tot preu: el nostre amich senyor Anfòs Par no solament ha contribuït al present volum de CURIAL E GUELFA ab els seus estudis lexicogràfics que li són ja de temps un ben adquirit prestigi —colaboració que's reproduirà en els volums successius que preparem—, sinó que ademés ha volgut participar en el risch econòmic de la nostra empresa" (PAR: 1932a, XLIV).

En una de les cartes al bibliòfil, el lingüista autodidacte mostra no solament la satisfacció per l'edició conjunta que acaba de publicar-se, sinó també que la base de la seua col·laboració està en la coincidència d'aficions:

"a la portadella ja hi ha plegats los noms de V. y meu, ço que palesa una conformitat de disciplines, gustos y propòsits que crech tenim lo deure de fer fructificar en obres que ja estan esperant lo jorn de veure la llum" (07/09/1933).

¹⁰¹ Si entenem que això vol dir que espera un fill, aquesta informació contrasta amb la que ens va donar Cecília Par, la qual va assenyalar la data de naixement de la Marta, la més petita dels germans, l'any 1928, mentre que aquesta carta és de 1930.

En la resta de les cartes —adreçades la majoria al "Amich Miquel" i amb fórmules de comiat que també inclouen habitualment el mot "amic", com per exemple "Sap es sempre de V. coral amich" (25/11/1923)—, es van esgranant altres temes lingüístics, però també personals i d'altra naturalesa. Quant als aspectes lingüístics, Par demana al bibliòfil que ajudi l'AW, de què és president, "à formar un criteri clar de l'assumpto" quan es planteja de fixar definitivament l'ortografia de l'edició de la partitura catalana del *Lohengrin* (20/11/1905); o que li indiqui la transcripció exacta "en la ratlla 1082 del *Somni*" (21/03/1912); o es mostra d'acord amb el contingut de la seua conferència "Contra la Reforma Lingüística" (sense data —però possiblement de juliol—, 1918); o li torna les proves del *Curial*, que editen junts (07/08/1933).

Quant als aspectes personals, es conserva la carta de condol que Par adreça al bibliòfil per la mort de la seua mare: "Jo vull creure que sos ideals li han d'haver estat un conhort. Religiosament vull creure que sa mare frueix de la Pau Divinal a que per ses virtuts era ecreeadora. Jo desitg y prec que la gracia de la resignaciò sigui en tots VV." (20/12/1918).

Pel que fa a l'àmbit institucional, dedica cinc cartes a explicar que, com a regidor d'Hisenda de l'Ajuntament, ha intentat que nomenessin Miquel i Planas regidor de Cultura, però que no ha pogut ser: "mon projecte de col·laborar junts per ara s'esvahit" (25/11/1923), a proposar-li que formi part de la junta d'Exposició Elèctriques, a demanar-li noms per formar una nova llista de candidats possibles a l'Ajuntament, i a comentar-li que fins i tot ell ha dimitit (02/04/1924)¹⁰². I també li envia el projecte de creació de la plaça d'oficial de secretaria de la RABLB destinat a Montoliu (12/02/1925)¹⁰³.

Pel que fa a la passió per la literatura, en diverses ocasions, Par dóna les gràcies al seu amic pels llibres que li facilita, i no dubta a demanar-li'n d'altres que li convenen "¿Puch esser agosarat assats pera demanarli los originals: castellà de *Pierres de Provensa*, y

¹⁰² V. 2.3.11.2.

¹⁰³ V. 2.3.7.

francès del *fill del Senescal*? Si es necessari invoque la germanor bibliòfila¹⁰⁴" (01/02/1922). Li agraeix també una "joya bibliogràfica" com *Els Cent Aforismes del Bibliòfil*: "Magnífica llaminadura pera obrirme l'apetit literari pera la propera temporada hivernenca! Ho assaborirè ab delit y benehirè la amistat què tan dolços moments llibreteschs me proporciona" (29/09/1924). O "l'esquisit present dels seus saborosos llibres de bibliòfil, los quals seran delitosament llegits. Son una meravella de bon gust" (24/01/1927). I incrementa la seua col·lecció shakespeariana gràcies al *Julius Cesar* que li fa arribar l'editor, amb el qual "ma colecció shakesperiana vos restarà eternament agraïda y deudora" (28/06/1925).

Per cloure aquest apartat, incloem una composició que Miquel i Planas dedica a l'industrial barceloní, i que es pot trobar al llibre *Sonata en tres tiempos*¹⁰⁵, un recull de sonets catalans amb la traducció en prosa en castellà, que publica Miquel i Planas amb els seus diners i amb la intenció de repartir-lo entre els seus amics, segons explica l'autor a les primeres pàgines. Els sonets es distribueixen en tres seccions: "Del passat", sobre literatura medieval i elogis a l'Acadèmia de Bones Lletres i diversos escriptors del s. XIX (Aguiló, Maragall, Mestres...); "Del present", on fa un recull de sonets dedicats bàsicament a la memòria d'amics o coneguts morts en la guerra, i aprofita també l'avinentsa per carregar contra les *Normes*; i "Del futur", on presenta una visió desesperançada de l'avenir.

En la mort de n'Anfòs Par (26/8/36)

Una tayfa de lladres y assassins
al servey d'un govern sense decencia
ses víctimes va fent, ab preferencia
de la ciutat entre'ls millors vehins.

¹⁰⁴ Aquestes paraules i altres de similars fan pensar a Feliu (1997, 170, nota 32) que l'amistat entre Miquel i Planas i Par podria tindre el seu origen en la bibliofília. Podria ser, però, així com el primer és un bibliòfil amb publicacions especialitzades en la matèria, Par, a banda de la seua important col·lecció de llibres sobre Shakespeare, i de la seua passió per les lletres, no dedica una especial atenció a l'edició de textos fins que publica el *Curial* conjuntament amb Miquel i Planas.

¹⁰⁵ MIQUEL I PLANAS, R. (1939), *Sonata en tres tiempos: tanda de sonetos catalanes y traducción castellana en prosa*, Barcelona: R. Miquel i Planas.

Tu d'ella un dels més dignes paladins
fores sempre: ta clara intel·ligència,
tes grans virtuts, ta rígida consciència
encaminares als més nobles fins.

Per axò t'ha cercat la vilania
per a exercir son odi en ta persona
ab crudeltat sacrílega y impía;

y ara'l dolor que'ls nostres cors afona
als llavis balbs refusa la funció
de fulminar a crits sa execració.¹⁰⁶

Per a Molas¹⁰⁷, aquest és un dels pocs casos en què en la "nova" literatura, és a dir, aquella que es produeix després de la Guerra Civil i que té com a temes principals les experiències de la guerra o la persecució en zona republicana, es parla dels escriptors afusellats el 1936 o dels desapareguts de mort natural a l'exili o a Barcelona, ja que, en general, aquests intel·lectuals no són objecte de cap menció especial. Els altres autors als quals es fa una mínima referència i que Molas cita són Ignasi Casanovas i Mn. Antón Navarro, ambdós també afusellats (MOLAS: 1939, 70).

2.1.3.4. Manuel de Montoliu

Par és l'encarregat de respondre el discurs d'entrada a la RABLB de Montoliu¹⁰⁸, i l'enceta amb les següents paraules:

¹⁰⁶ MIQUEL I PLANAS: 1939, 60.

¹⁰⁷ MOLAS, J., "1939, any-límit de la literatura catalana". *Actes del Desè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Frankfurt am Main, 18-25 de setembre de 1994)*. Volum I, Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 47-73.

¹⁰⁸ PAR, A. (1927). *Discursos llegits en la "Real Academia de Buenas Letras" de Barcelona en la solemniat recepció pública de D. Manuel de Montoliu. Resposta de Don Anfós Par (26-VI-1927)*. Barcelona: Casa de Caritat, p.41-46.

"Plahenta tasca y planera es aquella que m'ha conferida la Real Academia al designarme pera retre les oficials saluts al novell company En Manuel de Montoliu; plahenta, puix dolç es abraçar l'amich de minyonía y lo consemblant en sentiments y aficions" (PAR: 1927, 41).

Amb aquests mots, Par, introdueix un amic, amb el qual, com acabem d'assenyalar (v. 2.1.3), comparteix l'afició per la música, que el crític, en paraules de Par, "frueix ab passió y judica ab encert" (PAR: 1927, 45). Ja l'any 1904, quan el lingüista va pronunciar les seues primeres conferències sobre Shakespeare a l'AW, Montoliu en va dedicar una a Schumann¹⁰⁹, concretament el 19 de juny. A més la seua dona, Júlia Vidal, és una violinista que interpreta algunes peces a l'Associació:

"Jo'm recordo d'ella una sonata de Beethoven, fervorosament interpretada en son violí, junt ab lo pianista Granados, ja fa molts anys, en l'Associació Wagneriana: hi ha impressions musicals qui se'ns fan seves y nos fixen la obra interpretada; aquella nit, talment m'esdevingué" (PAR: 1927, 45).

Les dos cartes a Montoliu de què disposem les encapçala amb un "Amich Montoliu" (08/11/1924; 22/05/1925), i en la segona —quan el destinatari és a Buenos Aires— s'acomiada amb un "Vos dona una coral abraçada vostre amich de sempre", després de fer balanç de tot el que passa per Barcelona (a la RABLB, a l'Institut, al Foment, a la Wagneriana), de detallar les darreres publicacions que han aparegut, i de confirmar-li que li reserven la plaça d'oficial de secretaria a l'Acadèmia per a quan torni: "Vaig afegir que jo sols faría lo sacrifici de despatxar la Secretaria ab la condició de que vos fossiu en son temps mon colaborador" (v. 2.3.7).

I encara que el tracte de 'vós' és més distant que el tracte de 'tu' que es donen Montoliu i Barnils, excompanys a Halle, sembla que Par sempre tria, per deferència, el tracte de la segona persona plural, ja que també ho fa amb Miquel i Planas (v. 2.1.3.3). Pel que fa al tema del càrrec destinat a Montoliu, esmentem Barnils i Miquel i Planas, perquè tots

¹⁰⁹ MONTOLIU, M. (1908). "Schumann", a *XXV Conferències donades a la AW (1902-1906)*. Barcelona: Fidel Giró, impressor.

dos s'hi refereixen a l'oferta laboral de Par en sengles cartes. El primer explica a Montoliu que "amb En Par i En Miquel i Planas hem parlat ferm de tu i, per lo que es veu, ja et compten com de casa. Així sigui!" (12/05/1925); i el segon rep la carta de Montoliu, en què, el crític, amoïnat per la situació de l'Institut, té por de perdre el sou i confessa: "Ara més que mai confio en V. i en Par i tinc la més absoluta confiança en que a la meua tornada podré treballar en l'Academia de B. Ll. com V. me va dir"

A més, tant Barnils com Montoliu, en aquestes cartes, al·ludeixen a situacions familiars. El primer apunta: "Dies enrera vaig topàr-me amb el teu unigénito que està fet un pollo. Va parlar-me del papà (es clar) i de la mamà (encara més clar) dient-me que tots estaven sans i frescos". I el segon, que recorda al bibliòfil que viu "a la voreta de casa meua", li demana: "Si alguna vegada veu per casualitat la meua dona, faci el favor de dir-li que V. ha rebut carta meua amb bones notícies. Ha quedat tant sola que això sol li serà una gran alegria".

Una altra de les mostres d'amistat de Montoliu envers Par, a més de les ressenyes que fa de la seua obra, la recollim en una dedicatòria d'un dels seus llibres: "Al meu benvolgut amic... i benevolent jutge Alfons Par, amb tot el meu afecte"¹¹⁰.

La informació de contingut personal, les opinions que es manifesten obertament, les referències creuades entre els tres protagonistes d'aquestes lletres i la confiança que es demostren indiquen a les clares una amistat que va més enllà de la relació estrictament professional.

2.2. Vida econòmica i social

Alfons Par desenvolupa els seus treballs de recerca filològica i literària com a "hobby", al marge de la seua ocupació principal: el cotó. En aquest sentit se li poden aplicar les

¹¹⁰ MONTOLIU, M. (1935). *Goethe en la literatura catalana*. Barcelona: Publicacions de "La Revista". L'hem trobat al CMP.

paraules que ell mateix dirigeix, en la seua resposta al discurs d'entrada a la RABLB, a Joan Perpiñà¹¹¹, dedicat, com ell, a afers mercantils:

"quan s'es donat a la literatura, ho ha fet per sentiment pur y goig propi, nèt en absolut de tot interès bastart. Sabem segur qu'ha cercat en lo comerç sols lo que'l comerç llegítimament dóna, y qu'ha derivada de les lletres la emoció estètica y'l daler de trascendencia infinida, qu'aquestes exclusivament poden proporcionar" (PAR: 1930c, 36).

Quan mor el seu pare, l'any 1894, comença a treballar en la indústria cotonera, amb el seu germà Joan, que, segons Cecília Par, és representant d'una casa americana a Barcelona. En el *BCAB* trobem diverses vegades referenciat el nom de l'empresa¹¹², Juan Par y C.¹¹³. Les dades econòmiques que en tenim, extretes del *BCAB (Suplemento 01/08/1935, 10)*, corroboren que es tractava d'una empresa important, ja que l'1 d'agost de 1928, amb 15.329 bales de cotó, ocupa el vuitè lloc en el rànquing de bales importades, i l'1 d'agost de 1935, amb 20.753 bales, el cinquè.

La importància de la indústria tèxtil a Catalunya és ben coneguda per tothom. Cal repassar-ne breument l'evolució per entendre què significa el cotó per a la història econòmica del país i quin és el moment que Par viu com a industrial i com a home de negocis. Al mateix temps, ens ha semblat interessant de resumir alguns dels fets polítics més importants que es produeixen els anys anteriors a la mort de Par per la rellevància històrica que tenen i perquè expliquen indirectament l'afusellament del gramàtic.

¹¹¹ PAR, A. (1930c). *Discursos llegits en la "Real Academia de Buenas Letras" de Barcelona en la solemne recepció pública de Joan Perpiñà y Pujol el dia 15 de juny de 1930. Contestació de n'Anfòs Par y Tusquets*. Barcelona: La Renaixença, p. 35-38.

¹¹² Aquesta informació potser contrasta amb la que ens dóna la filla de Par sobre la representació d'una casa americana. Som llecs en el tema empresarial i no sabem si són aspectes compatibles.

¹¹³ El lingüista, segons consta en els papers sobre els relatius que consten al CMP, empra sobres amb el logotip de l'empresa.

2.2.1. Aproximació a la història econòmica del primer quart de segle

El cotó havia marcat, durant el s. XIX, la pauta de la industrialització catalana i havia alterat l'estructura del sector tèxtil, imposant-se sobre dues fibres tradicionals, la llana i la seda¹¹⁴.

Des de 1861, la indústria cotonera havia confirmat la seua marxa ascendent, en el decurs de la qual hi havia hagut moments de baixa, a causa de la guerra civil nord-americana i la saturació de la demanda, agreujada per la crisi agrària dels anys 80.

L'economia catalana sofreix fortes sotragades, a principis de segle, a partir, sobretot, de la pèrdua de les colònies insulars, l'any 1898, i, tot i que, els intercanvis no desapareixen de cop, el percentatge de l'exportació del total de la producció es redueix en un 15%.

Es dona, doncs, una sobreproducció que es veu pal·liada per la Primera Guerra Mundial. Els efectes de la neutralitat espanyola són molt positius per a l'economia catalana, a causa de la demanda dels països bel·ligerants, lògicament ocupats en altres quefers, i la d'altres països que eren proveïts habitualment pels que estaven en guerra. A més, s'estimula el desenvolupament dels sectors químic, metal·lúrgic i energètic per la reducció de béns d'equipament, maquinària i matèries primeres procedents anteriorment de països bel·ligerants.

Des de 1914, la indústria tèxtil passa a ocupar el primer lloc pel que fa al valor de les exportacions. L'activitat comercial catalana viu moments d'esplendor però, amb la pau i la normalització econòmica europea, es produeix una davallada, agreujada per la crisi mundial de 1920-21. Després d'això, l'estructura tradicional de la indústria tèxtil, en el sector cotoner, dominada pels capitals familiars i societats col·lectives, queda dislocada: apareixen amb força les societats anònimes.

L'economia de principis de segle no es pot separar de la cruenta lluita social que viu Catalunya, i sobretot, Barcelona. Sindicalistes, patronal i forces d'ordre s'enfronten

¹¹⁴Aquest apartat és bàsicament un resum d'alguns capítols dels volums V i VI de la *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar.

sovint. Menudegen els atemptats i apareixen els grups d'acció professionalitzats que provoquen aldarulls i eliminen qualsevol persona que destorba.

La CNT aconsegueix, en poc temps, un creixement espectacular i el 1919, a causa de la vaga general declarada per l'acomiadament d'uns obrers de La Canadenc, s'origina un conflicte social d'incalculables proporcions. Barcelona queda col·lapsada i es decreta l'estat de guerra.

El dia 9 d'abril del mateix any neix la Federació Patronal de Barcelona com a reacció davant del poder sindical, que anuncia el locaut¹¹⁵ si no es torna a la feina de seguida. El 14 d'abril acaba la vaga però l'estat de guerra dura fins a l'agost. Des de llavors, la patronal utilitza sovint el locaut i contracta pistolers per combatre el terrorisme sindical.

Aquesta situació canvia amb el cop d'Estat de Primo de Rivera, el 13 de setembre de 1923. L'opinió pública, cansada de terrorisme, de la guerra del Marroc, del caciquisme i de la ineficàcia del sistema polític, rep la notícia amb indiferència i, fins i tot, amb la simpatia de les classes conservadores. Aviat, però, el conjunt de normes repressives de la Dictadura fan canviar l'opinió pública catalana i el sentiment catalanista creix considerablement en tots els ambients. La crisi del règim primoriverista pot significar la crisi de la monarquia i, quan l'any 1929 s'inaugura l'Exposició Internacional a Montjuïc, la relació entre el rei i Primo de Rivera està bastant deteriorada.

L'Exposició Internacional representa per a Barcelona, a més d'un certamen comercial, l'inici de la configuració de la ciutat com a capital europea. Les obres que es fan, entre les quals s'inclouen les del metro, reben la primera gran immigració en massa.

Mentrestant, Macià, des del seu exili a França, intenta establir pactes amb totes les forces revolucionàries per enderrocar la dictadura i la monarquia. A Catalunya, esperonada per la consolidació del règim militar, l'esquerra es reorganitza sobre bases diferents i amb homes nous. A València, el 1927 neix la Federació Anarquista Ibèrica (FAI). Finalment, l'any 1930, Primo de Rivera dimiteix, obligat per Alfons XIII.

¹¹⁵ El locaut consisteix a tancar una empresa, per decisió de la direcció, en una situació de conflicte laboral.

El 12 d'abril de 1931 se celebren les primeres eleccions municipals després de la dictadura, en què triomfa clarament Esquerra Republicana de Catalunya, i dos dies després Lluís Companys proclama la República des del balcó de l'Ajuntament de Barcelona.

Poc després Macià proclama la República Catalana i hores després a Madrid s'instaura un govern provisional de la República, el qual convenç els polítics catalans de renunciar a la República Catalana a canvi de constituir el govern autònom de la Generalitat. Un any més tard s'aprova l'Estatut, i Macià és escollit president de la Generalitat fins que després de la seua mort sobtada, el desembre de 1933, el succeeix Companys.

Aquests moments d'efervescència política corresponen a una època de crisi econòmica internacional que s'havia iniciat l'any 1929 als Estats Units i que s'ha considerat la més greu del sistema capitalista. La crisi és menor a Catalunya que a Espanya, ja que afecta en menor grau les exportacions de productes industrials, i la indústria tèxtil fins i tot experimenta una certa millora, però a partir de 1933 també es comença a patir a causa de la reducció del consum peninsular, la qual cosa origina conflictes laborals i un augment de l'afiliació als sindicats obrers, els quals es mostren dividits en els seus objectius.

La crisi econòmica, la conflictivitat laboral i la derrota de les esquerres en les eleccions a Corts de novembre del 1933 desemboquen en la dimissió del Govern de Madrid el 2 d'octubre de 1934. Dos dies després, Lerroux forma nou govern amb tres ministres de la CEDA i immediatament es declara una vaga general. Tot seguit, el dia 6, la Generalitat s'aixeca contra el govern Lerroux i es proclama l'estat de guerra. La sublevació fracassa el mateix dia i l'endemà Companys és detingut amb el seu govern.

Les següents eleccions són el 16 de febrer de 1936 i, a causa de la crispació política, desapareix el multipartidisme i s'instaura una bipolarització molt extrema. L'opinió pública, que es mostra solidària amb els presos polítics del 34, es decanta per l'esquerra. Azaña presideix la República, i Companys surt de la presó i és confirmat com a president de la Generalitat. Augmenten les tensions entre dretes i esquerres, fins que el 18 de juliol es produeix l'aixecament militar que conduirà a la guerra civil.

2.2.2. El Centre Cotoner

El 7 de març de 1903, als locals de l'Orfeó Català, es funda a Barcelona el Centre Cotoner, organisme que col·labora intensament en el desenvolupament material de la producció tèxtil. L'origen del Centre cal buscar-lo en Joan Casas, corredor de caràcter idealista, que decideix crear una agrupació destinada a implantar a la Borsa un "corro de futuros de algodón"¹¹⁶. El primer domicili de l'entitat és el carrer de Llúria, 9, i després canvia a Bruch, 31, entresòl (novembre de 1911), fins a quedar fixat a Via Laietana, 64, principal, des d'octubre de 1913.

La primera Junta Directiva està formada per:

- el president: Francesc C. Maristany
- el vicepresident: Ramon Esteve
- el tresorer: Alfred Mata
- el secretari: Santiago Trias
- els vocals: J. Millet Pagés, Josep Creixell i Joan Par¹¹⁷.

El Centre actua eficaçment en assumptes interessants per al negoci cotoner i el comerç barceloní, com per exemple, la intervenció, juntament amb la Liverpool Cotton Association, en els fraus que havien dut a terme algunes cases americanes durant la primavera de 1910.

Ara bé, la realització més important que aconseguix el Centre és la 'contracta', "que fué concebida ya desde el principio en términos tan justos y equitativos, que ... ni guerras, ni lock-outs, ni la guerra europea con su secuela de embargos e incertidumbres de embarques... han hecho quebrantar a los socios de esta corporación las obligaciones a que la contrata les constreñía" (CARRERA: 1943, 101).

Al mateix temps, el Centre té cura de les relacions exteriors. Dintre de la intensa activitat que duu a terme en aquest sentit, cal destacar el viatge als Estats Units d'una

¹¹⁶ CARRERA PUJAL, J. (1943). "Orígenes y breve historia del Centro Algodonero de Barcelona", a *Espíritu y fuerza de la industria textil catalana*. Barcelona: Fomento de la producción española, 101.

2.3. Les institucions

2.3.1. Centre Excursionista de Catalunya

L'activitat excursionista neix al segle XVIII com a manifestació de les idees filosòfiques, artístiques i científiques que preconitzen el contacte amb la natura i el descobriment dels seus valors. Al segle XIX, coincidint amb l'interès pel passat històric i pel desvetllament de tradicions i costums, s'estén l'afany de viatjar. A finals d'aquest segle, l'excursionisme es desenvolupa com a activitat col·lectiva, i com a tal, dóna lloc a la creació d'entitats i clubs excursionistes.

Als Països Catalans, i especialment al Principat, l'aparició de l'excursionisme és essencialment el fruit de l'anhel de coneixença, d'estudi i d'estima de la pròpia terra que desvetlla la Renaixença, afavorida pel millorament de les comunicacions i de les condicions de vida de la població de les ciutats. Anteriorment, era practicat només per individus aïllats. L'enderrocament, el 1854, de les muralles de Barcelona (que obligaven a retornar a la ciutat a una hora fixa) afavoreix l'interès creixent per l'excursionisme. Geòlegs, historiadors, filòlegs, geògrafs, botànics, folkloristes, etc., emprenen viatges i recerques sobre gran nombre d'aspectes del país.

L'any 1876 es crea la primera entitat excursionista d'importància a Barcelona: l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. Dos anys més tard, sorgeix una nova societat per discrepàncies amb la primera: l'Associació d'Excursions Catalana. El 1890, però, hom les fusiona totes dos en una de sola: el Centre Excursionista de Catalunya, que, mitjançant el seu *Butlletí* publicat des de 1891, afavoreix el desenvolupament de treballs científics i literaris a propòsit de les activitats lúdiques i conferències de tema divers que es duen a terme al Centre. A més a més, contribueix al millorament de la cultura i de la llengua, la salvació de monuments històrics i la creació de biblioteques i museus.

L'article primer dels estatuts del Centre Excursionista deixa ben clars els propòsits i les intencions d'aquesta entitat:

"Tè per objecte recorre les comarques de Catalunya a fi de coneixe, estudiar y conservar tot lo que hi oferesquen de notable la naturalesa, l'història, l'art y la literatura en totes llurs manifestacions, aixís com la llengua, les tradicions, les costums de sos habitants, valentse del excursionisme pera divulgar llur coneixement y fomentar l'estimació que mereixen."¹²³

L'excursionisme, doncs, a més del teatre, els orfeons, les edicions populars i la cultura religiosa, contribueix a la formació de la consciència nacional. Al tombant de segle la catalanització de la vida cultural havia progressat considerablement. Les entitats excursionistes, entre d'altres, vinculen amplis ambients ciutadans al catalanisme. I la presa de consciència que fa l'agrupació quant a la llengua manifesta aquesta puixança del sentiment nacionalista. Així, a l'article 3 del *Reglament* del Centre:

"La llengua oficial del Centre Excursionista serà la catalana; no obstant podrà ferse ús de qualsevol altre idioma, sempre que la conveniència d'aquell ho reclame."

Alfons Par, membre del Centre Excursionista, dóna a conèixer els seus primers treballs literaris en aquesta entitat. L'excursionisme, en el seu vessant d'amor a la terra i de profund respecte envers qualsevol manifestació del poble, anima freqüentment els seus afiliats a col·laborar en les tasques de redreçament del país, i no solament per tal que participin en les excursions programades pel Centre, sinó també buscant potenciar qualsevol manifestació cultural que serveixi a l'objectiu de l'entitat d'enaltir la cultura catalana.

El Centre Excursionista és, a finals del segle XIX, i a principis del XX, un nucli important del moviment catalanista i, malgrat l'article 22 del *Reglament*:

"Queda terminantment prohibit als associats ocupar-se com a tals, de qüestions y materias purament polítiques y religiosas",

¹²³ *Reglament del Centre Excursionista de Catalunya* (1892). Barcelona: Portaferriça, 21. Tip. L'Avenç.

i gràcies a la finalitat assumida per tothom de la defensa de la llengua, la història i la literatura catalanes, el Centre arreplega nombroses personalitats que militen en les seues files i que destaquen en el món de les lletres o la política. En una publicació posterior commemorativa dels 120 anys del Centre es remarca la importància que per al moviment excursionista va tindre la qualitat dels nous socis:

"Mentrestant, l'ingrés de nous socis era important, no tan sols pel nombre, sinó perquè gairebé totes les personalitats de les diverses branques del saber humà, afins a l'esperit de l'excursionisme, en formaren part."¹²⁴

Així, a més de Verdaguer, Maragall, Rubió i Lluch, Carreras i Candi, en són socis Fabra (des de finals de 1891), Rubió i Ors (primer trimestre 1894), Cambó (segon semestre 1894), Casades i Gramatxes i Puig i Cadafalch (segon trimestre 1895). Més tard, s'hi afegeixen Duran i Sanpere (1915), que deté la presidència de la secció d'Història i Arqueologia durant bastants anys, Eduard Kröger (1916), Enric Krüger (1922), i altres personalitats que, sens dubte, faciliten l'entrada de Par en el món de les lletres, la investigació i la filologia.

Par es fa soci del Centre Excursionista el primer trimestre de 1896, quan ja feia tres anys que n'era el seu germà gran, Joan. Ambdós, molt units en la vida laboral, participen en nombroses sortides i excursions, sobretot durant els primers anys de la seua entrada al Centre. A continuació, en detallarem unes quantes:

23/02/1896	Joan, a les costes del Garraf
28/03/1897	Alfons, a Sta. Coloma de Cervelló, Pont del Lladoner, coll d'Ordal, St. Ponç i Corbera
15/06/1902	els dos germans, visita a l'església de l'Hospital Militar
06/12/1902	els dos germans, a Santes Creus i Poblet
15/03/1903	Alfons, a Tagament
01/06/1903	Alfons, a Montserrat, acompanyant alguns membres de la Société des Excursionistes Marsellais

04-10/06/1908 Joan, a les Illes Balears, amb motiu del VIIè Centenari de la
naixença del rei Jaume I

El petit dels germans, Ramon, també se'n fa soci l'any 1903, encara que no podem saber amb exactitud el seu nivell de participació en el Centre perquè, tot i que el seu nom no apareix en cap de les activitats que especifica el *Butlletí*, hem de tindre en compte que, en augmentar el nombre de socis, només es recullen els noms d'alguns dels excursionistes i, per tant, es fa difícil detallar els passos que els germans Par¹²⁵ segueixen els darrers anys.

Alfons Par presenta en el si d'aquesta institució els seus primers treballs literaris. Es tracta de tres ressenyes sobre excursions fetes, redactades en un estil poètic: "Les montanyes" (*BCEC* 12, 1902, 173-181), article signat el 30 de juliol de 1901, a Olot; "Una excursió a Pompei y al Vesuvi" (*BCEC* 12, 1902, 204-209), que té com a data de lectura el 13 de desembre de 1901 —la sortida s'havia fet a mitjans de setembre del mateix any—, i "Una ascensió al pich de Aneto" (*BCEC* 12, 1902, 228-237).

Durant l'estiu de l'any 1911 se celebra a Lleida el I Congrés Excursionista Català¹²⁶, concretament els dies 24, 25 i 26 de juny¹²⁷, i Par hi participa activament amb la lectura d'una comunicació sobre "Conservació de les belleses naturals"¹²⁸. La principal reivindicació que es desprèn d'aquesta ponència és l'estudi de la repoblació forestal de

¹²⁴ *Centre Excursionista de Catalunya. 120 anys d'història. 1876-1996* (1996). Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya, p. 48-49.

¹²⁵ La tradició familiar dels Par com a membres del CEC no s'interromp amb la mort dels germans. Almenys així sembla deduir-se de l'apunt que ens ofereix, a la pàgina 184, el llibre *Centre Excursionista de Catalunya* (1996), en què situa un Alfons Par entre els anys 1940 i 1959. És molt probable que es tracti del fill petit del gramàtic barceloní, nascut el 1922 i amb el mateix nom que el pare, ressenyat en aquesta ocasió com a membre de la Secció d'Esquí de l'entitat que havia destacat en competicions d'esquí dutes a terme durant aquell període.

¹²⁶ Posteriorment es van dur a terme dos congressos més, el segon a Manresa el 1912 i el tercer a Tarragona el 1914. No hi ha cap dada que ens indiqui si Par hi assistí.

¹²⁷ Les sessions de treball, així com la inauguració i cloenda del Congrés, es duen a terme el dia 24, al matí i a la tarda. Els dies 25 i 26 (i el 24 a la nit) es reserven per als actes en honor als congressistes, entre els quals destaquen una funció teatral al Teatre dels Camps Elisis, una visita a la Seu Vella i a altres monuments de la ciutat, i excursions facultatives a diferents poblacions. No sabem si Par participa en aquestes activitats, tot i que és probable.

les muntanyes catalanes, ja que Par pensa que "en tota l' extensió [de Catalunya], que irònicament ne podriem dir civilisada, nostra obra es estat nefasta" (PAR: 1911, 175). Considera que s'ha d'aplicar la llei de Besada¹²⁹ sobre la repoblació forestal, ja que "Los Guberns subsegüents, en part per vici natural y en part per esser d'una altra color política, no han dictat lo Reglament ni les nombroses y difícils disposicions pera posarla en práctica"(PAR: 1911, 179), i per aquest motiu clou l'escrit amb la presentació d'una proposició, aprovada pels congressistes, perquè els diputats i senadors per Catalunya facin les gestions parlamentàries necessàries davant el govern espanyol perquè es compleixi la llei de Besada.

Cal destacar també que Par introdueix en aquesta comunicació una de les idees que vertebraren la seua obra i que expliquen el concepte que té de la llengua i la seua vinculació amb el paisatge i el poble:

"comparar la beutat de les diverses encontrades es tan ilògich y absurde com sospesar los mérits relatius de les diferentes llengües. Tant la bellesa natural com la parla tenen llur rahó de formosura dintre de l' ànima del poble, a la qual deuen respondre íntimament; y, en conseqüencia, una encontrada y una llengua serán soberanament belles quan s' ajusten del tot al carácter immanent de sos habitants" (PAR: 1911, 175).

En el Congrés de Lleida altres eminents filòlegs presenten també comunicacions. És el cas de Miquel i Planas, que llegeix "Lo Flok-lore, objectiu del excursionisme català", i d'Antoni Grieria, el qual presenta el treball "Per la replega dels noms de lloch y poble" dins el tema proposat per la comissió organitzadora "Establiment de les bases pera l' estudi de la toponomástica catalana".

¹²⁸ PAR, A. (1911). "Conservació de les belleses naturals", dins *Deliberacions del Primer Congrés Excursionista Català reunit a Lleyda los dies 24, 25 y 26 de juny del any 1911 y relació dels actes celebrats en honor dels congressistes*. Lleida: Sol y Benet, p. 173-180.

¹²⁹ Es refereix a la llei del ministre de Foment Sr. González Besada, aprovada el 24 de juny de 1908 i publicada a la *Gaceta* de Madrid el dia 26, a partir de la qual el Ministeri ha de declarar en cada província les zones protegides o d'interès forestal, i ajudar, després, els propietaris particulars perquè iniciïn la política de repoblació, o expropiar-los en cas que es neguin a col·laborar. Aquesta llei l'explica Par (1911, 178-179).

En l'exemple d'aquestes dos ponències del Congrés de Lleida es pot constatar com dins del CEC també hi tenen cabuda altres activitats. L'any 1891 l'entitat organitza unes conferències sobre la campanya de *L'Avenç* (v. 4.1.3.4). Posteriorment, a les acaballes de 1899, Pompeu Fabra comença unes lliçons de gramàtica catalana que duren tot el curs, i Serra i Pagès ofereix unes conferències sobre la història de la literatura catalana el curs 1904-1905. Altres cursos sobre temes arqueològics, històrics, folklòrics també es duen a terme per tal de completar els coneixements dels socis sobre els diferents aspectes de la cultura catalana.

Pel que fa a Par, els dies 6 i 27 de març de 1903, amb ocasió del viatge a Barcelona de l'actor italià Ermete Zacconi, s'ocupa del teatre shakespearà, al qual pertanyen algunes de les obres interpretades per l'actor¹³⁰. En la primera de les conferències es refereix, en la primera part, a les construccions destinades a teatres en la XVII centúria i a la figura del "clown", personatge llegendari anglès que Shakespeare hagué de respectar, i, en la segona part, parla del teatre anglès anterior al dramaturg objecte d'estudi. En la segona conferència, llegeix la traducció de la primera escena de l'acte quart d'*Othello* i en fa comentaris citant Malone, Steevens, Jonson, Farnes i Boswell¹³¹.

És la primera vegada que Par, públicament, es manifesta com a estudiós shakespearà i hom ja pot preveure que la seua obra en aquest camp serà fecunda. I també és la primera vegada, segons manifesta Par en *Shakespeare en la literatura española*, que es fa alguna cosa en català sobre crítica: "Nada referente a crítica estética se registra en catalán antes de las dos conferencias que di en el «Centre Excursionista de Catalunya» durante marzo de 1903" (PAR: 1935a II, 218).

Anys més tard, consolidada ja la seua fama com a erudit dedicat al brillant dramaturg anglès, ofereix, al Centre, dos conferències més, de les quals parla a Montoliu: "He donades dues conferències públiques en lo Centre Excursionista sobre Shakespeare" (Carta a Montoliu: 22/05/1925, *apud* JULIÀ: 1986b, 323). El dia 6 de maig de 1925

¹³⁰ Ambdós conferències es troben ressenyades en el *BCEC* 13 (abril 1903), núm. 99, p. 118-119.

¹³¹ D'entre aquests autors destaca Benjamin Jonson (1572-1637), autor dramàtic anglès, amic i rival a l'escena de Shakespeare.

comenta una col·lecció de fotografies del dramaturg i exhibeix alguns facsímils d'edicions primitives i altres documents d'interès shakespearà. I el dia 13, parla de la vàlua de les obres dramàtiques i de l'estructura del seu teatre, i clou la sessió amb la projecció de reproduccions de quadres dels pintors Holmar, Hunt, Madore, Brocon, Rosetti, Seslie, Maclise i Sergeant¹³².

Excursions, conferències..., Par encara té més protagonisme en el Centre. Durant dos anys n'és el secretari primer. El 23 de desembre de 1901 és elegit per a ocupar aquest càrrec, sota la presidència de Ramon Picó i Campamar, el primer any, i Cèsar August Torras, el segon. El 19 de desembre de 1903 es renova la meitat de la Junta i queda com a secretari primer el senyor Eduard Vidal i Riba.

La seua tasca principal com a secretari és la de redactar les memòries dels cursos, on queden reflectides les activitats que el Centre duu a terme. Justament, Par és testimoni de fets històrics que es palesen en la Memòria de l'any 1902, llegida l'11 de març de 1903. Par hi fa constar un esdeveniment que havia convulsat el Centre. Es tracta de la supressió d'un curs de gramàtica catalana a càrrec de Rossend Serra, que havia d'iniciar-se a l'octubre de 1902, i que va ser suspès per ordre de l'autoritat militar, suposadament per infringir el *Reglament* de l'entitat.

A Espanya, després del debut dels diputats de la Lliga Regionalista a les Corts el juny de 1901 —al qual bona part de la cambra assisteix irritada perquè el fet d'haver-hi representants polítics no partidaris d'una forma de govern, sinó d'un territori, trenca el sistema de partits espanyol—, les tensions entre el govern central i l'opinió pública catalana es van agreujant. La vaga general de febrer de 1902, l'empresonament de Prat de la Riba —a l'abril—, i la supressió dels Jocs Florals —al maig—, evidencien un malestar cada cop més gran, que culmina al novembre, amb el Decret del ministre d'Instrucció Pública, comte de Romanones, en què s'ordena l'ensenyament del catecisme en castellà a totes les escoles.

¹³² Ambdós conferències es troben ressenyades al *BCEC* 35, 1925, p. 226.

La Junta del Centre Excursionista, que pateix, com diu la Memòria, la situació generalitzada a l'Estat amb la supressió del curs de llengua catalana, endreça un document als representants a les Corts en què especifica que un dels seus objectius, perfectament clar als Estatuts, és l'estudi de la llengua catalana, entre altres particularitats del país, i suspèn per algun temps les conferències en senyal de protesta.

Greus incidents a la Universitat de Barcelona, mobilitzacions de corporacions i la voluntat popular aconsegueixen la derogació del decret de Romanones i altres concessions: "El ministeri se fongué: el curs de gramàtica començà a primers d'any nou"¹³³.

També com a secretari, Par manté relacions amb altres centres excursionistes. A la BC es conserva una carta seua a Joan Abril Guanyabens, de Tortosa, amb el logotip del CEC i paper de secretaria (Ms. 3531/3, sense data), en què respon a la petició del Reglament i costums del Centre que li havia fet el destinatari per fundar una societat excursionista a la seua població. Amb aquesta carta, ens assabentem de les activitats habituals del CEC, —com que el nombre d'excursions no és fix, però almenys en fan una al mes—, però també del fet que Par no havia pogut contestar-li abans a causa d'una malaltia que l'havia tingut allunyat del Centre.

Pel que fa als motius que originen la carta, Par no solament envia el *Reglament* i un memoràndum a Abril, sinó que també s'estén en consideracions 'morals' sobre quin ha de ser el paper que desenvolupin les entitats excursionistes, vist que, tot i que falten organismes amb vida pròpia escampats per tot Catalunya (Lleida, Montserrat, Pirineus...), l'experiència ha provat la inutilitat de crear la figura de socis delegats en moltes poblacions de muntanya. Segons Par, l'objectiu del Centre no és "fer berenades y passejades pels voltants", ja que "una societat excursionista té pera fi mediata el fer excursions; pero pera fi immediata l'estudi de la parla, les costums, la geologia, descripció, etc. de la comarca que s'atravessi".

¹³³ "Memòria del secretari de 1902, llegida l'11 de març de 1903", a *BCEC* 13, 1903, p. 95-96.

Par continua el seu excurs: "Se tracta de recorre les bellesees naturals de la comarca, en primer lloch, sadollantsen describintles en memories (que's llegexeen despres y se publiquen si ho merexen) relacionantles unes ab altres per fer lo que no poden fer els savis sedentaris: veureho tot ab els ulls". I clou la carta, excusant-se "si potser l'amohino ab tanta consideració", però ho fa per tal que "la societat qu'es constituhexi sigui seriosa y compregui bé sa missió".

Par, doncs, com a membre del Centre Excursionista, participa activament en les seues manifestacions i, quan la freqüència de les seues sortides comença a minvar, no es desvincula de l'entitat; hi continua col·laborant donant conferències de tema shakespearità i oferint donatius per a la millora del Centre, com el clixé per a la llanterna que regala l'any 1908¹³⁴. I, si es té en compte l'article 10 del *Reglament*:

"També estan obligats los associats á cedir pera la biblioteca un exemplar de las obras que publiquen ó hagen publicat",

la Biblioteca del Centre s'havia d'incrementar força amb les aportacions de la important col·lecció de llibres que Par va publicar.

És en el Centre Excursionista on Par presenta els seus primers treballs literaris, es dóna a conèixer com a estudiós de Shakespeare i viu situacions transcendents per a la història de la llengua i dels Països Catalans. I és aquí, doncs, on té els primers contactes amb les figures cabdals del canvi que experimenta, al tombant de segle, la llengua en el seu procés normalitzador.

2.3.2. Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana

El 25 de gener de 1904 Alcover exposa en una conferència a l'Ateneu Barcelonès la seua idea de convocar un congrés de sintaxi catalana, tema que, a banda del lèxic, també l'interessava molt. Quan en parla amb Schädell, aquest proposa d'ampliar-lo i convertir-

¹³⁴ BCEC 18, 1908, sota l'epígraf "Donatius pera'l museu y colleccions".

lo en un congrés de la llengua catalana (MOLL: 1961, 75)¹³⁵, i, després que el 1905 s'enviï una circular invitant a participar-hi, la idea es comença a propagar des de la premsa i mitjançant conferències, de manera que tot Catalunya acull la iniciativa amb molt entusiasme. El 14 de maig de 1905 es constitueixen tres comissions per a dur a terme el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana¹³⁶: la tècnica, l'econòmica i l'administrativa (MOLL: 1961, 76-77).

L'objectiu principal de l'assemblea cerca promoure l'estudi complet de la llengua —"es aquesta una necessitat espiritual nostra y un deute que tenim ab la cultura universal" (CONGRÉS: 1906, 13)—, a partir de l'experiència dels lingüistes estrangers que han d'aportar-hi la tradició i la disciplina científiques d'acord amb la romanística europea:

"Els podran aportar-nos els datos nous de llurs estudis en forma d'una comunicació, o el simple exemple de llur paraula metòdica y disciplinada. La bona llevor granarà, y tenim fe enque aquest Congrés ha de contribuir en molt a la restauració dels estudis filològichs a Catalunya. En cambi nosaltres, apenes sortits d'un llarch període de dures proves, els mostrarem dignament lo que pot l'amor d'un poble que ha estimat la seva llengua, fent-ne una religió y un culte" (CONGRÉS: 1906, 14).

El Congrés busca també la potenciació de les qüestions històriques i literàries relacionades amb la llengua, i la participació de tots els catalans, sense excepció:

"Y als catalans tots, en general, els demanen la ajuda llur sense distinció de classes ni categories. Criden els aciençats pera que estudiin, els allunyats pera que s'acostin, y els presents pera que 'ls assisteixin; y que així, tots aplegats, facin un nou esforç per la llengua y per la patria" (CONGRÉS: 1906, 14).

¹³⁵ Moll, però, canvia la versió dels fets en un article posterior —"Bernhard Schädel i els inicis de la lingüística catalana". Separata d'*Homenatge a Jaume Vicens i Vives*, volum I. Barcelona: A. Núñez, impressor (1965), p. 95-110—, en què assegura que va ser Rubió i Lluch qui tingué la pensada de canviar el nom pel de Congrés de la llengua catalana, "encara que prestàs especial atenció a la Sintaxi" (MOLL: 1965, 96).

¹³⁶ *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (1906). Reedició facsímil de l'edició de 1908. Barcelona: Fundació II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, editorial Vicens Vives, 1986.

La convocatòria, que surt el desembre de 1905, està signada per la comissió tècnica, formada per Antoni M. Alcover, Antoni Rubió i Lluch, Jaume Massó i Torrents, Josep Pijoan i Joaquim Cases-Carbó (CONGRÉS: 1906, 9). Destaquem també la participació en una de les comissions especials, la de l'Exposició bibliogràfica, de Miquel i Planas, Rubió i Balaguer i López Picó, entre altres (CONGRÉS: 1906, 10), i en la taula de la Secció Filologicohistòrica, la presència, a més d'Alcover, que la presideix, dels vicepresidents Marià Grandia, Pere Vidal, Pompeu Fabra, Mateu Obrador, i dels secretaris, Joaquim Cases-Carbó i Emili Vallès (CONGRÉS: 1906, 11).

El resultat és un èxit aclaparador: s'hi inscriuen 3.000 congressistes, classificats, atenent l'article 2 del Reglament del Congrés, segons siguin honoraris —que inclouen els estrangers que presenten comunicacions, els nomenats per les comissions o els qui paguen una quota no inferior a 50 pessetes—, i els efectius, que paguen una quota no inferior a cinc pessetes (CONGRÉS: 1906, 16).

Quant als primers, a banda dels esmentats en les comissions, podem esmentar Amades, Cambó, Farinelli, Foulché-Delbosc, Guimerà, Costa i Llobera, Mistral, Menéndez Pelayo, Morel-Fatio, Nyrop, Prat de la Riba i Schädel, que finalment no pot assistir a la reunió a causa de la greu malaltia de sa mare, tot i que hi envia la seua comunicació "Über die Zukunft der katalanischen Sprachstudien", que es publica en el volum del Congrés (1906, 410-420), incloent-hi una versió catalana del treball" (MOLL: 1965, 101).

Alfons Par hi participa com a congressista efectiu (CONGRÉS: 1906, 50), juntament amb els seus germans Joan i Antoni, i molts altres prohoms de l'època, Pena, Bofill i Matas, Montoliu, Mestre i Noé, Morera i Galicia, Gaudí, Galí, Ruyra, Matheu, Patxot i Jubert, Joan Perpinyà... i entitats com el Centre Excursionista de Catalunya o l'Orfeó Català.

El Congrés s'inicia el dia 13 d'octubre de 1906, dissabte, a les deu de la nit, amb la sessió inaugural; continua el dia 14 amb la inauguració de l'Exposició del llibre català i la constitució de les seccions i ordre dels treballs; i els dies 15, 16 i 17 es duen a terme les sessions ordinàries, i el dia 17, també la clausura. Durant aquests dies es fan, també, activitats extracientífiques: una festa del teatre català, una audició de música popular

catalana i una "garden-party". Encara el dia 18, dijous, s'organitzen excursions a Vic, Ripoll, Poblet, Vilanova i Sitges, i una recepció, a la nit, a l'Ateneu Barcelon s, en obsequi als congressistes estrangers (CONGR S: 1906, 15).

Els treballs presentats a les diferents sessions es divideixen en temes —que podien ser discutits—, i en comunicacions, sense possibilitat de discussió. En la Secció Filol gicohist rica es van tractar nou temes, majoritàriament de sintaxi; i quatre en la Secció Literària, i també en la Social i Jur dica¹³⁷. Quant a les comunicacions, se'n presenten trenta, a la primera Secció, entre les quals n'hi ha de J. Nonell, A. M. Alcover, R. Menéndez Pidal, E. Vallès, J. Casas-Carbó, B. Sch del, P. Fabra, J. Saro handy, M. Grandia i A. M. Navarro; i vint-i-cinc, a la segona, amb noms tan il·lustres com J. Pijoan, J. Massó i Torrents, R. Foulché-Delbosc, E. Vogel, F. Carreras i Candi, J. Miret i Sans i L. Barrau-D higo. Pel que fa a la relació amb Par, remarquem que els seus amics R. Miquel i Planas i M. Montoliu també van llegir, respectivament i un a cada secció, les comunicacions "Els relatius *que y qui*" (CONGR S: 1906, 322-324), i "Moviment assimilista de la literatura catalana en els temps moderns. Conveniència de que 's facin moltes traduccions y esment ab que cal ferles" (CONGR S: 1906).

La transcendència d'aquest Congr s fou importantíssima per a la revitalització de la llengua i la literatura catalanes. En paraules de Moll, "tot el que s'ha fet després en l'estudi, fixació, depuració i conreu de la nostra llengua, prové de l'embranchida presa per la gent de 1906 en aquella assemblea científico-patri tica promoguda i organitzada per Mn. Alcover" (MOLL: 1961, 81). I el mateix autor afegeix que una de les idees que se situa en el camp pràctic de les realitzacions promoguda per Sch del, el qual prepara un pla de treball ambiciós que va més enllà de l'organització únicament del Congr s,  s la fundació d'un "Institut pour l' tude de la langue catalane et de ses dialectes", anticipació, segons Moll (1965, 100), del que en l'any 1911 havia d'anomenar-se *Institut de la llengua catalana* (Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans).

¹³⁷ Les conclusions provisionals d'aquestes ponències poden consultar-se a CONGR S: 1906, 18-23.

2.3.3. Institut d'Estudis Catalans

Aquesta corporació va ser creada l'any 1907 per Enric Prat de la Riba per fomentar la investigació científica superior de tots els elements de la cultura catalana. Aquest nucli primitiu prengué el nom d'Institut Històric-Arqueològic, i va ser ampliat l'any 1911 amb dos nuclis més, l'Institut de la Llengua Catalana i l'Institut de Ciències, destinats, respectivament, a l'estudi, l'expansió i el desenvolupament de la llengua catalana, i al conreu de les ciències naturals, exactes, fisicoquímiques, filosòfiques, morals o polítiques.

La col·laboració de Par amb l'entitat, de la qual se'n conserven quatre cartes, a Josep Pijoan¹³⁸, secretari de l'Institut, recollides per Julià (1986a, 241-244), data de la primera etapa. Durant els mesos d'agost i setembre de 1909, Par viatja a la Gran Bretanya —no sabem si directament comissionat per la institució, o amb l'excusa de recollir informació sobre Shakespeare, ja que visita Daniel i Furnivall¹³⁹, o fins i tot aprofitant un dels seus viatges de negocis (cosa que sembla més improbable)—, i s'encarrega de

¹³⁸ Josep Pijoan i Soteras (Barcelona 1879— Lausana 1963) Historiador, poeta, assagista i tractadista d'art. Estudià lletres i arquitectura. El 1904 anà a Madrid, on contactà amb la Institución Libre de Enseñanza i Giner de los Ríos, el germà del qual, regidor republicà de Barcelona, obtingué el seu nomenament com a vocal de la Junta de Museus, entitat on realitzà una tasca positiva en l'endegament de la política museística iniciada pels catalanistes. Fou secretari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i inspirà moltes iniciatives culturals de Prat de la Riba, com la creació del IEC, del qual esdevingués secretari.

¹³⁹ Així, en el pròleg de *Lo rei Lear*, de 1912, Par menciona que fa tres anys va consultar Mr P. A. Daniel, membre il·lustre de la New Shakespeare Society, de Londres, i l'eminent literat doctor F. Furnivall (PAR: 1912, XI).

En la mateixa publicació, dedica una mena de panegíric al segon, mort el juliol de 1910, en què afirma: "Era aquest gran filolec, un prototipus de la sana y robusta energia de la raça anglesa. Intelectualment sa activitat fou extraordinaria: pera l'estudi y discussió de la literatura anglesa antiga fundà, a més de l'importantíssima «Societat dels primitius textos anglesos», les dedicades exclusivament a Shakespeare (Nova Associació Shakesperiana), a «Chaucer», «Wycliff», «Shelley» y entre los poetes moderns «Browning». Fou un dels directors del valuosíssim Diccionari d'Oxford. De temperament batallador y inquiet, col·laborà activament en sa juvenesa en lo moviment socialista mistic que Ruskin esvetllà. Corporalment sa energia fou aital, qu'a l'edat de vuitanta-cinc anys, pocs mesos abans de morir, commemorà son cap-d'any remant vint kilometres. Tostemps fou aficionadíssim a aital deport.

Jo sempre recordaré la benevola rebuda y afeble que'm donà en la visita shakesperiana que li feu ara fa tres anys. Embolcallat en folgada bata verda, de la qual se destacava sa testa molt bruna ab lloncs cabells y barba blanquíssims, ab un esguart viu y guspirejant, y una captinença noble y ardida, sa presència'm sobrà encontinent com nos esdevé ab tots los homes veritablement superiors" (PAR: 1912, 60, nota I).

Par també es refereix a Furnivall en l'àmbit lingüístic: "Furnivall, qui modificà l'ortografia moderna de la llengua anglesa (ab ben poca reeixida però), creya que *Shakespeare* devia escriure-s *Shakspere*, y

fer unes gestions que li han encomanat, bàsicament la de posar en relació les institucions britàniques amb l'Institut, promovent l'intercanvi de publicacions. Les cartes són per donar compte del resultat d'aquestes activitats.

En la primera carta (19/08/09), enviada des del DeKeyser's Royal Hotel de la capital (JULIÀ: 1986a, 241), Par explica que s'ha relacionat amb les institucions més importants londinenques: el British Museum, la Society of Antiquaries, la British Academy i la Philological Society. En el cas de la primera, "no publiquen res que a nosaltres nos pugui interessar. Quedem en que nos comprarà totes les obres que publiqui l'Institut". Quant a la segona, tot i que no tenen junta fins al novembre, Par és rebut pel secretari i queden d'acord que el IEC els trametra les publicacions de caràcter arqueològic, mentre que la Society remetrà "cada any dos volúms, un de *proceedings* y un altre de *fondo arqueologic*". Pel que fa a les altres dos, no ha pogut fer gaire feina, perquè no hi havia els responsables, però deixa dos volums de l'Institut al secretari del University College, on la Philological Society celebra les reunions, el qual assegura que "no hi ha dupte que la Philological Society nos remetrà totes ses publicacions". No accedeix, en canvi, a cedir cap volum al College: "Lo Secretari de l'University College me festejava nostres publicacions pera dita Universitat mes com ells no publiquen res he procurat escabullirme".

Finalment, a pesar que es queixa de "lo amohinós que resulta l'anar recorrent aquestes corporacions", es mostra satisfet de col·laborar amb "la primera Associació Científica de nostra terra" en la tasca que li encomanaren, i recomana "sobretot l'exactitut ab aquestes Societats angleses".

El segon document epistolar (JULIÀ: 1986a, 242) és una targeta postal datada el 29 d'agost a Oban (Escòcia), en què demana que se li respongui a un domicili particular de Liverpool. En aquest cas, reprèn el tema de les publicacions destinades a la Philological, la qual, segons Furnivall —l'interlocutor de Par, que no era a Londres quan el lingüista hi va anar—, "no té Biblioteca y en consecuencia no tenen establert lo canvi de

pronunciar-se a la faïçó llatina, *Xàcspér*. No puc acceptar l'opinió de tan eminent filolec, vers la qual no'm sé estar de creure-l empès per sa deria reformatoria" (PAR: 1912, 3, nota I).

publicacions ab cap altra Societat". Així doncs, finalment Furnivall cedeix les obres al University College, i Par pregunta què ha de fer al respecte. També recomana un llibreter de Londres que convé a l'Institut perquè "està en relació ab totes les societats principals", i demana instruccions sobre si hi ha de parlar del IEC, quan, per coses seues, vagi a Londres a veure'l¹⁴⁰.

En la tercera carta, enviada el 3 de setembre de 1909 des de l'Alexandra Hotel d'Inverness (JULIÀ: 1986a, 243), Par explica que, després d'una estada a Edimburg, ha establert contacte amb Mr. Andrew Mackintosh, "un individu de la Junta" de la Gaelic Society of Inverness, "la Societat gaèlica mes seriosa y que mes ha contribuït al estudi de l'idioma", i que han arribat a l'acord, en principi, d'intercanviar-se anualment l'anuari del IEC i els *proceedings* de la societat, sempre que Pijoan escrigui al secretari de l'entitat per fer-li-ho saber, ja que, quan Par la visita, el secretari és fora ciutat. El lingüista afegeix: "No crec necessari mes: si quan nos trametin llur publicació VV. judiquen qu'es tan important (jo no ho crec emperò) que val la pena de trametre-h-i nostres publicacions literaries, sempre serém a temps a ferho".

I acaba la carta agraint una lletra de Jordi Rubió que "servirà per l'embull de la Philological Society", tema al qual s'ha referit en la primera carta i que, pel que es veu, encara no s'ha resolt.

L'última carta a Pijoan (21/09/10909) ja està escrita des de Barcelona (JULIÀ: 1986a, 244). Par hi explica les últimes gestions que va fer a la Gran Bretanya i insisteix en el tema de la Philological Society, sobre el qual, entre altres assumptes, va parlar amb Furnivall, que desaconsellava l'intercanvi amb l'Institut, perquè els seus "no entendrán lo català, ni ell té esperances de que llurs publicacions sien de profit als llegidors del «Institut». No obstant això, queden que, d'una forma o altra, establiran l'intercanvi.

¹⁴⁰ La passió de Par per Shakespeare el duu a relacionar-se sovint, directament o indirecta, amb la capital britànica. Al final, la seua col·lecció d'obres sobre el dramaturg anglès esdevé una de les més completes. Al CMP es conserven dos memoràndums de la Libreria de Alvaro Verdaguer (Libreria Nacional y Extranjera) amb data de 2 i 10 de setembre de 1901, el segon dels quals exposa:

"Muy Sr. mio: de Londres me ofrecen las siguientes obras que es facil le interesen.

- *Collection of Shakespeare Tracts* by Collier Ireland. ·3 vols. encuad^{os} —i el preu en lliures, 4,10.

Par conta també que havia deixat "la obra d'en Puig y les Pintures Murals"¹⁴¹ a un oficial de secretaria del Royal Archeological Institute, i per acabar la carta, demana, un cop més al secretari del IEC, que "sien exactes en les relacions ab aquesta gent".

Després d'aquesta correspondència, que demostra una relació prou fluida amb l'Institut, no sabem que hi hagi més col·laboració entre Par i l'entitat. Pel sistema ortogràfic que emprà a *Vida de Shakespeare* (1916c), en què segueix, encara que sigui parcialment, les Normes del IEC (v. 4.2.5), sembla evident que en aquesta data es manté encara dins l'ortodòxia oficial. Tanmateix, la seua diferent concepció del model de llengua (v. 4.2.4), el seu desig que la política no intervingui en els afers culturals, i motius d'amistat amb Alcover, Miquel i Planas, Montoliu, Barnils i Griera —especialment 'maltractats' per la corporació—, desemboquen en un trencament amb la institució, la data del qual no podem precisar ben bé, a pesar que ens consta el suport que Par dóna a Miquel i Planas després del seu discurs "Contra la Reforma Lingüística" a l'estiu de 1918 (v. 4.2.2.2).

Malgrat, però, aquest distanciament ideològic, Par recorre a les publicacions de l'Institut, si les necessita, i continua freqüentant-ne la biblioteca, com es palesa en una carta en què demana a Montoliu "lo volum del Institut ahont son explicades les beceroles fonètiques, vull dir lo sistema de notació seguit per dita corporació", i la *Revue de Dialectologie Romane*, que "com ja us diguí precisament aquest nombre manca en la Bibliot. del Inst." (Carta de Par a Montoliu: 08/11/1924, *apud* JULIÀ: 1986b, 317).

Més tard, i en plena Dictadura de Primo de Rivera, Par informa a Montoliu, que és a Buenos Aires, que "la Mancomunitat es virtualment desfeta" i que l'Institut "passarà exclusivament a la Diputació de Barcelona". El lingüista continua comentant la situació i remarca que voldria "que separessin l'Institut de tota intervenció de la

• *Coleridge's Work on Shakespeare and other dramatic writers*. 2 vols original doth published W. Pickering 1849, scarce original edition —i el preu en lliures, 0,16.

¹⁴¹ Segurament es tracta de les obres editades per l'Institut *Les Excavacions d'Empúries: estudi de la topografia* (1908) i *L'arquitectura romànica a Catalunya* (1909-1918), totes dos de Josep Puig i

Diputació ni de cap organisme polítich: que li donguessin una subvenció y nomenessin un patronat de persones imparcials y excludivament científiques". D'aquest tema, afegeix, en vol parlar amb Marfà, "qui es ara lo President" i de qui és amic personal, però tem que no deixaran que la institució sigui independent políticament. De tota manera, conclou que farà tot el que pugui per influir-lo (Carta de Par a Montoliu: 22/05/1925, *apud* JULIÀ: 1986b, 322).

Posteriorment, en el discurs de recepció de Montoliu a la RABLB, Par lloa la humilitat de l'Institut, que envia tres pensionats a Halle entre 1908 i 1911 perquè estudiïn lingüística romànica amb els professors Schädel i Suchier, i a la tornada obre amb el seu concurs les Oficines Lexicogràfiques dependents de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans: "Poques empreses de nostra terra són estat plantejades ab tant seny com aquesta ilustre corporació: lo fet de regonèxer que no teníem filòlechs y que calia trametre jovens ab preparació adequada pera qu'acquirisin una formació científica ab los mellors professors avuy existents, mereix l'acquiescencia incondicional; conèxerse humilment un mateix es un bon principi constructiu" (PAR: 1927, 43-44). Tanmateix, després critica que es desaprofiti el talent d'aquests filòlegs perquè l'interès de l'Institut era un altre: "lo ceptre filològich era en altres mans y pera altres destins" (PAR: 1927, 44).

Finalment, trobem un altre comentari de Par i Miquel i Planas en l'edició conjunta del *Curial*, en què, malgrat la seua postura antinormista no solament es refereixen a l'Institut com "la dita docta corporació", sinó que també lloen la tasca dels seus representants: "y es axò lo que han fet ab lloable discreció'ls redactors en qui l'Institut delegà aytal delicat comès" (PAR: 1932a, XII, nota 2).

2.3.4. Associació Wagneriana

Aquesta entitat, amb seu al carrer Canuda, núm. 31, és fundada l'any 1901 per un grup de joves intel·lectuals encapçalats per Joaquim Pena —que n'és el primer president,

juntament amb Salvador Vilaregut, vicepresident; Antoni Ribera, director artístic; Rafel Moragas, secretari; Amali Prim, vicesecretari; Lluís Suñé, tresorer; Antoni Colomé, comptable; i Geroni Zanné, bibliotecari (JANÉS: 1983, 81)¹⁴²—, amb la finalitat d'estudiar i difondre l'obra de Wagner (sense excloure d'altres compositors), mitjançant conferències, publicacions i audicions. El dia 19 d'octubre es presenten i s'aproven els primers estatuts i s'elegeix la Junta Directiva, i el mes de novembre queda constituïda definitivament l'Associació i es fa el lliurament dels títols de socis.

Des de bon principi, l'Associació pretén que els drames musicals de Wagner siguin representats per artistes de la terra i en llengua catalana: "Perque es de sentit comú que's representi á Wagner en cada país en l'idioma que's parla, y més encara quan aquest idioma, com el catalá, s'adapta tan hermosament al original com pochs altres" (Estatuts AW 1902, proemi), i fomenten la formació d'artistes del país mitjançant una escola de cant i declamació en català, en la qual s'ensenya l'estil d'interpretació del drama líric. Per aquest motiu, editen reduccions per a cant i piano de les obres del compositor, traduccions dels seus llibres i obres teòriques i crítiques sobre ell i altres compositors: Mozart, Gluck, Spontini, Schumann.

Alfons Par és soci fundador de l'Associació¹⁴³, i des de 1905¹⁴⁴ fins que es mor, n'assumeix la presidència. La seua passió per Wagner és comparable a la que sent per

¹⁴² Els membres de la Junta Directiva que dona l'autora a partir de *La Publicidad* de 21 d'octubre de 1901 (ed. nit), difereixen dels que consten en els *Estatuts de la Associació Wagneriana reformats en la Junta General de 1er. de juliol del any 1902*. Barcelona: Associació Wagneriana, 1902.

La Junta Directiva, després de la reforma i tal com es veu reflectit en els Estatuts AW (1902), queda de la següent manera: Joaquim Pena, president; Geroni Zanné, vicepresident; i Salvador Vilaregut, secretari. Hi ha hagut, doncs, canvis en el nombre de membres i en l'assignació de càrrecs.

¹⁴³ Així consta als Estatuts AW (1902), on es relacionen els noms dels 251 socis fundadors, que, segons l'Article XVIII "són els que, havent ingressat avans de la Junta General d'aquest any, satisfán, per concessió existent fins llavors, la quota de 24 ptes. anyals".

¹⁴⁴ No hem trobat cap document on consti la data exacta en què Par assumeix la presidència de l'AW, excepte alguns indicis que permeten fixar-ne una data prou aproximada. En primer lloc, la seua conferència sobre "La hacienda municipal" (1924b, 1550), en la qual afirma que és el president de l'Associació des de fa 18 anys, ens va fer pensar en una data entre 1905 i 1906, perquè la conferència la va fer al febrer de 1924. En segon lloc, Pena presideix l'entitat fins a l'any 1904, i el succeeix —segons un discurs del mateix Pena pronunciat amb motiu de l'homenatge que se li ret el 5 de juny de 1913 i que recull *La Veu de Catalunya* de 7 de juny de 1913 (ed. vespre), p. 3-4—, Vicens Deu i Pausat, el qual ocupa el càrrec durant poc temps, perquè, posteriorment, hem trobat un "Programa per a posar en circulació partitures completes pera cant i piano, amb lletra catalana, dels drames lírics de R. WAGNER", signat pel president Alfons Par i pel secretari, Fortiá Vilaseca, amb data 18 d'octubre de 1905 (Capsa de

Shakespeare, de tal manera que, en una de les seues cartes, excusa la seua assistència a una sessió de la RABLB el dia 24 de gener de 1935, a causa de la representació de *Els Mestres Cantaires de Nuremberg* al Liceu (RABLB: 24/01/35), òpera que havia estat estrenada a Barcelona l'any 1905, i que ressenya el *Diario de Barcelona*: "El jueves se anuncia otro de los grandes acontecimientos, la primera representación de «Los maestros cantores de Nuremberg»"¹⁴⁵.

L'etapa de Par com a president marca el màxim apogeu de l'AW. Per conèixer la tasca de difusió del compositor alemany duta a terme per la Wagneriana cal remetre's a l'interessant estudi de JANÉS (1983), en el qual ressegueix les activitats que es van fer durant l'època que ens ocupa, i mostra la significació que per a la ciutat de Barcelona i per als afeccionats a la música va tindre la coneixença de l'obra de Wagner. En el nostre treball només destacarem alguns dels moments més importants que tenen com a protagonista el gramàtic barceloní, ja que el nostre objectiu és centrar-nos en la seua obra lingüística, però sense oblidar els aspectes generals que embolcallen l'autor i l'obra.

Par, com a membre de l'AW, duu a terme una intensa activitat. D'una banda, com a soci fundador és possible que assistís a les primeres reunions a Els Quatre Gats, on tingué lloc la primera Junta General i s'aprovaren els Estatuts.

D'altra banda, com a fidel seguidor de la música de Wagner, assisteix a concerts organitzats per l'Associació, però també als que es fan al Liceu o a altres teatres de la ciutat. Fins i tot, Janés (1983: 271) ens explica que a casa seua es féu una representació del primer acte i del final del tercer de *La Walkiria*, en què els intèrprets eren amics de la casa i parents, i afegeix que gran part d'aquestes escenes es cantaren en català. També indica que el mateix cercle d'amistats representà en català el tercer acte de *Tannhäuser* a la Sala Aeolian.

l'AW dipositada a l'AHC). Ignorem el motiu per què l'antecessor de Par ocupa durant tan poc temps la presidència de l'entitat.

¹⁴⁵ *Diario de Barcelona*, 20 de gener de 1905. El mateix diari anuncia una representació de *Lohengrin* per al dimarts 22.

Finalment, pren part activa en la reforma dels Estatuts, que es duu a terme el 2 de juliol de 1906, a partir de la qual els socis de l'entitat deixen de reunir-se ordinàriament per a la celebració de conferències i audicions musicals i participa en la nova tasca ingent que es proposa la Wagneriana: la publicació en llengua catalana de les partitures completes per a cant i piano de les obres de Wagner (Estatuts AW: 1906). En aquest sentit, explica als socis que l'Associació ha arribat a un acord amb l'editorial de Leipzig Breitkopf & Haertel per editar *Lohengrin*, i els anima a subscriure-s'hi en un escrit encès a favor de la interpretació de Wagner en català:

"a tots els que vegin en el LOHENGRIN una dèu de jovenívola inspiració del qui esdevingué prompte un dels grans mestres de la música; an els qui compreguin el grau de cultura que representaria pera Catalunya son expandiment i assimilació en nostra parla; i an els qui endevinin la força que pera nosaltres constitueix el tenir una obra tant coneguda a punt d'esser cantada precisament en català; a tots ells ens adrecem, refiats de llur cooperació personal. Perquè és que, aquesta obra, además de musical, és verament catalana: aposta pera esser cantada en una de les llengües usuals aquí, ¿qui dubta que, insensiblement, en ella la cantaran fins els qui en altra llengua parlen i pensen? ¡Quina victoria tant natural la de que sigui en català com s'ensenyi aquí, a tothom, a cantar Wagner! ¡Quina esperança, que sigui també en nostra llengua com prompte s facin escoltar sos drames lírics!"¹⁴⁶

També com a president, Par participa en tot un seguit d'actes protocolaris i socials no musicals i n'assumeix la responsabilitat de l'organització. Entre aquestes activitats diverses podem destacar el lliurament a Siegfried Wagner, fill del compositor —que dirigeix dos concerts a Barcelona l'any 1907 convidat per l'Asociación Musical—, d'una palma de metall perquè la col·loqui sobre la tomba del seu pare; o el lliurament d'una cinta per a la senyera de l'Orfeó Català, el 1912, en el marc d'un homenatge al cor per haver interpretat la *Missa en si menor* de Bach:

¹⁴⁶ Targeta de subscripció a la partitura catalana de *Lohengrin*. Capsa de programes de l'AW. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat.

"Particularment volgué l'Associació Wagneriana rendir el seu tribut d'admiració a l'ORFEÓ CATALÀ amb motiu de l'homenatge que acabem de ressenyar, oferint a la nostra senyera una corbata de moiré blanc, en la qual, artísticament pintada i policromada, hi ha la següent llegenda, en gòtic català: L'Associació Wagneriana a l'Orfeó Català en remembrança de la Missa de Bach-1911.

Per fer-ne entrega, el dia 14 de març, la Junta Directiva de l'AW, representada pel seu president D. Ildefons Par i per D. Fortià Vilaseca, D. Francesch Uriach i D. Joaquim Pena, va visitar l'Orfeó Català, essent rebuda per la d'aquest, que's reuní a l'efecte en ple, amb son president, D. Francesch Matheu."¹⁴⁷

O, fins i tot, l'assistència al banquet d'homenatge a Joaquim Pena, que s'esdevingué el 5 de juny de 1913, en què es volgué agrair la tasca educativa i difusora del primer president de l'Associació, en el marc del Festival Wagnerià dut a terme amb motiu del centenari del naixement del compositor. Aquest Festival va constar de sis concerts entre els mesos de maig i juny del mateix any, que es feren al Palau de la Música i tingueren molt d'èxit¹⁴⁸. L'AW rebé nombroses felicitacions tant per l'organització com perquè constituïren un extraordinari resum de l'obra de Wagner.

Sens dubte, Par fou un dels qui ompliren el Palau i, en tant que president, participa en els actes commemoratius entre els quals hem anotat aquest homenatge a Pena, i un sopar al pati del Palau en agraïment a l'Orfeó Català, que s'havia encarregat de la part coral en el Festival. A tots els coristes se'ls lliura una medalla commemorativa amb l'efigie de Wagner i la data del Festival, la qual es posa a la venda en les seues tres modalitats: or, plata i bronze.

Sota la presidència de Par, Barcelona és la primera ciutat del món on s'estrena *Parsifal* l'1 de gener de 1914, un cop que la família Wagner va permetre que l'obra sortís de Bayreuth. L'empresa del Liceu n'encarrega la preparació a l'AW, però com que la Junta de propietaris del Liceu no accepta les condicions de la Wagneriana, aquesta es retira.

¹⁴⁷ *Revista Musical Catalana*, 1912, volum IX, Barcelona, p. 72-73.

¹⁴⁸ Els programes originals dels concerts es poden consultar a les capses de l'AW que es guarden a la Sala de Reserva de la BC o a l'AHC.

És una estrena polèmica i el dia 6 de gener Pena donà una conferència en el si de l'Associació per definir la posició de la Wagneriana.

Des de l'estrena de *Parsifal* fins a la Guerra Civil, l'AW limita la seua activitat ja que només queden per estrenar a Barcelona les obres de joventut del compositor alemany. El 1933, l'Associació de Música de Càmera ret homenatge a l'entitat i, en el descans d'un concert dedicat a Wagner, li ofereix una llosa de marbre de l'escultor Josep Granyer, que queda fixa a la sala de descans del Palau de la Música.

Com a representant de l'Associació, Par actua de mitjancer amb la RABLB quan aquesta s'interessa en l'administració de les obres de la Wagneriana, l'any 1935¹⁴⁹. A més, es lamenta que estan molt adormits per culpa de Pena i que ell mateix s'haurà d'ocupar de publicar els escrits teòrics de Wagner (Carta a Montoliu: 22/05/1925, *apud* JULIÀ: 1986b, 323). Justament, aquesta gestió incansable del president mereix les paraules de lloança que, en un to poètic, pronuncia Roca en el seu discurs de resposta al d'entrada a la RABLB de Par:

"Y essent President, no ho es pas nominalment, decorativament, no es dels pertanyents a la classe dels presidents abúlichs y verges d'iniciatives, obehidors automàtics de la voluntat no rasonada, sinó absurda dels presidits. Es un President efectiu, qui exercita sos drets y compleix rigorosament sos deures: bon còmit y bon conxedor de la carta de navegar y la brúxola, engrapant la barra del timó mena ab serenitat la barca social als ports cobejats, axí en temps fortunal com en bonança; y a la hora del treball, si convé, predica ab l'exemple, y sap posar el rem al escalem y manejar l'ormeig y la exarcia com lo més apte" (ROCA: 1924, 65).

De les seues conferències a l'Associació Wagneriana ja en parlarem en el capítol dedicat a Shakespeare, ja que és d'aquest autor de qui s'ocupa principalment Par. Avancem,

¹⁴⁹ Par, en una nota a Duran i Sampere, apunta: "Si's tracta de la Administració de les obres de la Wagneriana, crech que si la Academia acordava admètrela, jo obtindria la conformitat de la Wagneriana ab un 30 % descompte pera la Academia, la qual n'hauria de donar 25 % als llibreters; però caldrien garanties de que la Academia tingués algú que se n'ocupés activament en los temps en que's donen representacions de Wagner al Liceu" (RABLB: 24/01/1935).

tanmateix, que en la primera de les seues dissertacions¹⁵⁰, compara constantment el dramaturg anglès amb el músic alemany i, de fet, les característiques de Wagner que més remarca són les que, per semblança o bé per oposició, el relacionen amb Shakespeare. D'ambdós diu que "tingueren una visió justa de l'anima de l'home" (PAR: 1908a, 173).

Segons la concepció de Par, Wagner se serveix de la música, perquè únicament amb els mots no pot assolir l'harmonia interna, però, en realitat, és també un dramaturg i, en aquest sentit, equipara la seua obra a la de Shakespeare:

"Les tres obres gegantines de la poesia dramàtica són, s'ens dupte, el drama grec, el shakesperian i el wagnerian. Són tres arbres que be'n podem dir de la Vida" (PAR: 1908a, 160).

En les seues conferències, i justament per l'exercici de comparació amb l'autor anglès, Alfons Par demostra sempre estar tant o més interessat en Wagner com a autor dramàtic que com a músic, i considera que el compositor "conseguí endinzar-se més qu'en Shakespeare en l'essència de la vida, car disposava d'un element poderosíssim: la música" (PAR: 1908a, 173).

Des de la presidència de l'AW i en tant que melòman notable, Par no deixa mai de banda la tasca de difusió del compositor alemany, i així ho reconeixen en un dels actes d'homenatge que se li reten després de la seua mort:

"va contribuir amb el seu esforç personal a les campanyes que tan aferrissadament va sostenir l'Associació durant un bon nombre d'anys" (AIT:1936-37; 212).

En els seus escrits, quan es refereix a Wagner se centra bàsicament en aspectes teatrals: l'origen dels seus arguments (llegendes i tradicions), la unitat d'acció que presenta, la riquesa i perfecció de l'escenografia, el fet que posi en primer terme l'acció per damunt

¹⁵⁰ (1908a). "Shakespeare". *XXV Conferències donades a la Associació Wagneriana (1902-1906)*. Barcelona: Associació Wagneriana, p. 157-191.

dels personatges, i conclou que allò que el separa de l'escriptor anglès és el ropatge artístic que embolcalla la seua obra:

"En l'Obra Wagneriana l'art hi pren molta més part, lo qu'equival a dir qu'es més perfecte, si per perfecció s'enten harmonia; abans que sentida fou pensada, la raó plantà les fites del camp per on podia expandir-se'l sentiment, y de consegüent, aquest se mou no lliurement sinó sempre d'acort ab lo pensament primordial, al qual s'ajusta'l plan de l'obra. D'ací resulta una major bellesa en la forma, cuidada en tots sos detalls y qui respon exactament al fons" (PAR: 1908a, 170).

La difusió de Wagner no es palesa només a la capital del Principat. Hi ha agrupacions a tot el món que s'ocupen de l'obra del músic, d'entre les quals Par esmenta la de Buenos Aires, que, segons el seu parer, "no es pura des lo punt d'esguart Wagnerià" (Carta a Montoliu: 22/05/1925, *apud* JULIÀ: 1986b, 323).

L'Associació Wagneriana de Barcelona, "la entitat cultural que tant ha contribuït a popularisar la obra musical del mestre alemany, avuy ja completament naturalisada en nostra terra" (ROCA: 1924, 65), aconsegueix el triomf del teatre wagnerià i la modificació de les preferències del públic barceloní.

2.3.5. Ateneu Barcelonès

Aquesta entitat neix el 1872 com a resultat de la fusió de l'Ateneo Catalán (creat el 1860) amb el Centro Mercantil Barcelonés (fundat el 1869) i és l'ateneu que, fins a la Guerra Civil, tindrà una major projecció cultural i ciutadana. La seu de l'Ateneu en els seus orígens és la que tenia el Centro Mercantil, a la Rambla dels Caputxins, fins que l'any 1906 s'instal·len al carrer Canuda, número 6¹⁵¹.

La seua finalitat és:

¹⁵¹ No els és, doncs, gens difícil als germans Joan i Alfons Par, socis de l'entitat, de desplaçar-s'hi, ja que el domicili familiar és fins l'any 1921 al mateix carrer, a l'igual que l'AW (v. 2.1.1 i 2.3.4).

"... la propagació dels coneixements científics, literaris y artístics; lo desenrotllament moral del país y el foment dels interessos materials."¹⁵²

Amb la Restauració, l'Ateneu comença a tenir un pes específic en la vida cultural i política barcelonina, i l'any 1889 ja compta amb 1.300 socis i una biblioteca de 18.000 volums¹⁵³.

De l'any 1895 al 1901 té lloc la catalanització de l'Ateneu —fins aquell moment tota la vida pública es feia en castellà, i estava prohibit parlar de política, especialment, de "regionalisme"—, en un intent de revitalitzar la cultura i la política del país per part dels sectors intel·lectuals catalanistes. El curs 1895-96 s'inicia amb el famós discurs de Guimerà, que llavors era president de l'associació, el qual fa una encesa proclama a favor de la llengua catalana, i a més, per primera vegada en aquesta institució, fa el discurs en català. Els *Estatuts*, reformats el 1897, es fan ressò d'aquest nou aire d'adhesió al catalanisme:

"La llengua catalana y la castellana gaudiran de la mateixa consideració y d'iguals drets dins del «Ateneu»" (Estatuts Ateneu: 1897, Article LVIII).

Successivament, diferents personalitats del món de la política i la cultura formen part de les juntes directives de la societat¹⁵⁴: Maragall (1896, secretari; 1904, president), Massó i Torrents (1896, vicesecretari; 1897, conservador; 1908, vocal; 1909/1910, bibliotecari; 1927/1928, president), Almirall (1897, president), Prat de la Riba (1897, secretari), Casas-Carbó (1898/1899, tresorer), Puig i Cadafalch (1898/1899, bibliotecari), Picó i Campamar (1902, president)¹⁵⁵, Casades i Gramatxes (1903/1904, secretari)¹⁵⁶, Miquel i Planas (1917/1918, secretari), Fabra (1925/1926, president)...

¹⁵² *Estatuts del "Ateneu Barcelonès" reformats lo 30/6/1897*. Barcelona: R. Universitat, 4, 1897 (en català Tip. "L'Avenç", i castellà), Article I.

¹⁵³ *Història de Catalunya*, volum VI, p. 131.

¹⁵⁴ Per a una llista completa de les juntes directives de l'Ateneu cal consultar CASASSAS, J. (1986). *L'Ateneu Barcelonès. Dels seus orígens als nostres dies*. Barcelona: La Magrana, p. 231-246. Aquí m'he limitat a assenyalar alguns dels noms que per la seua implicació en el món de les lletres o de les institucions de l'època han tingut una relació directa o indirecta amb Alfons Par.

¹⁵⁵ Ramon Picó i Campamar és en aquesta època president del CEC i Par, secretari (v. 2.3.1).

Segons les dades de Casassas (1986, 239) Joan Par, germà d'Alfons, és tresorer de l'Ateneu els anys 1915 i 1916, amb Josep M. Roca com a president, el qual proposarà, anys més tard, Alfons com a acadèmic numerari de la RABLB i respondrà el seu discurs d'entrada a la corporació.

Alfons Par, amatent a qualsevol manifestació cultural del tombant de segle, es fa soci de l'Ateneu el febrer de 1904¹⁵⁷, i té el número d'ordre 486. El seu germà gran, Joan, hi havia ingressat el 1888 i té el número d'ordre 163, i el seu amic Miquel i Planas forma part de l'entitat des de 1899, amb el número d'ordre 343 (*BAB*: 1915-17, XIX-XXI).

Par participa activament en les diferents activitats que s'hi duen a terme, entre les quals destaquen les conferències sobre la vida de Shakespeare que hi pronuncia l'any 1916¹⁵⁸. Aquestes conferències apareixen després publicades al *BAB*¹⁵⁹ i ressenyades també dos cops al *Butlletí* —curiosament amb una variació en el nom de l'autor!—, una, en forma de breu ressenya: "Els dies 3, 10 y 31 [de maig], ab motiu del tercer aniversari de la mort de Shakespeare, D. Anfòs Par dissertà sobre la vida del gran dramaturg. Diverses projeccions acompanyaren aquestes notables conferències, la publicació de les quals comencem en el present número" (*BAB*: 1915-17, 260). I l'altra dins la memòria de secretaria, signada per Daniel Girona y Llagostera, a 17 de novembre de 1916:

"La Junta Directiva encomanà al soci Sr. N'Alfons Par unes conferències dessus tant interessant personalitat; y tots sabem com dit senyor en los jorns 3, 10 y 31 de Maig, devant una selecta concorrencia descapdellà son notabilissim treball sobre la *Vida de Shakespeare*, que tots podreu novament fruhir, per tal com es estat publicat en los numeros 6 y 7 del nostre BUTLLETÍ" (*BAB*: 1915-17, 316).

¹⁵⁶ Pelegrí Casades i Gramatxes substituirà Par en la secretaria de la RABLB a partir de 1927, quan Par dimiteixi per motius de salut (v. 2.3.7)

¹⁵⁷ En els arxius de l'Ateneu només consta la data d'alta; en canvi, no s'hi troba la de baixa, per la qual cosa és molt probable que Par fos soci d'aquesta entitat fins a la seua mort, l'any 1936.

¹⁵⁸ A l'*AIT* (1936-37, 212) es diu que aquesta conferència es va publicar després en un dels volums de la sèrie "Estudis" de la Institució del Teatre, i se la qualifica de "indubtablement el millor treball que s'ha fet en la nostra llengua sobre aquest tema". Es tracta del volum *Vida de Guillem Shakespeare* (1930a). Barcelona: Publicaciones del Instituto del Teatro Nacional.

També cal destacar una anècdota que enregistra Casassas (1986: 115), que demostra algun dels trets definitoris del caràcter de Par. Resulta que, a causa de la ingent quantitat de publicacions de la biblioteca de l'Ateneu i de l'augment del nombre de socis, arriba un moment que es fa difícil controlar els llibres i revistes de l'entitat, i l'any 1930 es regracia Alfons Par per haver identificat un llibre robat de l'Ateneu que ell localitza en una llibreria de vell i retorna¹⁶⁰.

Actualment la biblioteca de l'Ateneu continua guardant un nombre considerable de volums i, entre altres obres del gramàtic barceloní, s'hi pot trobar, a més del volum *Vida de Shakespeare*, editat per la Llibreria Verdager, que l'autor va donar en vida (*BAB*: 1915-17, 428), un llibre que demostra fins a quin punt Alfons Par és polifacètic i escriu sobre temes diversos. Es tracta d'un conjunt d'articles intítulat *Poblet. Recull d'escriptors pobletans en Commemoració íntima del Cinquantenari editorial del llibre Poblet*, recorts de la Conca de Barberà de *Eduard Toda Güell. 1883-1933*, en el qual es recull l'article de Par "En Toda, l'últim abat de Poblet" (1933a)¹⁶¹.

2.3.6. Institució del Teatre

Com a eminent traductor i estudiós de Shakespeare i autor de diferents estudis teatrals, Alfons Par es relaciona amb les esferes dramàtiques i la seua obra és reconeguda per les més prestigioses personalitats del món del teatre. El vincle amb la Institució del Teatre es palesa, sobretot, en dos fets: el projecte d'intervenció de Par a l'Exposició Internacional del Teatre, finalment frustrat, i l'homenatge que, després de la seua mort, li rendeix l'entitat.

Adrià Gual, director del Instituto del Teatro Nacional, nom que adopta durant la Dictadura de Primo de Rivera (1923-30) l'antiga Escola Catalana d'Art Dramàtic

¹⁵⁹ PAR, A. (1916a). *Vida de Guillem Shakespeare*. *BAB* 6 (abril-juny). Volum I (1915-1917). Barcelona: Ateneu Barcelonès, p. 225-252, i PAR, A. (1916b). *Vida de Guillem Shakespeare* (continuació). *BAB* 7 (juliol-setembre). Volum I (1915-1917). Barcelona: Ateneu Barcelonès, p. 287-307.

¹⁶⁰ Una de les aficions que apassionen Par és la recerca de publicacions antigues en les llibreries de vell, gràcies a la qual pot anar incrementant la seua col·lecció particular, sobretot la que fa referència a Shakespeare.

¹⁶¹ Barcelona: La Renaixença, p. 103-104.

fundada l'any 1913 per la Mancomunitat, promou l'Exposició Internacional del Teatre, inaugurada el 5 d'octubre, que s'inscriu en el marc de l'Exposició de Barcelona de 1929. Alfons Par havia d'exhibir-hi la biblioteca d'obres del dramaturg anglès que havia aconseguit reunir: "També primera i potsèr única dintre d'aquesta mateixa esfera és la biblioteca d'obres del famós poeta que ell va arribar a reunir, la qual és tan completa, que difícilment deu ésser superada per cap de les del mateix gènere que existeixen" (*AIT*: 1936-37, 212), però sorgeixen dificultats i, com a resultat, només pot publicar-ne el catàleg, *Contribución a la bibliografía española de Shakespeare*¹⁶², i una nova versió de la *Vida de Shakespeare* (1930a), aquest cop en castellà, ambdós llibres editats per l'entitat teatral.

A l'Anuari del curs 1936-37, la Institució del Teatre —nom que adopta l'Institut durant la República—, es proposa, per iniciativa del seu director, Joan Alavedra¹⁶³, retre homenatge a Par, "primera figura del shakespeareisme a Catalunya, traspasat en aquest curs" (*AIT*: 1936-37, 18), mitjançant la publicació d'una breu ressenya de la seua biobibliografia a l'anuari de l'entitat.

Posteriorment, el 13 d'octubre de 1938 es duu a terme una conferència a càrrec de Joaquim Pena —amic íntim i company del difunt a l'Associació Wagneriana, que tradueix el text de diverses òperes per a la Institució—, i la inauguració de l'exposició de les obres relatives a Shakespeare que havia reunit Par i que havien estat lliurades a la Institució¹⁶⁴.

¹⁶² PAR, A. (1930b). *Contribución a la bibliografía española de Shakespeare*. Barcelona: Publicaciones del Instituto del Teatro Nacional.

¹⁶³ Proclamada la República, continuà com a director Adrià Gual, fou nomenat un nou patronat (9 de juny de 1931), presidit per Ventura Gassol i integrat per P. Coromines, J. Puig i Ferrer, P. Crehuet, J. Millàs i Raurell i L. Mas. A l'abril de 1934 dimití A. Gual, i J. Alavedra fou nomenat director. Després dels fets d'octubre de 1934, Alavedra fou destituït, fins al 1936, que fou constituït de nou el patronat de 1931. Acabada la Guerra Civil, prengué el nom d'*Institut del Teatre*, i en fou pràcticament expulsat tot el personal.

¹⁶⁴ Al CMP, entre les pàgines d'un dels llibres pertanyents a la família Par Balcells, hi ha una invitació a aquesta sessió d'homenatge. El text, la distribució del qual hem respectat íntegrament exceptuant el fet que l'original està justificat a dreta i esquerra, és el següent:

2.3.7. Reial Acadèmia de Bones Lletres

El dia 3 de juny del 1700, Ignasi Dalmasas i Ros, capdavanter d'un grup de nobles i eclesiàstics amb afeccions literàries i històriques, funda a Barcelona l'Acadèmia Desconfiada o dels Desconfiats, que celebra sessions fins al 1703 i publica només *Nenias reales y lágrimas obsequiosas a la memoria del gran Carlos II*, conjunt de composicions escrites pels acadèmics, que planyen la mort del monarca.

Després de la Guerra de Successió, amb el triomf de Felip V, la corporació deixa d'existir a causa de la seua fidelitat a la casa d'Habsburg i no reprèn les tasques acadèmiques fins a l'any 1729, sota el nom d'Acadèmia de Bones Lletres, per iniciativa de Bernat Antoni de Boixadors, comte de Peralada. La finalitat de la nova Acadèmia és l'estudi de la història de Catalunya i la instrucció de la joventut, ja que Barcelona s'havia quedat sense cap institució d'ensenyament superior a causa del trasllat de la Universitat a Cervera després de 1714.

A mitjan segle XVIII l'Acadèmia aconsegueix una major i més eficaç activitat amb la publicació del primer volum de *Memorias* —obra precursora d'una extensa història de Catalunya que finalment no es duu a terme—, i amb el projecte de confecció d'un diccionari de la llengua catalana.

L'ocupació francesa de Barcelona (1807-1814) obliga a la suspensió dels treballs de l'Acadèmia. Tanmateix, les tasques de redreçament culminen l'any 1833, data en què es reorganitza a iniciativa de l'Ajuntament i sota la presidència de Bofarull, i assoleix una

LA DIRECCIÓ DE LA INSTITUCIÓ DEL TEATRE ES COMPLAU
A INVITAR-VOS A LA SESSIÓ QUE PER A HONORAR LA
MEMÒRIA D'ALFONS PAR TINDRÀ LLOC EL VINENT DIJOURS,
DIA 13, A LES CINQ DE LA TARDA

EN AQUEST ACTE JOAQUIM PENA DISSERTARÀ SOBRE EL TEMA:
ALFONS PAR. LA SEVA PERSONALITAT I LA SEVA OBRA

DESPRÉS DE LA CONFERÈNCIA SERÀ INAUGURADA UNA EXPO-
SICIÓ DE LA COL·LECCIÓ D'OBRES RELATIVES A SHAKESPEARE
QUE HAVIA REUNIT L'IL·LUSTRE TRACTADISTA

BARCELONA, OCTUBRE DEL 1938

època de prosperitat dedicada a crear càtedres de diverses disciplines de lletres i a salvar monuments artístics que les lleis desamortitzadores havien deixat sense protecció.

La Renaixença està vinculada a la vida de l'Acadèmia ja que molts dels seus membres són figures importants del moviment renaixentista: Rubió i Ors, Balmes, Milà i Fontanals, Bofarull, Aribau, Piferrer. La corporació col·labora en la tasca de regularització de la llengua amb les normes ortogràfiques de Balari i Jovany, seguides per l'Acadèmia fins al 1931¹⁶⁵.

Aquesta institució ha editat diversos treballs, unes *Memorias* i un butlletí publicat anualment des de 1901, que apareix en un principi en castellà, però que també admet col·laboracions en català. Consta d'un nombre limitat d'acadèmics numeraris (36), que han de residir a Catalunya, i d'un nombre indefinit d'acadèmics corresponents.

El 10 d'abril de 1924 els acadèmics Josep M. Roca, Ramon Miquel i Planas i Ernest Moliné i Brasés proposen Alfons Par com a acadèmic numerari per cobrir la plaça vacant per la mort de Joaquim Riera i Bertran. Seguint el reglament que marca la corporació, el 27 de maig Josep Pin i Soler, Mn. Jaume Barrera i Josep Rafel Carreras i Bulbena certifiquen que reuneix les condicions exigides i, finalment el 10 de juny, s'aprova per unanimitat l'ingrés de Par, amb el número de medalla 24, i es remet a Par¹⁶⁶.

A la RABLB es conserva una carta manuscrita en què Par agraeix al president, Carreras i Candi, el nomenament i afegeix que no n'és digne:

"Iltre. Sr.: sols agraïment envers V.S. y exa Academia puch expressar en resposta a vostra comunicacio donantme compte d'esser estat designat unanimitament membre de la mateixa. M'honora tant més quant no ho meresch; m'apresso, però, a afegir que farè tot quant pugui en lo compliment de mos deures y enaltiment de la Corporació" (RABLB: sense data).

¹⁶⁵ Sobre la data en què la RABLB adopta les Normes del IEC, v. 4.2.3.

¹⁶⁶ El nomenament es conserva a la RABLB.

El 30 de novembre se celebra la solemne sessió de recepció del nou acadèmic electe, que llegeix per discurs d'entrada *Notes lingüístiques y d'estil sobre les inscripcions y cartes de Catalunya anteriors al s. XIV*¹⁶⁷, obra a què ens referim en l'apartat 'Altres escrits lingüístics' (v. 4.5.1).

El dia 2 de desembre el nou acadèmic és elegit secretari de la corporació i, com a tal, s'ocupa d'escriure les memòries dels cursos 1924-25 i 1925-26. De seguida que accepta el càrrec, presenta un projecte per tal que l'Acadèmia aprovi "l'empleu d'Oficial de Secretaria ab lo sou mensual de pts. 150", que treballi a la seu social de la corporació dues hores diàries de dilluns a divendres. La creació d'aquest lloc de treball està justificada, segons Par, per l'acumulació de funcions administratives que impedeixen que els acadèmics puguin concentrar els seus esforços en tasques purament literàries i històriques com és llur deure, "per quant lo fet de no haverhi una persona permanent y ab obligacions definides se traduheix en minva d'activitat y energia en la vida de relació, y actuació oficial, la qual exigeix darrera seu una labor mecànica y continua de preparació y vigilancia".

Les tasques que haurà de dur a terme el secretari són: redactar les convocatòries de sessions, estendre les actes de les juntes ordinàries i extraordinàries, resumir les conferències i treballs dels acadèmics, portar un registre general de les activitats dels acadèmics, despatxar la correspondència, formar el catàleg de llibres i manuscrits de la biblioteca, establir intercanvis del butlletí de l'Acadèmia amb corporacions similars, vetllar pel cobrament de les subvencions, col·laborar amb el tresorer a portar l'estat de comptes, redactar la secció oficial del *Butlletí* i, molt important, unificar "la ortografia de tots los treballs qui s'hi publiquin de conformitat ab la ortografia de la Academia" (RABLB: 12/02/1925).

¹⁶⁷ PAR, A. (1924a). "Notes lingüístiques y d'estil sobre les inscripcions y cartes de Catalunya anteriors al segle XIV", dins *Discursos llegits en la "Real Academia de Buenas Letras" de Barcelona en la solemnia recepció pública de D. Anfòs Par y Tusquets el dia 30 de novembre de 1924*. Barcelona: Imp. de la Casa de Caritat.

El 22 de maig, Par escriu una carta a Montoliu, que és a Buenos Aires, on li explica que s'ha acceptat la proposta i especifica que la Junta de Govern està d'acord que la plaça l'ha d'ocupar ell quan torni de l'Argentina:

"personalment vaig requerir En Carreras, en Molinè y Brasès, en Giranel (qui ab en Miquel y jo formem la Junta de Govern) a que'm diguessin si tenien cap dificultat a que V. fos nomenat al retornar de la Argentina [...] Tots us van acceptar, sempre naturalment ab les condicions precises que no pertanguessiu alhora al Institut y que de bon cor adoptessiu pera'ls treballs dins la Academia sa ortografia, qu'es la tradicional" (Carta a Montoliu: 22/05/1925, *apud* JULIÀ: 1986b, 322)¹⁶⁸.

Par, com a secretari, a més de dur a terme les tasques típiques del seu càrrec, i de ressenyar els treballs dels acadèmics, s'encarrega de mantenir relacions amb els membres corresponents de l'Acadèmia o amb altres institucions. Concretament, es conserva una carta de l'11 de març de 1925, escrita per Francesc Mestre i Noé, cronista de Tortosa i membre corresponent de l'Acadèmia des de 1903, en què demana a Par que la conferència que havia de donar el dia 17 li sigui ajornada. Es tracta d'un resum de la biografia que fa sobre el seu parent Jaume Tió i Noé (1816-1844), que, més tard, publicarà completa la Biblioteca Balmes, ja que Jaume Tió és un dels precedents essencials de la Renaixença i contemporani de Balmes. Al *BRABLB* consta que, finalment, Francesc Mestre llegeix el seu treball el dia 26 de maig.

També, com a secretari, rep dues cartes de Jesús Ernest Martínez i Ferrando, historiador destinat des del 1920 a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. La primera, datada el 23 de juliol de 1925, és per sol·licitar la possibilitat de recollir el Premi Patxot¹⁶⁹ abans del propinent curs acadèmic, en nom de la Srta. Ulla Deihei, de Munic. La segona, del 31 de juliol, és per agrair-li la col·laboració en aquest afer.

¹⁶⁸ Montoliu ja confiava que la hi oferirien segons es dedueix de la carta que envia a Miquel i Planas el 27 d'abril de 1925 (v. 2.1.3.4).

¹⁶⁹ La *RABLB* convoca des de 1920 els premis Ferran Patxot i Ferrer per a estudis històrics, polítics i socials.

El segon trimestre de 1927, Par dimiteix com a secretari per motius de salut (*BRABL* XIII, 144). El substitueix Pelegrí Casades i Gramatxes, que serà reelegit el 19 d'octubre, quan hi hagi eleccions per al següent trienni (*BRABLB* XIII, 239). En aquestes eleccions, Miquel i Planas és escollit tresorer.

El 29 d'octubre de 1930 hi ha noves eleccions per al trienni 1930-33 i Par surt designat conservador del museu. Els altres càrrecs són ocupats per Carreras i Candi, president, Miquel i Planas, tresorer, Casades i Gramatxes, secretari, i Viada i Lluch, bibliotecari (*BRABLB* XIV-XV, 390).

La vida de l'Acadèmia sofrirà, però, una reorganització a causa de l'adveniment de la República, a partir del 14 d'abril de 1931, i de la creació de la Generalitat. El 22 d'octubre del mateix any s'elegeix una nova Junta Directiva sota la presidència d'Eduard Toda, per tal que la Corporació bategui al mateix temps que la resta de la vida cultural catalana, sense quedar-se com una entitat anacrònica i buida de continguts (*BRABLB* XVI, 314).

D'aquesta etapa cal destacar-ne la inauguració del curs 1933-34, el dia 21 d'octubre, a Poblet, i la reestructuració profunda que es produeix en el si de l'Acadèmia, durant el passat quadrienni, gràcies a la qual s'adopten quatre resolucions:

- la fi de la lluita per l'ortografia, amb l'acceptació de les Normes del IEC;
- la cessió dels objectes del Museu de Santa Àgata a la Junta de Museus de Barcelona;
- l'edició de l'inventari i índex de les publicacions de l'Acadèmia, recollides en el volum XV del *Butlletí*;
- la normalització econòmica mitjançant la inclusió de la institució en els pressupostos de la Generalitat (*BRABLB* XVI, 315-316).

Tanmateix, la contribució més important de Par a l'Acadèmia és el conjunt dels seus treballs, d'entre els quals exposem i comentem els que consten al *Butlletí*, en l'apartat de 'Altres escrits lingüístics' (4.5) o 'Altres escrits sobre teatre' (5.3). Tot seguit, ressenyem l'apartat de la tesi en què en parlem:

30/11/1924 - Discurs d'entrada a l'Acadèmia: *Notes lingüístiques y d'estil sobre les inscripcions y cartes de Catalunya anteriors al segle XIV* (v. 4.5.1).

1925-1926 - "L'ortografia del *Diccionari Català-Valencià-Balear*" (*BRABLB* XII-XIII, 423-425) (v. 4.5.3).

16/02/1927 - *Estilística Catalana*. Només s'esmenta, però no apareix publicat al butlletí (*BRABLB* XII, 534). Més tard, s'ocuparà del mateix tema a l'*AOR*¹⁷⁰, amb el títol "Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans" (v. 4.5.11).

14/12/1927 - *Curial y Guelfa* (*BRABLB* XIII, 238), que és un preludi de l'estudi que, amb el mateix títol, publica a la Biblioteca Balmes, l'any 1928 (v. 4.5.8).

09/05/1929 - *Representacions teatrals barcelonines en 1729*. L'1 d'abril de 1929 se celebra el segon centenari de l'Acadèmia. Amb aquest motiu, el 9 de maig es llegeixen treballs que fan referència a alguna qüestió historicoliterària del primer any de funcionament de la Institució (v. 5.3.1).

Els treballs que vénen a continuació els considerem inèdits i per aquest motiu els estudiem en l'apartat corresponent (4.7.12) i aquí només els enumerem:

20/06/1928 - Treballs al·lusius a Moratín de Carreras i Candi, Par i Miquel i Planas presenten treballs al·lusius al cèlebre dramaturg (*BRABLB* XIII, 319).

24/10/1928 - Primeras representaciones shakesperianas a Barcelona (*BRABLB* XIII, 396).

Febrer/Març 1930 - *Los traductores de Shakespeare, miembros de la RABLB: Juicio crítico de una traducción catalana de un cuadro de Shakespeare de Celestino Barallat* (*BRABLB* XIV, 208), *Juicio crítico sobre la traducción catalana de Hamlet por Masriera* (*BRABLB* XIV, 313), i una altra de la qual desconeixem el títol.

1932 - *Orígens del Romanticisme a Catalunya* (*BRABLB* XVI, 304).

¹⁷⁰ PAR, A. (1931a). *AOR* IV, 171-187.

1933 - *Contribució a l'Epistolari de Pau Piferrer i Fabregas*. En un dels butlletins surten les cartes (BRABLB XVI, 145-244), i en un altre la crònica del fet (BRABLB XVI, 305).

1935 - *Nous esclariments de l'origen de l'òpera a Barcelona* (BRABLB XVI, 306).

1936 - *Dues lletres de Jacint Verdaguer a Marià Aguiló* (BRABLB XVI, 307).

Com a membre de la Corporació, Alfons Par participa en actes de caràcter no estrictament literari com és el cas de la visita que fa, juntament amb els altres acadèmics, al bisbe coadjuntor de Barcelona i acadèmic corresponent a Lleida, Dr. Miralles i Sbert¹⁷¹, l'últim trimestre de 1925. O en un dinar "de compañerismo" de tots els acadèmics el 9 de maig de 1929 (BRABLB XIV, 177). També la Junta protagonitza un acte protocolari que té un dels germans de Par com a amfitrió:

"El completo arreglo y adecuada instalación del Archivo de Protocolos del Colegio de Notarios de Cataluña en el edificio adquirido al intento motivó una visita de la Junta de Gobierno de la Academia, a invitación del señor Decano don Antonio Par, a quien en gran parte es debida tan laudable y meritoria obra, habiéndose felicitado a dicho señor por el éxito de sus esfuerzos" (BRABLB XIV, 391).

Així mateix, forma part del jurat encarregat de concedir el premi instituït per Enric Pérez Capdevila al millor *Diccionari de Barbarismes*. Els altres dos membres del jurat són Mn. Jaume Barrera i Viada i Lluch, i el jurat dóna a conèixer el resultat el 3 d'octubre de 1929. En el document en què expliquen la seua decisió¹⁷² trobem un altre apunt lingüístic, gràcies al qual coneixem quina és la definició de 'barbarisme', segons els encarregats de concedir el premi: "Para nosotros, pues, sólo son barbarismos las voces procedentes de lenguas extrañas, *mientras no logren carta de naturaleza en la*

¹⁷¹ Josep Miralles i Sbert (Palma de Mallorca 1860 — 1947) Eclesiàstic i historiador. Ordenat sacerdot el 1884, es llicencià en teologia i dret canònic, a València, i es doctorà en filosofia i lletres, a Madrid. El 1896 fou nomenat canonge arxiver de la seu de Mallorca, i el 1914, bisbe de Lleida. Durant la guerra es decantà pel bàndol franquista, però sempre defensà l'ús del català a l'església.

lengua propia; si ésta, entiéndase bien, la lengua del pueblo sano e incontaminado, no el lenguaje artificioso de los literatos y de los centros culturales, acaba por adoptarlos, transfundiéndolos su propia sangre, cesan en tal estigma y vienen, por el contrario, a enriquecer el acerbo común" (BARRERA: 1935, 204).

Com es pot veure, no es desaprofita l'ocasió de llençar una nova invectiva contra la llengua allunyada del parlar popular, ni tampoc es perd l'oportunitat de referir-se a "los gramáticos preceptistas", els quals obliden que "son las cosas mismas las que imponen sus nombres, de manera que si el *teléfono* y *telégrafo* nos han llegado instalados por el estado, el *metro* copiado de Francia y el *foot-ball* y *tennis* de Inglaterra, el vulgo catalán, que es el que inconscientemente hace y deshace nuestra lengua, los pronunciará a la castellana, a la francesa y a la inglesa, pese a todas las normas tradicionalistas" (BARRERA: 1935, 204).

Si fan l'aclariment sobre la definició de 'barbarisme' és perquè presenten objeccions sobre algunes paraules que els autors de les dos obres presentades inclouen en els seus vocabularis. Especialment, el segon, ja que els barbarismes a què al·ludeix "no se concretan al léxico, sino que se refieren a puntos de importancia morfológica y sintáctica, campos invadidos, a nuestro juicio, erróneamente por el autor" (BARRERA: 1935, 205). En aquest sentit, retrauen, per exemple, que l'autor consideri barbarismes: 'altans', 'pilans', "que son buena demostración de que las *r* finales siempre fueron mudas en catalán"; 'aquet', 'aquets', "dialectalismos tan legítimos como *aquest*, *aquests*"; 'aucell', "que no sabemos ver que deba ser *ocell*, atendiendo a su etimología"; 'bojos' "y los plurales en *-os*"; els verbs 'capiguí', 'concebeixo', 'donguí', 'escriguí', 'percebeixo', 'plavia', 'presumeixo', 'sapiguí', 'siguí', 'vegi'¹⁷³, "que están tan naturalizados como *cabí*, *concebo*, *doní*, *escriví*, *percebo*, *plahía*, *presumo*, *sabí*, *fuí*, *víu*" (BARRERA: 1935, 205). Per aquests motius, i "por la ecuanimidad con que está redactado [el trabajo primero], por el esfuerzo de compilación que supone, tan grande o mayor que el de Careta y

¹⁷² BARRERA, Jaume, VIADA I LLUCH, Lluís Carles i PAR, Alfons (1935). "Premio de don Enrique Pérez Capdevila". *BRABLB* XIV, p. 203-206. (Citem: BARRERA: 1935, p.)

¹⁷³ Par duu aquest tema a la pràctica, ja que ell empra algunes d'aquestes formes verbals que l'autor del recull considera barbarismes, contràriament a l'opinió del Jurat (v. l'apartat *Verbs amb canvis morfològics o de conjugació* a 4.2.5.3.11).

Vidal, por estar libre de prejuicios gramaticales, y por una mayor libertad en la apreciación del barbarismo, hemos fallado a su favor este concurso" (BARRERA: 1935, 206).

Una altra de les tasques que tot acadèmic ha de dur a terme és la de respondre, mitjançant un discurs, els candidats nomenats per ocupar un lloc a la institució, el dia de la seua incorporació. A Alfons Par li encomanen la presentació de dos personatges que li són molt propers per motius diferents: Manuel de Montoliu, amic, (v. 3.3.1.1), i Joan Perpiñà i Pujol, de "professió mercantil" (v. 3.3.1.2).

Alfons Par participa activament en la majoria dels actes de l'Acadèmia: en la celebració de la Festa oficial del Llibre, el 7 d'octubre de 1929 i en l'organització de l'Exposició Internacional de Barcelona. També tradueix lletres alemanyes i angleses; col·labora en l'ampliació de la biblioteca de l'Acadèmia mitjançant el donatiu del seu llibre *Contribución a la Bibliografía Española de Shakespeare* —que no deu ser l'únic—, el primer semestre de 1930, i intervé en afers econòmics de la corporació com la subvenció per a l'entitat que, mitjançant Saracíbar, hom aconsegueix del Govern espanyol. Hi ha dos notes on es palesa la mediació de Par, davant Julio de Saracíbar, membre corresponent de l'Acadèmia a Madrid des de 1924, la gestió del qual conclou exitosament:

"Debido a las gestiones de nuestro celoso representante en Madrid, señor Saracíbar, el Estado ha concedido a la Academia una subvención de 3.000 ptas. para las atenciones literarias de nuestro instituto" (BRALB XIV, 392).

En la primera de les notes de Par, adreçada a Duran i Sampere, el lingüista planteja el tema de la possible subvenció: "Encloch una lletra d'En Saracíbar sumament interessant y que crech haurieu de contestar. Sembla que hi ha possibilitat de que 's puguin cobrar, quan los presupostos sien aprovats, pts. 3000. En Saracíbar vol dimitir lo càrrech de representant de la Academia per no estar bé ab la República. Emperò, mentres la subvenció ragi no'm sembla prudent prescindir de sos serveys" (RALB: 19/03/1932).

En la segona, adreçada ara a Carreras i Artau¹⁷⁴, també a instàncies de Saracibar, només indica quins són els passos administratius que han de fer, suposadament, per cobrar la subvenció: instància de cobrament, enviar-los les darreres publicacions de l'Acadèmia, i explicar les activitats previstes per al curs (RABLB: 03/06/1932).

La dedicació de Par a l'Acadèmia és total com ho demostra l'assiduitat amb què compareix a les sessions de la institució, "Veig qu'en la convocatòria hi ha «elecció de càrrechs»: es una llàstima, jo que no he faltat quasi a cap sessió, que no pugui ésser en aquesta" (RABLB: 27/06/1928). Les disculpes que presenta quan no hi assisteix estan sempre motivades per alguna causa major com una malaltia, "m'es impossible concórrer a la sessió d'aquest vespre de la Academia, a causa d'una catarral, mellorada pero no guarida del tot" (RABLB: 19/10/1927); o ser fora de la ciutat, "Vulgui'm excusar la assistència mes a la hora de Junta seré fora de Barcelona" (RABLB: 27/06/1928), "demà dematí surto cap a Londres. Seré uns quinze dies fora. Dispensi'm a En Bassegoda y companys" (RABLB: 30/10/1935).

Després del sotrac de la Guerra Civil¹⁷⁵, que comporta la clausura de les sessions de l'Acadèmia —l'última s'havia dut a terme el 5 de juliol de 1936—, les sessions de la corporació es reinicien el 16 de març de 1939. Casades i Gramatxes, com a acadèmic més antic, presideix la sessió, i dedica paraules d'elogi als membres que han mort durant el conflicte (Par, Casanovas, Balcells, Carreras i Candi, Rubió i Lluch...) i demana la celebració de misses en sufragi de les seues ànimes, de la qual cosa s'encarrega una comissió formada per Mn. Barrera, Miquel i Planas i Sanllehy (*BRABLB* XVII, 281). En una propera sessió, el 23 de març, la comissió proposa la setmana posterior a la "Dominica in albis" com a data per a la celebració d'una missa solemne per l'etern descans dels acadèmics difunts entre 1936 i 1939 (*BRABLB* XVII, 282).

¹⁷⁴ Joaquim Carreras i Artau (Girona 1884 — Tiana, Maresme 1968) Filòsof i historiador de la filosofia. Exercí un eficaç mestratge tant en l'ensenyament mitjà com a la Universitat de Barcelona. La seua aportació més original correspon a les recerques fetes entorn de Ramon Llull i, sobretot, d'Arnau de Vilanova, en bona part incorporades a la voluminosa obra *Historia de la filosofia española. Filosofia cristiana de los siglos XIII al XV* (1934-43), que elaborà amb el seu germà Tomàs, i en la qual féu l'exposició de les diferents escoles medievals, dels centres de cultura i dels corrents humanístics i renaixentistes.

¹⁷⁵ El 26 de gener de 1939 les tropes de Franco entren a Barcelona.

Com a homenatge als caiguts durant la Guerra, en el si de la corporació no solament s'encarreguen misses, sinó que Miquel i Planas, en sessió de 15 d'octubre de 1939 llegeix uns fragments de la seua darrera obra, *Sonata a tres tiempos*, que, com sabem, inclou un poema que duu per títol *En la mort de n'Anfòs Par (26/8/36)*, dedicat a l'amic i col·lega mort (*BRABLB XVII, 284*)¹⁷⁶.

Per cobrir la vacant de Par, es proposa, com a acadèmic de número, en sessió de 4 de maig de 1939 Antoni Griera, el qual és escollit per unanimitat el 23 de juny, vigília de sant Joan (*BRABLB XVII, 282-283*). Finalment, el 9 de febrer de 1941 se celebra sessió pública per a la recepció de l'acadèmic electe Sr. Antoni Griera, que pronuncia el discurs d'entrada "Los estudios filológicos en España", al qual respon, en nom de l'Acadèmia, Manuel de Montoliu (*BRABLB XVII, 288*).

2.3.8. Foment de Pietat Catalana

Després de l'aparició de la revista mensual per a nens *La Veu de l'Angel de la Guarda* (1909), el seu fundador, Eudald Serra¹⁷⁷, es fa responsable de *Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús*¹⁷⁸ l'any 1913, i crea aquest mateix any la Biblioteca Foment de Pietat Catalana, embrió del que més tard, l'11 de gener de 1917, es convertirà en el Foment de Pietat Catalana, entitat que es proposa la publicació de llibres piadosos i catalans.

Des de la mort, el 14 d'octubre de 1920, del seu antecessor en el càrrec, Antoni Serra Feliu, i fins a l'any 1924¹⁷⁹, Alfons Par és tresorer del Foment:

¹⁷⁶ El poema l'hem reproduït a 2.1.3.3.

¹⁷⁷ Eudald Serra i Buixó (Vilassar de Dalt, Maresme 1882 — Barcelona 1967) Eclesiàstic i escriptor. Després de cursar la carrera de dret a la Universitat de Barcelona, ingressà al seminari el 1903. Fou ordenat sacerdot el 1906. Escriví un bon nombre d'obres piadoses, algunes de les quals aconseguiren múltiples edicions i traduccions.

¹⁷⁸ Publicació fundada el 1893 per Fèlix Sardà i Salvany (Sabadell, Vallès Occidental 1844 — 1916). Eclesiàstic i apologeta, s'ordenà sacerdot el 1865. Escrigué el llibre *El liberalismo es pecado* (1884), la bel·ligerància sectària i injuriosa del qual donà pas a l'integrisme, corrent politicoreligiós que combatia el liberalisme, la innovació espiritual, la jerarquia, i les bases liberals del catalanisme polític, principalment en el moment de la Solidaritat Catalana.

¹⁷⁹ Al *Butlletí* d'abril de l'any següent ja consta un altre tresorer, Gustau Gispert, que sembla haver heretat el càrrec l'any anterior (*BFPC 1925, 5-6*).

"La Providencia ens ha deparat un nou Tresorer de immillorables condicions en la persona de don Alfons Par i Tusquets, del qual poden formar-se'n algun concepte els nostres subscriptors pels seus darrers articles sobre la Caritat publicats en *Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús*" (BFPC 1921, 7).

La fita possiblement més important que assoleix el Foment és la inauguració de la Biblioteca Balmes d'Estudis Religiosos, fundada per Ignasi Casanovas, que neix, com a base d'una futura Universitat Catòlica, el 27 d'abril de 1923, el mateix dia que el cardenal arquebisbe de Tarragona, Vidal i Barraquer, beneeix el nou Casal de Foment, situat a l'edifici número 11 del carrer Duran i Bas, que el Foment havia restaurat des de 1919, any de la seua compra. Alfons Par, juntament amb els altres membres de la directiva, acompanya el cardenal en aquest solemne acte i assisteix al cicle de conferències programat per commemorar aquest il·lustre esdeveniment (BFPC 1923, 3-5).

La majoria d'obres que edita o adquireix el Foment són de caràcter religiós: narracions bíbliques, hagiografies, estampes, historietes exemplars i obres de catequesi, de litúrgia, de mística i d'ascètica, tot i que també s'hi inclouen rondalles catalanes, lectures populars i la *Sintaxi* de Par. Això no contradiu l'esperit del Foment, si es té en compte que un dels objectius de l'associació és el de publicar llibres en llengua catalana, sempre que gaudeixin de llicència eclesiàstica:

"Totes les publicacions de l'Obra són en llengua catalana, atenent les normes de l'Església i seguint l'exemple dels Apòstols de predicar la veritat en llengua vulgar i no posar obstacles a aquest medi natural i necessari de comunicació espiritual... I així com l'Obra es desentén d'altres coses que no sien d'ordre moral o religiós, talment també cauen fora de la seva esfera d'acció i finalitat les publicacions i prèdiques que no sien en llengua catalana." (BFPC 1922, 3).

En el primer número de l'*Analecta Sacra Tarraconensia (AST)*¹⁸⁰, es ressenya l'obra de Par i es lloa el seu discurs d'entrada a l'Acadèmia de Bones Lletres: "És una fita importantíssima en la història científica de la llengua catalana, gairebé tota per fer". I també, el seu monogràfic sobre Bernat Metge:

"Hem de fer esment honorable en aquesta crònica dels treballs lingüístics publicats pel nostre tresorer N'Anfós Par. L'any 1923 la BEIHEFTE ZUR ZEITSCHRIFT FÜR ROMANISCHE PHILOGIE va publicar en un bell volum de 580 planes la seua SINTAXI..., amb portada editorial de la Biblioteca Balmes. És indubtablement l'estudi més científic que s'ha fet fins ara de la nostra sintaxi" (*AST* I, 540).

2.3.9. Oficina Romànica

Justament la manca de treballs sobre la llengua del país provoca que l'any 1926 es comenci a gestar la idea de formar una comissió que estudiï la llengua i la literatura catalanes que pugui completar els projectes que té la Biblioteca Balmes, entre els quals destaca la publicació de les obres completes de l'eclesiàstic i pensador de la Renaixença catalana que dóna nom a la Biblioteca, Jaume Balmes¹⁸¹, del qual diuen:

¹⁸⁰ Publicació eclesiàstica de la Biblioteca Balmes, iniciada el 1925 com a anuari eclesiàstic. Des de 1932 és semestral i especialitzada en el camp històric i eclesiàstic, particularment de la província tarraconense.

¹⁸¹ Jaume Lluçà Balmes i Urpià (Vic 1810 — 1848) Eclesiàstic, pensador i polític. Completà els estudis del seminari a la Universitat de Cervera, on es doctorà en teologia (1835). Fou ordenat sacerdot a Vic (1834), on ensenyà matemàtiques i s'interessà per la literatura. Però les seues preferències en el període passat a Catalunya (fins al 1844) s'orientaren envers l'apologètica —*Reflexiones sobre el celibato* (1839), *Observaciones sobre los bienes del clero* (1840), *El protestantismo comparado con el catolicismo en sus relaciones con la civilización europea* (1842-44), sovint reeditada i traduïda al francès, a l'alemany i a l'italià— i la sociologia amb llibres i articles publicats en diverses revistes. La *Conversa d'un pagès de la muntanya sobre lo papa* (1842) i una mediocre poesia patriòtica en català el lliguen menys a la Renaixença que no pas la fidelitat al català com a llengua íntima, en la qual redactà els seus tres testaments hològrafs. Balmes és el cap d'una escola apologètica catalana fundada, entre altres, per Joaquim Rubió i Ors, Tomàs Aguiló i Josep M. Quadrado. Durant un viatge a París i a Londres d'abril-desembre del 1842 copsà tota la importància de les noves ideologies socials, a les quals dedica set articles. El seu ideal social és procurar la major intel·ligència, la major moralitat i el major benestar possibles per al major nombre d'homes possible. Establert a Madrid els anys 1844-1848, per tal d'influir més directament en la política espanyola, alternà els escrits filosòfics i els polítics. La filosofia balmesiana coincideix parcialment amb la de Martí d'Eixalà i de Llorens i Barba.

"Tenim certament figures excelses; però al costat de Balmes, totes semblen petites i parcials"(BFPC 1925, 9).

L'Anuari de l'Oficina Romànica detalla el perquè de la creació d'aquest organisme, a partir de la Biblioteca Balmes:

"Una Universitat Catòlica a la nostra terra no pot ésser indiferent a l'estudi de la llengua i la literatura regional. Per això hi ha hagut acord de crear de bon principi l'Oficina Romànica, centre d'estudi, oficina d'investigació i futur seminari de formació filològica alhora, com la via més segura de venir a una facultat competent de filologia nostrada" (*AOR I*, 1).

Tanmateix, dificultats d'última hora impedeixen que es tiri endavant el projecte. Finalment, durant el maig i el juny de 1927, es fan tres reunions i s'arriba a l'acord: neix l'Oficina Romànica. En són responsables Antoni Griera, Pere Barnils, Manuel de Montoliu, Alfons Par, Ramon Miquel i Planas i Josep Calveras. Més tard s'hi incorpora Josep M. d'Oleza i, a partir de 1929, Francesc B. Moll¹⁸².

L'Oficina Romànica té tres camps d'actuació (*AOR I*, 1):

- la investigació científica de la llengua catalana, comptant-hi també les variants valenciana i balear;
- la formació de la llengua literària moderna, per la qual cosa l'Oficina es proposa contribuir "amb tot el seu lleial esforç a què la nostra llengua literària esdevingui un instrument d'expressió perfecte, adequat a totes els nobles aspiracions d'una producció literària verament artística" (*AOR I*, 2);
- la revisió crítica i la història de la literatura nostrada.

Pel que fa al primer punt, s'estudiarà "el sector purament lingüístic de l'evolució de la nostra llengua i de l'estat actual dels nostres dialectes" (*AOR I*, 1), i se seguirà en la línia

dels treballs fets durant els darrers quinze anys a les Oficines Lexicogràfiques del IEC, incloent-hi els *Estudis Fonètics*, el *Bulletí de Dialectologia Catalana*, els cinc volums del *Diccionari Aguiló*, que comprenen fins a la lletra O, i la *Biblioteca Filològica*. També es tindran en compte l'*Atlas Lingüístic de la Llengua Catalana*, començat a publicar per Griera, el *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Alcover, del qual n'han aparegut quatre fascicles, el *Diccionari Balari*, començat a publicar per la Universitat de Barcelona, i el *Diccionari dels dialectes catalans* i el *Diccionari de la llengua escrita antiga i moderna*, inèdits. Així doncs, "l'Oficina Romànica seguirà el camí obert pels treballs que acabem d'esmentar". I encara, "cal col·locar en aquest sector de treball científic realitzat en el nostre domini lingüístic la *Sintaxi Catalana* de N'Anfòs Par, feta principalment de la llengua de Bernat Metge" (AOR I, 1-2).

Pel que fa al segon punt, els membres de l'OR, conscients que es troben en un moment de "plena tasca restauradora" de la llengua literària, volen "portar les normes de la gramàtica preceptiva al grau de perfecció possible, organitzant un estudi integral i metòdic dels problemes gramaticals, amb enquestes directes sobre el parlar viu de tot el nostre domini lingüístic i amb despullaments sistemàtics dels documents antics i textos literaris". Per això, volen aprofitar els treballs sobre la gramàtica preceptiva "que s'han anat succeint tot al llarg del renaixement literari" i que tenen els seus màxims exponents en Milà i Fontanals, Balari, Nonell, Mossèn Grandia, Forteza, el P. Fullana i Fabra, "amb l'obra del qual ha fet molta via la uniformació de la llengua escrita" (AOR I, 2-3).

Finalment, pel que fa al tercer punt, procuraran l'estudi de la literatura antiga i moderna, començant per la bibliografia, i "seguint per la discussió monogràfica d'influxos, dependències i llacunes, reintegració de tresors desconeguts, publicació de textos literaris, etc." amb la intenció de preparar una història general de la literatura catalana, sense oblidar, a més, la "funció crítica de les produccions actuals" (AOR I, 3).

La qüestió ortogràfica queda de moment aparcada. Se seguiran, a nivell general, les Normes del IEC, però es deixa que els col·laboradors usin el sistema que els sigui més

¹⁸² Moll (1970: 205-206, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 56) es va integrar a la direcció de l'Oficina gràcies a la intermediació de Par, ja que Griera exigia primer que Moll es retractés d'una ressenya molt crítica que

adient (v. 4.2.3). En aquest sentit, Moll¹⁸³ suposa que la constitució del comitè directiu de l'Oficina "deixava entreveure que aquella entitat representaria una reacció enfront de la codificació del català realitzada per Pompeu Fabra" (MOLL 1970, 209-210, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 46-47), cosa que, per un costat, Iglésias (2001, 46) posa en dubte perquè Calveras tenia la intenció inicial de convidar Fabra a participar en el comitè, i per l'altre, és difícil d'acceptar partint dels bons propòsits dels directius de no combatre les Normes i de continuar les obres lingüístiques que havien nascut en el si del IEC suara esmentats. És així com, acceptant l'ortografia de l'Institut com a col·lectiu, l'OR evita "convertir-se en un altre baluard ranci a l'estil de l'Acadèmia de Bones Lletres o dels Jocs Florals" (IGLÉSIAS: 2001, 60).

Moll, a més, distribueix en dos grups els membres constituents de l'Oficina, als quals s'afegiran, més tard Oleza i Moll:

"Per un costat, els noms de Barnils, Griera i Montoliu eren els dels tres amics «estipendiats» que no havien aconseguit d'esser admesos com a membres numeraris de l'Institut; per l'altre, Alfons Par i Ramon Miquel i Planas eren els dos «resistents» antinormistes i sostenidors de l'ortografia anomenada «tradicional». L'aglutinador dels dos grupets era el P. Calveras, home eclèctic, i partidari ni adversari de les Normes" (MOLL: 1970, 209-210, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 46-47).

El nom d'Oficina Romànica no és gratuït. Es preocuparan dels estudis lingüístics en qualsevol àrea del romanisme, cosa enriquidora tant per al català com per a les altres llengües romàniques:

"no volem tancar-nos dintre dels límits geogràfics de la nostra llengua, sinó que aspirem a articular els problemes particulars d'aquesta amb els generals de tota la família romànica" (*AOR* I, 3).

Quant a la constitució de l'entitat, el comitè directiu haurà d'estar integrat per persones especialitzades en algun dels camps filològics que s'estudiaran i, com que es tracta d'una

havia publicat al *BDLC* en contra d'un treball seu.

¹⁸³ MOLL: 1970, 209-210, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 46.

institució catòlica, no podran ser-ne membres "persones d'ortodòxia dubtosa". A més, hi haurà col·laboradors, corresponsals i socis que ajudaran, amb les seues quotes, al manteniment del centre (*AOR* I, 5).

En canvi, en l'òrgan de difusió dels estudis que sorgeixen en el marc de l'OR, l'*Anuari*, s'admet la col·laboració de diferents autors només tenint en compte la seua competència, "sense esguard a mèrits o demèrits personals en altres ordres", ja que, cal "sacrificar interessos d'ordre inferior". Aquesta publicació, tot i que no assoleix plenament els seus objectius —perquè, per una banda, prioritza els estudis lingüístics per sobre dels literaris i, per l'altra, hi ha una descompensació entre els estudis dedicats a la catalanística i a la resta de llengües romàniques (IGLÉSIAS: 2001, 63)—, contribueix a pal·liar el dèficit de les obres lingüístiques d'aquell temps, preocupades bàsicament per la unificació de l'ortografia, la depuració del lèxic i la fixació de la gramàtica (*CS* 1930, 315-316, *apud* IGLÉSIAS 2001, 61-62).

Alfons Par, com a codirector, a partir de 1927, de l'Oficina Romànica, col·labora mitjançant els seus treballs a dur a terme alguns dels objectius que l'Oficina s'havia marcat. D'una banda, publica diversos estudis, sempre seguint l'ortografia tradicional —cosa que provoca el comentari d'Aramon: "és remarcable la pintoresca i personalíssima ortografia usada per l'autor"¹⁸⁴—; i d'una altra, els seus treballs figuren en les diferents bibliografies i recensions, que, signades per F. de B. Moll, J. V. o R. Aramon apareixen, com a mostra de la seua tasca continuada, en els diferents números de l'anuari.

Realment, la bibliografia de l'*AOR* pot considerar-se dilatada i bon punt de partida per a delimitar totes les publicacions o articles que, sigui quina sigui la seua extensió, des de 1927 fins a 1934 —dates d'inici i final de publicació dels anuaris—, abasten el camp filològic català. Quant als estudis, Par en publica tres:

¹⁸⁴ Nota bibliogràfica a l'estudi de Par sobre "Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans", publicada a la secció de "Revistes" dels *EUC* XVII (1932), p. 341-342, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 58.

- a) "«Curial e Guelfa», Notes lingüístiques y d'estil"¹⁸⁵. Aquest és un fragment del treball publicat amb el mateix nom, per la Biblioteca Lingüística de la Fundació Balmesiana¹⁸⁶(v. 4.5.8) i té una repercussió remarcable¹⁸⁷.
- b) *La desinència -o del indicatiu present* (PAR: 1930d). Es tracta d'un breu article, en què, després d'analitzar la pervivència d'aquesta desinència llatina en el domini de la Romània, examina quin és el seu estat dins del territori de parla catalana (v. 4.5.10).
- c) "Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans"¹⁸⁸. Aquest article és una revisió del treball que havia presentat a la RABLB, el 16 de febrer de 1927 *Estilística Catalana* (v. 4.5.11).

El 4 de desembre de 1928 (*AOR* II, 377), l'Oficina Romànica s'adhereix als homenatges projectats a Pompeu Fabra, per la seua contribució a la unificació de la llengua escrita, i a Mn. Alcover, pel seu treball en la constitució d'un diccionari general de la llengua catalana. A banda de la carta d'adhesió a l'homenatge que envia l'OR com a col·lectiu, una de les manifestacions a Mn. Alcover és la que té lloc amb la publicació d'una *Miscelánea Filològica*, aplec de treballs lingüístics i literaris d'una trentena de professors espanyols i estrangers, entre els quals es troba l'article *Shakespeare y el folklore espanyol* de Par (v. 5.1.6).

Les activitats de l'Oficina Romànica s'interrompen arran de la Guerra Civil. L'anuari de l'any 1934 és l'últim que apareix. D'aquesta manera acaba un període fecund per a l'estudi de la llengua i la literatura catalanes.

¹⁸⁵ PAR, A. (1928a). "Curial e Guelfa. Notes lingüístiques y d'estil". Barcelona: *AOR* I, p. 119-150.

¹⁸⁶ PAR, A. (1928b). Curial e Guelfa. Notes lingüístiques y d'estil. Barcelona: Biblioteca Balmes.

¹⁸⁷ Amb ocasió de la publicació d'aquest monogràfic, l'OR publica una nota per anunciar que obres com les de Par han de permetre elaborar "una bona gramàtica del parlar clàssic, de summa importància "en els moments actuals de reintegració del català literari" (*CS* 1929, 288-289, *apud* IGLÉSIAS: 2001, 68, nota 67). Vegeu també 4.6.4.

¹⁸⁸ PAR, A. (1931a). "Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans". *AOR* IV, p. 171-187.

2.3.10. Société de Linguistique Romane

Al primer número de la *Revue de Linguistique Romane* (1925)¹⁸⁹ apareix detallada la gestació de la societat i la mateixa publicació. Explica que durant els mesos de febrer i març de 1924 s'envia una carta als romanistes del món des d'Estrasburg, signada per O. Bloch i A. Terracher, amb la intenció de fundar la Société de Linguistique Romane, que presenta en l'article primer dels Estatuts la finalitat per què ha estat constituïda:

"La Société de L. R. a pour objet de grouper les personnes et établissements qui s'intéressent aux études de linguistique romane et qui désirent contribuer à leur développement" (*RLR* 1925, V).

Pretenen editar una revista, que ja és un fet, i una bibliografia anuals, exclusivament lingüístiques (no sobre història literària), i el resultat d'aquella convocatòria és l'aparició de la *Revue de Linguistique Romane*, que admet articles en espanyol, francès, italià, alemany i anglès. Els "chroniqueurs" regulars d'Espanya són Mn. Griera, pel català, i Menéndez Pidal, per l'espanyol.

L'any 1925 s'estableix una directiva provisional de la Société, formada per F. Brunot, president; M. Roques, i H. Yvon, vicepresidents; A. Terracher, secretari administratiu; i O. Bloch, tesorero, i el llistat de membres a 31 de maig de 1925 inclou un total de 118 membres —amb una quota de 50 francs anuals—, entre els quals anotem Jeanjaquet, Jud, Nyrop, Spitzer, Par i Montoliu, a banda d'entitats i biblioteques que també en són sòcies.

El 1928 s'organitza, entre el 10 i el 15 d'abril, el Premier Congrès International de Linguistes à la Haye, i entre el 28 i el 30 de maig, el Premier Congrès International de Linguistique Romane à Dijon. No sabem si Par acut a l'Haya, però, en canvi, en l'*Examen de consciència catalanista* parla de la seua assistència al Congrès de Dijon¹⁹⁰:

¹⁸⁹ París: Honoré Champion.

¹⁹⁰ Hi va assistir amb Griera, que com acabem d'esmentar, era el representant català de la Société. Segons Iglésias (2001: 75, nota 84, *apud BDC* XVIII, 1930, 104), van ser els dos únics lingüistes catalans que van participar-hi, i Griera hi parlà de "Els rapports entre els atlas lingüístics i els diccionaris de dialectes".

"En Lerch, a qui trobí en lo Congrès de Dijon, vol humanisar la Lingüística" (PAR: 1934, 12).

Després de Dijon, les successives edicions dels congressos de lingüística romànica se celebren a Suïssa, el segon (9-11 de juny de 1930); a Roma, el tercer (4-9 d'abril de 1932); i a Bordeux, el quart (28 de maig-2 de juny de 1934)¹⁹¹, però no tenim constància que Par hi participés, tot i que és molt possible. En canvi, sembla més probable que participés en el Terzo Congresso Internazionale dei Linguisti, del 19 al 26 de setembre de 1933, perquè entre els seus papers del CMP hi trobem el programa detallat que es facilitava als congressistes¹⁹².

2.3.11. Ajuntament de Barcelona

2.3.11.1. La dictadura de Primo de Rivera

En un principi, les ambigües promeses regionalistes fetes per Primo de Rivera fan que els sectors conservadors de Catalunya donin llur suport al cop d'estat que protagonitza el capità general de Catalunya el 13 de setembre de 1923¹⁹³. L'opinió pública, entre altres coses, estava cansada d'anys de terrorisme i de la ineficàcia del parlamentarisme espanyol.

Manuel Ribé, alt funcionari de l'Ajuntament de Barcelona, atribueix a la popularitat del militar i a la nefasta gestió de jutjats, tribunals superiors, governadors civils i caps de policia des que va començar la lluita entre els sindicats, la decisió del general d'aixecar-se en armes:

Després del Congrès, Grieria va iniciar un cicle de conferències per Alemanya. No ens consta, en canvi, que Par presentés cap treball al Congrès, ni que publicqués mai res a la *Revue*.

¹⁹¹ Hem assenyalat només els congressos susceptibles que Par hi pogués assistir abans dels seu decés.

¹⁹² No obstant això, no hem inclòs aquest Congrès en la taula cronològica final (6), ja que no estem segurs que Par hi assistís.

¹⁹³ No entra dins els objectius d'aquest treball l'aprofundiment en les característiques de la Dictadura. Si en fem esment, és perquè Par forma part de l'Ajuntament de Barcelona en aquest període i volem situar el moment que viu el filòleg. Ens hem limitat a resumir molt breument el capítol "Catalunya sota la Dictadura de Primo de Rivera" dins TERMES, Josep (1987). *Història de Catalunya. De la Revolució de setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)*, vol. VI. Barcelona: Edicions 62, p. 310-315.

2.3.11.2. Par, regidor de l'Ajuntament de Barcelona

Amb el cop d'estat de Primo de Rivera, la majoria d'ajuntaments elegits són destituïts i se'n nomenen d'altres d'addictes al règim militar. El dia 1 d'octubre de 1923, a les 12 h, el secretari del Govern Civil de Barcelona, senyor Junquira, reuneix a l'Ajuntament de la capital catalana els tinentes d'alcalde i regidors juntament amb alguns vocals associats —suplents dels regidors, però de tipus gremial, no polític—, que havien pogut acudir a la convocatòria que se'ls havia fet aquell mateix dia a primera hora del matí, per formar una nova corporació.

El general Losada, governador civil, llegeix el Reial decret que motiva la destitució dels consellers i és així com Alfons Par, vocal associat, es converteix, "per sort o millor per disposició providencial", com explica ell mateix (Carta a Alcover: 11/03/1924, *apud* JULIÀ: 2000, 357), en regidor de l'Ajuntament de Barcelona, juntament amb els senyors Puigmartí, Proubasta, Cera, Camps, Girons, Artigas, Capará, Mundó i altres.

El periple de Par a l'Ajuntament comença a gestar-se uns mesos abans, quan en sessió del consistori presidida per l'alcalde Ferran Fabra i Puig, marquès d'Allella, i després de fer el sorteig pel qual ha de formar-se la Junta Municipal, es procedeix a la designació dels cinquanta veïns contribuents que han de formar part de la referida Junta durant el curs econòmic 1923/1924. Par és un dels escollits¹⁹⁵. El dia 1 d'octubre Par, per la urgència de la convocatòria, no pot acudir, juntament amb altres vocals associats, a la sessió extraordinària de l'Ajuntament de les 12 hores, i la sessió es reanuda a les 19 hores, llavors ja amb la presència de tots els convocats (*BGMB*: 04/10/1923, 473). Par és nomenat tinent d'alcalde.

Pel que fa a la designació de l'alcalde, que es produeix al matí, sense que hi siguin presents tots els nous regidors, Manuel Ribé explica així els fets:

"Cuando llegué al salón se estaba buscando, entre los vocales asociados, ya concejales, al posible Alcalde, quien de acuerdo con el artículo 1.º del decreto,

¹⁹⁵ *Gasetta Municipal de Barcelona*. Any X, núm. 21, 24/05/1923, p. 253. Des del 20 de setembre de 1923 serà la *Gaceta Municipal de Barcelona* (en endavant, citem per *BGMB*: data, pàgina).

debía ser con preferencia una persona que ostentase título Universitario, o profesional.

No había de momento candidato y [...] entró en el Salón de sesiones don José Banqué Feliu, que vestía de chaqué, con motivo de venir de la solemne apertura del curso de la Universidad, en la que desempeñaba la cátedra de griego. El chaqué le produjo al general Losada una grata impresión y desde la presidencia me preguntó quién era y cómo se llamaba aquel señor. Como sea que no le conocía, después de interrogarlo discretamente, informé al General, el cual dijo al Secretario que fuera nombrado Alcalde y así fue" (RIBÉ: 1963, 118).

La inexperiència política dels futurs regidors i el fet de ser un ajuntament "de circumstàncies" expliquen la desconfiança general dels barcelonins envers els nous càrrecs —entre els quals s'inclou el mateix Ribé, que creu que hauria estat millor convocar els primers contribuents¹⁹⁶, perquè "como expertos en los problemas de la vida, especialmente los mayores contribuyentes industriales, hubiesen podido demostrar mayor capacidad y clara visión al enfocar los muchos problemas que siempre se plantean en las Corporaciones oficiales" (RIBÉ: 1963, 117)—, i algunes irregularitats que es produeixen aquell dia. Com diu Par:

"Recordando, por ejemplo, la forma en que se distribuyeron las Tenencias de Alcaldía, la misma tarde de nuestro nombramiento, demuestra nuestra dificultad el hecho de ser nombrado un señor que luego se supo no podía desempeñar el cargo por incompatibilidad, ya que tenía pendientes litigios con el Ayuntamiento" (PAR: 1924b, 1625).

De seguida es fa palès que el paper que Par exercirà a l'Ajuntament no és testimonial. El primer dia com a regidor, és a dir, l'1 d'octubre, ja presenta proposicions, juntament amb altres edils, perquè se sortegi l'ordre en què els regidors substituiran els tinents d'alcalde per absència o malaltia, perquè s'aixequi acta de la situació de l'Ajuntament anterior i

¹⁹⁶ Si s'hagués fet cas de la proposta de Ribé, l'escollit en lloc d'Alfons podria haver estat el seu germà Antoni, ja que en sessió de l'Ajuntament de 21 de març figurava en la llista definitiva dels dos-cents majors contribuents, "amb dret a l'elecció de compromissaris per a la de senadors" (BGMB: 22/03/1923).

perquè s'aprovi la formació de seccions per a la Junta Municipal. Totes s'aproven (*BGMB*: 04/10/1923, 474). A partir d'aquestes primeres proposicions, Par en presenta ininterrompudament en totes les sessions del consistori¹⁹⁷, que es duen a terme, ordinàriament, els dilluns en primera convocatòria o els dimecres en segona, a les 17 hores, en tots dos casos.

En el següent Ple, de 8 d'octubre, Par és nomenat president de la Comissió d'Hisenda (*BGMB*: 11/10/1923, 486) i, com a representant de l'Ajuntament, és delegat a la Junta de Ciències Naturals, a la Junta del Liceo Filarmónico, a la Junta de Museus, al Patronat de la Biblioteca Arús, al Patronat de la Biblioteca de Catalunya i al Comitè Mixt de l'Exposició (*BGMB*: 11/10/1923, 487).

El 10 d'octubre es fa pública la dimissió de Josep Banqué d'un càrrec les complicacions del qual no pot assimilar des del primer moment en què és escollit com a alcalde, a causa d'haver rebut anònims amenaçadors (RIBÉ: 1963, 120)¹⁹⁸, i, després del pas fugaç per l'alcaldia de Ramon M. Puigmartí, el dia 18 d'aquest mes, el ministre de Governació nomena alcalde de Barcelona un militar, el tinent general Fernando Álvarez de la Campa, amb qui Par mantindrà una bona relació amistosa i a qui dedica comentaris elogiosos en el seu discurs sobre hisenda municipal (v. 3.1.2.1).

Altres càrrecs que Par desenvolupa per als quals és escollit posteriorment són el de president de la Secció de Recluta del districte VI (*BGMB*: 18/10/1923, 497) i el de tesorero i membre de les comissions d'Art Medieval i Modern, i de Ponència de Personal de la Junta de Museus (*BGMB*: 29/11/1923, 574-575). Mesos després, Par i Mundó són designats per formar part del Tribunal Censor per proveir la segona beca per a estudis

¹⁹⁷ Mentre és regidor, Par assisteix a tots els plens de l'Ajuntament, els quals es duen a terme els següents dies: 1, 8, 15, 22 i 29 d'octubre; 5, 12, 19 i 26 de novembre; 5, 10, 17, 24 i 31 de desembre; 7, 14, 21 i 28 de gener; 4, 11, 18 i 25 de febrer; 3, 10, 17 i 24 de març. En totes aquestes sessions presenta proposicions, segons consta en els diferents *BGMB*.

¹⁹⁸ Molt distinta és la versió de Sobrequés —"Vida i institucions polítiques", a *Història de Barcelona* VII. Barcelona, 1991, p. 289—, que afirma que Banqué "dimití amb motiu de les pressions exercides pel temor de la possible actuació d'un acadèmic independent". No sabem quina és la realitat, però tant la detallada descripció de les tribulacions d'aquest catedràtic en ser nomenat alcalde com la manera en què va ser escollit fan molt creïble la versió de Ribé (1963, 118-120). Com a contrapartida, però, cal destacar que la naturalesa del llibre de Ribé, de memòries, implica que hi pot haver rumors o records tergiversats explicats com si fossin fets incontestables.

d'estadística econòmica i administrativa a l'estranger, que s'havia acordat concedir, per acord de 18 de juliol de l'any anterior, però que havia estat ajornada amb motiu del canvi de regidors (*BGMB*: 14/02/1924, 91)

En el Ple de 5 de desembre es reorganitzen les comissions: Par ja no és delegat al Patronat de la Biblioteca Arús, i, en canvi, es converteix en delegat de la Comissió Mixta de Tresoreria i Reforma (*BGMB*: 06/12/1923, 599). El 24 de desembre Par presenta la dimissió dels seus càrrecs de la Junta de Museus i de la Junta de Ciències Naturals (*BGMB*: 27/12/1923, 653).

El butlletí de 20 de desembre recull l'agraïment que l'alcalde fa en sessió de 17 del mateix mes a la gestió de Par per la subscripció de Deute Públic Municipal amb el Banco Hispano Colonial (*BGMB*: 20/12/1923, 635). L'alcalde li agraeix també la col·laboració en la confecció d'un projecte sobre construccions particulars (*BGMB*: 06/03/1924, 152)

A més de la reorganització dels comptes del consistori i de totes les tasques que es deriven de la seua condició de president de la Comissió d'Hisenda (v. 3.1.2.1, en què resumeix el seu treball), Par assisteix a les reunions de la Junta Municipal, formada pels regidors i els vocals associats, la primera de les quals se celebra el dia 9 de novembre (*BGMB*: 15/11/1923, 554), i participa en la redacció de l'Estatut de l'Exposició d'Indústries Elèctriques¹⁹⁹, formant part de la Junta Directiva com a tresorer (*BGMB*: 31/12/1923, 664), per a la qual també es proposen, com a vocals, els noms del seu germà Antoni, i de Joan Perpiñà (*BGMB*: 31/12/1923, 685), a qui Par contestarà en el seu discurs d'entrada a la RABLB (v. 3.3.1.2).

Tanmateix, ni Antoni Par ni Perpiñà accepten el càrrec, mentre que es nomena com a vocal suplent Miquel i Planas (*BGMB*: 17/01/1924, 17). Par li havia escrit una carta, en nom de l'alcalde, demanant-li si volia formar part d'aquesta Junta, sobretot perquè "se pensa ferhi una secció retrospectiva del llibre y per açò es necessari que V. hi sigui". I l'advertia que "per exigencies momentànies lo nomenament serà de vocal suplent, mes

los suplents tenen allí veu y assistexen a totes les sessions, y a més no passarà gayre temps qu'entrin a vocals numeraris". També l'aconsellava que no fes cas de "l'atmósfera que fan contra la nova junta, los diaris untats per en Pich²⁰⁰. La nova junta *pesa* més que nò pas l'antigua" (Carta a Miquel i Planas: 12/01/1924, *apud* FELIU: 1997, 172). Evidentment, el bibliòfil hi està d'acord, ja que, com acabem de dir, l'en nomenen en la sessió de 14 de gener.

Alguns dels actes protocolaris més rellevants que es duen a terme mentre Par és a l'Ajuntament, als quals assisteix el consistori en ple, i que consten als butlletins²⁰¹ són els enterraments del rector de la Universitat Valentí Carulla, el dia 23 d'octubre (*BGMB*: 25/10/1923, 595) —a proposta del mateix Par (*BGMB*: 25/10/1923, 508)—, i del tinent d'alcalde Lluís Amargós Samaranch, el dia 2 de març (*BGMB*: 03/04/1924, 248); el solemne ofici que, amb motiu de la festivitat de la Puríssima Concepció, es fa a la catedral (*BGMB*: 20/12/1923, 651-652); i la jura de bandera que es realitza al Passeig de Gràcia el dia 23 de març (*BGMB*: 03/04/1924, 248)

Un altre dels actes importants en què participen Par i els seus companys de l'Ajuntament és la rebuda al port de Barcelona, dels reis d'Espanya, Alfons XIII i Victòria Eugènia, després d'un viatge a Itàlia, i la recepció que, en honor dels monarques se celebra en el Saló de Cent l'1 de desembre. El dia següent la corporació assisteix a la revista general de sometents que es duu a terme a la Gran Esplanada de l'Exposició en honor dels monarques, i al banquet en honor d'Alfons XIII a l'Exposició del Moble (*BGMB*: 20/12/1923, 651).

Però, sens dubte, l'acte polític més important d'Alfons Par és la conferència que dona, en català, el 16 de febrer de 1924 a la Sala Mozart de l'Associació Wagneriana sobre "La hacienda municipal", publicada però en castellà, al *Diario de Barcelona* (v. 3.1.2.1).

¹⁹⁹ En aquell moment es pretén inaugurar l'exposició el 12 d'octubre de 1926, tot i que acaba inaugurant-se el 19 de maig de 1929, amb el nom d'Exposició Internacional de Barcelona.

²⁰⁰ Joan Pich i Pon (Barcelona 1878 — París 1937) Polític. Membre del Partit Republicà Radical des de la seua fundació. Fou l'iniciador del projecte de l'Exposició d'Indústries Elèctriques de Barcelona, i posteriorment, juntament amb Cambó, fou comissari regi de l'Exposició Internacional del 1929.

El pes de Par en el consistori sembla prou important i la seua influència s'hi manifesta també a finals de novembre en la petició que fa a Álvarez de la Campa perquè Miquel i Planas ocupi una de les places que han quedat vacants per la dimissió de nou dels regidors nomenats inicialment. Par estava interessat que el seu amic esdevingués regidor de Cultura, però, la intervenció del governador civil frustra aquesta idea inicial de Par, que així ho expressa en una carta al bibliòfil:

"V. deu haver restat sorprès al no veure son nom en la nova llista de concejals; quant menys li puch assegurar que jo'n resti quan ho vaig saber ahir.

Com V. sap jo havia reclamat al Sr. Batlle sa inclusió, y ell no solsament m'ho prometè, sino que crech qu'ho complí [...]. Crech que la proposta no anà a Madrid sino que fou resolta pel Gobernador Civil. Aquest, qu'en matèries polítiques me sembla qu'es un sabatasses, ha fet novament un bunyol en la elecció, y a mi m'ha fastidiat, car ab V. a cultura jo hauria estat segur de lo que s'anava a fer.

Jo he tingut un ver disgust y axis ho he dit sens embuts al Sr. Batlle, qui veyentme enfadat m'ha promès complaure'm a la primera ocasió. Mes açò no fà al cas, y la qüestió es que mon projecte de col·laborar junts per ara s'es esvahit" (Carta a Miquel i Planas: 25/11/1923, *apud* FELIU: 1997, 170-171).

Par insisteix en el tema i, amb vista al nou canvi de regidors que es prepara quan entri en vigor la nova Llei d'Administració Local de Calvo Sotelo²⁰², prevista per a l'1 d'abril, torna a escriure a l'editor demanant-li "uns quants noms de catalanistes no polítics, honrats y decents" que puguin ser nomenats regidors (Carta a Miquel i Planas: 11/03/1924, *apud* FELIU: 1997, 172-173). Pel que sembla ja compta amb el consentiment de Miquel i Planas, a banda d'altres noms que entre els dos puguin

²⁰¹ És possible que Par assistís a altres actes, com la visita de la corporació al general Barrera per tal de complimentar-lo pocs dies després de la formació del nou Ajuntament, però només hem ressenyat els actes extrets del butlletí del consistori en què consta explícitament la participació de Par.

²⁰² Aquesta llei pretenia respondre a la necessitat d'una reforma de l'administració local i s'inspirava en el principi de devolució de poder als municipis. Per aconseguir una major eficàcia, alcalde i tinent d'alcalde formaven un executiu amb carteres especialitzades i el ple del consistori perdia el caràcter d'òrgan permanent per passar a aprovar, solament, la gestió de l'executiu i els pressupostos i a resoldre els grans temes generals (SOBREQUÉS: 1991, 289).

suggerir, perquè en una altra carta li comunica que "V. junt ab n'E. Molinè y Brases y junt ab una vintena dels actuals regidors (entre los quals un servidor de V.) figura en la llista de nous regidors, tots sens cap significació politica partidista determinada que l'Alcalde someterà a la aprovació y nomenament dels superiors" (Carta a Miquel i Planas: 18/03/1924, *apud* FELIU: 1997, 173).

En aquesta darrera carta hi apareix també un comentari sobre els de la Unión Monárquica Nacional, que "han abusat de la paciència del alcalde barrantli lo pas y sostenint una candidatura seva; la batalla es estat molt dura, pero es de creure que la guanyarém perque tant l'Alcalde com tots nosaltres estèm decidits a anarnos en tal contingencia: volem un Ajuntament com lo d'ara, nèt de tota influencia politica, y en lo qual no hi pugui haver una sola discussió de dit carácter en Consistori" (Carta a Miquel i Planas: 18/03/1924, *apud* FELIU: 1997, 173-174).

Les pitjors sospites de Par es confirmen, com assenyala en la següent carta al seu amic: "ja ha vist V. com en los 10 concejals que formaràn lo Comitè Permanent lo grupo meu (que preconisavem una recta administració abstracció feta de partidismes politichs) n'es estat exclos. En altres mots la victoria es estat de la Unió Monárquica en bloc" (Carta a Miquel i Planas: 02/04/1924, *apud* FELIU: 1997, 174-175). Aquest partit, que aplega el sector més monàrquic i centralista de la dreta catalana, es converteix en l'escull que, en definitiva, obliga Par a abandonar el consistori, ja que el lingüista sempre havia defensat el manteniment a l'Ajuntament d'una postura apolítica. I és així com "tota la campanya de Primo de Rivera contra els polítics professionals i el caciquisme no feia sinó donar el monopoli del poder a un partit repetidament fracassat a les urnes, a una minoria oligàrquica menys representativa que la Lliga i que els radicals i, ahora, sotmesa a un grau de control molt inferior" (SOBREQUÉS: 1991, 289).

En l'escrit també comenta que ni tan sols ha pogut dimitir, perquè ni ell ni ningú del seu grup no han estat elegits per al nou Ajuntament. Tanmateix, Par podrà finalment dir "totes les veritats per llurs noms", com havia promès en la carta a Miquel i Planas, ja que, després que Ramón Ventalló Homs, nomenat regidor el dia 2 d'abril, s'excusi d'exercir el càrrec per causa de malaltia, en sessió de 8 d'abril —l'última a la qual Par assisteix— es decideix "dejar sin efecto su designación y nombrar, en su lugar, a D.

Alfonso Par y Tusquets" (*BGMB*: 10/04/1924, 249-250). Par, però, juntament amb Ramon M. Puigmartí, presenta una carta de renúncia en què insisteix en la seua voluntat de no compartir gestió amb polítics²⁰³. Recollim la carta en l'annex 9.3.1; sobre el comentari que en fem, v. 3.1.2.3.

La sessió de constitució de l'Ajuntament, prou accidentada a causa de les successives renúncies i els consegüents nous nomenaments, acaba el 12 d'abril, en què ja s'accepten totes les dimissions presentades, entre les quals s'inclou la de Par (*BGMB*: 17/04/1924, 257). En aquest mateix butlletí s'informa que existeix la vacant produïda per la dimissió de Par a la Secció de Recluta del Districte VI (*BGMB*: 17/04/1924, 261).

Alfons Par recorda contínuament el caràcter d'interinitat que té la corporació —"una cosa es que el Ayuntamiento actual haya nacido sin preparación y que puede que haya de morir muy pronto" (PAR: 1924b, 1814)—, ja que el Directori s'havia presentat com a provisional, però la situació es perllonga i per tal de donar una aparença política al govern militar, Álvarez de la Campa dimiteix el 22 d'agost de 1924, i el 15 de setembre és nomenat nou alcalde de Barcelona Darius Rumeu i Freixa, baró de Viver.

²⁰³ Altres regidors com Enrique de la Cera, Vicente Artigas i Julio Capará també renunciem al càrrec pel mateix motiu (*BGMB*: 10/04/1924, 251-252), a banda dels que al·leguen malaltia.

